

Σ' αυτό το τεύχος

Η αμαρτία της πλεονεξίας	67
Αποφάσεις Λατρείας	70
Η μέση κατάσταση των πιστών	72
Μα πού έχουν πάει; Οι άπιστοι και η ενδιάμεση κατάσταση	76
Η οδός της Πίστεως (Ψαλμός 16)	80
Το άθρησκο κράτος	83
Γιατί είναι λάθος ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός	85
Το στεφάνι της ζωής	91

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ

Στις 2 Απριλίου ο πνευματικός αρχηγός του ενός δισεκατομμυρίου καθολικών, αλλά και πολιτικός αρχηγός του κράτους του Βαυκανού, πέθανε μετά από ταλαιπωρία πολλών ημερών. Είναι να λυπάται κανείς για το πώς αυτούς ο τόσο αθλητικός άνθρωπος, τα τελευταία χρόνια ουσιαστικά καταλαμβάνονταν από την αδυναμία.

Η καθολική εκκλησία του 16^{ου} αιώνα και οι υπερβολές της, ήταν ο λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκε το κίνημα της Διαμαρτυρήσεως, που έδωσε το βάρος του στην απλότητα, στην μελέτη της Βίβλου και στην εκ πίστεως σωτηρία. Θα μπορούσε να διερωτηθεί κανείς αν τα ίδια αιτήματα θα είθοντο και σήμερα από έναν υποψήφιο μεταρρυθμιστή. Οι δογματικές και εκκλησιολογικές μας διαφορές παραμένουν μεγάλες, αλλά μπορούμε να αναφέρουμε τις βελτιώσεις που έχουν γίνει.

Καταρχήν η απλότητα: οι καθολικοί έκαναν μεγάλα βήματα ιδίως την τελευταία τεσσαρακονταετία, μετά από την δεύτερη βαυκανή σύνοδο και κατόρθωσαν να αλλάξουν την εικόνα που έδινε η εκκλησία τους στους τρίτους. Η λειτουργία απλουσιεύτηκε, γίνεται στις κατά τόπους γλώσσες και όχι στα λατινικά, με τον ιερέα στραμμένο στο πλήθος, δόθηκε έμφαση στην μελέτη της Αγίας Γραφής και στο κήρυγμα. Τα άμφια των καθολικών λειτουργών από τον απλό εφημέριο μέχρι τους καρδινάλιους και τον Πάπα είναι απλά, χωρίς πολυτέλεια, χωρίς πολυτελή εγκλήματα και μίτρες, χωρίς εντυπωσιακά κεντήματα. Οι εκκλησίες τους που χτίζονται είναι απλές στο εσωτερικό τους, μερικές φορές είναι εντυπωσιακά αρχιτεκτονικά οικοδομήματα (όπως ο καθεδρικός ναός του Ιβρύ στη Γαλλία έργο του Μ. Μπότα) χωρίς όμως επίδειξη πολυτέλειας και πλούτου. Οπωδήποτε οι παλιότεροι ναοί έχουν αυτήν την πολυτέλεια, αλλά δείχνουν και την λογική που τους

διείπε μέχρι ενός ορισμένου σημείου. Ο Πάπας ο ίδιος εφέρετο στις επισκέψεις του σε ανάκλιτρο που το μετέφεραν βιαστές, κατάλοιπο του μεσαίωνα-καταργήθηκε, έφερε στην κεφαλή του το περίφημο τριπλό στέμμα, σύμβολο των πολλαπλών εξουσιών του-καταργήθηκε (σε κάποιο θησαυροφυλάκιο του Βαυκανού θα βρίσκεται υποθέτω). Καμιά φορά ακούει κανείς καθολικό κήρυγμα και νομίζει ότι είναι ευαγγελικό. Με τον θάνατο του Πάπα ακούστηκε πολύ συχνά στα αμερικανικά μέσα, από συντηρητικούς ευαγγελικούς, το συγκεκριμένο σημείο, ότι αυτός δίδαξε αναγέννηση. Υπάρχει βέβαια πάντα η τρομερά έντονη Μαριολαγία και οι άγιοι. Υπάρχουν οι θεωρίες περί πουργατορίου και οι αποφάσεις του 19^{ου} αιώνα (άσπλος σύλληψης, εξ καθέδρα κλπ). Δεν υπάρχει όμως τόσο έντονη η προσκύνηση των εικόνων, ούτε η λατρεία των λειψάνων (με μεγάλη ευκολία η αγία Έδρα χάρισε προσφάτως στο Πατριαρχείο τα θεωρούμενα ως λείψανα του Χρυσοστόμου και του Γρηγορίου, και αυτό γιατί απλώς δεν τα χρησιμοποιεί πλέον στην λατρεία της). Η καθολική εκκλησία κατόρθωσε να παγκοσμιοποιήσει την παρουσία της ακόμα περισσότερο, μη διατάζοντας να σπάσει την παράδοση το 1978 και να εκλέξει μη Ιταλό Πάπα, τον πρώτο ξένο από το 1523.

Ο συγκεκριμένος Πάπας, ήταν επικοινωνιακό φαινόμενο, οπουδήποτε πήγαινε τον αγαπούσαν και τον προέβαλλαν. Με την ούσια του επιτύχων τους συμπατριώτες του Πολωνούς και τους τότε τον υποβάθρο της πίστεως στους αγώνες τους κατά του κομμουνισμού. Από εκεί άρχισε το ξήλωμα της απολυταρχίας, που συνειπνέρε ολόκληρη την ανατολική Ευρώπη. Ήταν άνθρωπος χριστιανικής ειρήνης, κατορθώνοντας να τον θρηνούν στον θάνατό του εβραίοι και μουσουλμάνοι, ισραηλινοί και παλαιστίνιοι, να τον τιμούν ιδεολογικοί εχθροί του σαν τον κουβανό ηγέτη. Ίσως η τακτική του να συμπροσεύχεται με εκπροσώπους άλλων θρησκειών να είχε μια συγκρημνιστική χροιά, αλλά η ορολογία που χρησιμοποιούσε ήταν «είμαστε παιδιά του ίδιου Θεού», και όχι «πιστεύουμε στον ίδιο θεό». Δεν είχε ανασφάλειες. Δεν δίτασε, δεν φοβήθηκε να ζητήσει συγνώμη από πολλούς και διαφόρους, θέτοντας σε αμφιβολία το περίφημο «αλάθητο»: στις γυναίκες για την καταπίεση, στους Γάλλους ευαγγελικούς για την νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου και τους άλλους διωγμούς, στους Έλληνες για την 4^η σταυροφορία, στους Εβραίους για την σιωπή της αγίας Έδρας τον καιρό του Ολοκαυτώματος. Στην θεολογία του και στην ηθική διδασκαλία του παρέμεινε σε συντηρητικές θέσεις, παρά τις τρομερές πιέσεις που του ασκούσαν ιδίως από την άλλη μεριά του Ατλαντικού. Θα επανέλθουμε σε προσεχές σημείωμα στο θέμα αυτό. Βεβαίως δεν έκανε κανένα βήμα προόδου στο θέμα του γάμου των κληρικών του.

Όταν προετοιμαζόταν το ταξίδι του στην Ελλάδα, το 2001, έκανε μία επίθεση αγάπης, δίνοντας ένα καλό μάθημα. Οι δικοί μας εδώ, με την παραδοσιακή τους ανασφάλεια, φοβήθηκαν, φοβήθηκαν ότι και τρομερό θα συμβεί αν ο αρχηγός της καθολικής εκκλησίας έλθει στην Αθήνα (όπως φοβήθηκαν τώρα, για το ταξίδι του αρχιεπισκόπου για την κηδεία). Εκείνος σαν έξυπνος χριστιανός που ήταν, υποχώρησε σε όλες τις απαιτήσεις και ήλθε.

Είθε ο νέος Πάπας, να προχωρήσει και να επεκτείνει την αναμόρφωση της εκκλησίας του με βάση την Αγία Γραφή.

ΑΣΤΗΡ

της
ΑΝΑΤΟΛΗΣ
Εκδίδεται από το 1858

"Πάντα δοκιμάζετε
το καλόν κατέχετε"

Α' Θεσσα. 5: 21

www.gec.gr/astir

Λεωφ. Αμαλίας 50, 105 58 Αθήνα
Τηλ.: 210 3231079 – Fax: 210 3316 577
email: astir@gec.gr

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ιωάννης Τσεβάς

ΙΔΡΥΤΗΣ:
Μιχ. Δ. Καλοποθάκης (1858-1911)

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΚΔΟΤΕΣ:
Δημ. Μ. Καλοποθάκης (1911-1946)
Μιχ. Β. Κυριακάκης (1946-1989)
Γ. Τασίσγλου (1989-1990)
Φ. Β. Κομνηνούλας (1991-2002)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Τιμ. Αναστασιάδης, Ιωάν. Εμμανουήλ,
Παν. Κανταρίτζης, Αντ. Κουλούρης,
Μελ. Μελετιάδης, Ευαγ. Μπίσης,
Παρ. Παπαγεωργίου, Ιω. Σακινίδου,
Ιωάν. Τσεβάς

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ:
Σειράς «Λόγος»: Γ. Αδάμ
Σειράς «Παλαιά Διαθήκη»: Παν. Κανταρίτζης
Σειράς «Καινή Διαθήκη»: Στ. Δεληγιάννης
Ειδικών αφιερωμάτων: Μελ. Μελετιάδης
Ποίηση, Προσευχές: Λιλ. Βαλαή

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Γιάννης Εμμανουήλ

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ: Γιώργος Σάχος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ-ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: Μαιρη Αλιγιάνη
Λεωφ. Αμαλίας 50 - 105 58 Αθήνα
ΑΡΙΘΜ. ΛΟΓ. ΤΡΑΠΕΖΑΣ ALPHA:
149-00-2786-004611 (Ι. Εμμανουήλ)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ:
Θεο/νίκης: Δημήτρης Σοφός
Κατερίνης: Πάρις Παπαγεωργίου
Κέρκυρας: Βέτα Παντελιού
Χαλκίδας: Νίκος Παντελής
Βοστώνης: Τάκης Τσανικλίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Εσωτερικό & Κύπρος € 10
Ευρώπη: € 26 - ΗΠΑ USD 30
Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ. Δολ. 40

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: € 1,00

ISSN 1106-4250

Κωδικός ΕΛΤΑ 1058

Τα ευπόγραφα άρθρα απηχούν τις απόψεις των συγγραφέων. Η σύνταξη του περιοδικού διατηρεί το δικαίωμα να κάνει συντομώσεις ή αλλαγές στα προς δημοσίευση κείμενα. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Η ΑΜΑΡΤΙΑ ΤΗΣ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ
ΚΑΙ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

του αιδ. Γ. Αδάμ

Λουκάς 12:13-21

Μια από τις ιστορίες του Λέοντα Τολστόι έχει τον τίτλο «Πόση γη χρειάζεται ένας άνθρωπος;» Η ιστορία μιλάει για έναν αγρότη, τον Παχόμ του οποίου τα υπάρχοντα άναψαν μέσα του μια επιθυμία να αποκτήσει περισσότερα. Η τύχη το έφερε και συνάντησε ο Παχόμ έναν άλλο αγρότη που ήρθε από πάνω από τον Βόλγα και επίσης έναν πλανόδιο έμπορο που ταξίδευε από μέρος σε μέρος. Από αυτούς, λοιπόν, ο Παχόμ έμαθε για απέραντες εκτάσεις γης που μπορούσε να τις αποκτήσει καθένας για «ένα κομμάτι ψωμί» όπως λέμε, από κάποιους που έμεναν πολύ μακριά, και ήταν νομάδες, είχαν ζώα και μετακινούνταν από μέρος σε μέρος. Αυτούς τους έλεγαν «Μπασκίρς.» Μια και δύο λοιπόν, ο Παχόμ ξεκίνησε, ταξίδεψε και έφτασε σε εκείνη την μακρινή γή. Το έδαφος ήταν παρθένο και απαλό σαν την παλάμη του ανθρώπου και μαύρη όπως ο σπόρος της παπαρούνας, και το χορτάρι έφτανε ψηλά ως το στήθος.

«Και πια είναι η τιμή;» ρώτησε ο Παχόμ.

«Η τιμή μας είναι πάντοτε η ίδια: χίλια ρούβλια την ημέρα» του απάντησαν

Ο Παχόμ δεν καταλάβαινε.

«Την ημέρα; Τι είδους τιμή είναι αυτή; Πόση έκταση είναι αυτό;»

«Δεν ξέρουμε να το υπολογίσουμε» είπε ο αρχηγός τους.

«Το πουλάμε με την ημέρα. Όσο μπορείς να περπατήσεις σε μια μέρα, όσο σε πηγαίνουν τα πόδια σου και αντέχεις για μια μέρα να πηγαίνεις, είναι δικό σου, και η τιμή είναι πάντα χίλια ρούβλια.»

Ο Παχόμ έχασε τη μιλιά του από την έκπληξη.

«Ναι,» είπε, «αλλά σε μια μέρα μπορώ να προλάβω να περπατήσω και να καλύψω ένα τεράστιο μέρος από γη.»

Ο αρχηγός τους γέλασε.

«Θα είναι όλο δικό σου!» του είπε. «Αλλά υπάρχει ένας όρος. Θα πρέπει την ίδια μέρα να επιστρέψεις στο

μέρος από το οποίο ξεκίνησες. Αν δεν επιστρέψεις στο μέρος από όπου ξεκίνησες, τα λεφτά σου είναι χαμένα»

Εκείνο το βράδυ ο Παχόμ δεν μπορούσε να κοιμηθεί. Όμως πριν χαράξει αποκοιμήθηκε και άρχισε να ονειρεύεται. Ονειρευόταν πως ήταν σε μια δικιά του σκηνή και πως άκουσε να γελούν απ' έξω. Τόλμησε και βγήκε έξω και είδε τον αρχηγό των Μπασκίρ να κάθεται έξω από την σκηνή και να κρατά την κοιλιά του από τα γέλια. Καθώς πλησίασε πιο κοντά κατάλαβε πως δεν ήταν ο αρχηγός των Μπασκίρ αλλά εκείνος ο πλανόδιος έμπορος που είχε συναντήσει στην δική του γη, και σαν είδε ακόμη πιο καλά κατάλαβε πως ήταν ο αγρότης που είχε βρει, που είχε έρθει πάνω από τον Βόλγα. Αλλά τελικά δεν ήταν ούτε αυτός, ήταν ο διάβολος ο ίδιος με κέρατα και πόδια ζώου, με οπλές που τα κτυπούσε κάτω ελαφρά. Μπροστά από τον διάβολο ήταν ξαπλωμένος ένας ξυπόλυτος άνδρας που φορούσε μόνο παντελόνι και πουκάμισο.

Και καθώς ονειρεύοταν ο Παχόμ, πήγε πιο κοντά να δει τι άνθρωπος ήταν αυτός, και διαπίστωσε πως ήταν νεκρός και πως ήταν... ο εαυτός του!

Τρομοκρατημένος ο Παχόμ πετάχτηκε επάνω. «Τι μπορεί να ονειρεύεται ο άνθρωπος!» σκέφτηκε.

Ο Παχόμ έφτασε στην πεδιάδα εκείνη που είχαν συμφωνήσει καθώς ο ουρανός άρχισε να κοκκινίζει. Έβαλε τα χίλια ρούβλια στο γούνινο καπέλο του αρχηγού που το είχε βάλει στο χώμα, και ξεκίνησε. Το βήμα του δεν ήταν ούτε αργό, ούτε γρήγορο. Όσο όμως περπατούσε στην γή έκανε πιο μεγάλα βήματα γιατί η γη σε κάθε βήμα που έκανε φαινόταν και πιο ωραία. Μάλιστα σε μια προσπάθεια να συμπεριλάβει μέσα ένα πολύ ωραίο λιβάδι, πήγε πολύ μακριά πριν να βάλει το σημάδι που είχε μαζί του, και να αρχίσει να γυρίζει πίσω. Έτσι κύλησε η μέρα και τώρα βιαζόταν και περπατούσε πραγματικά γρήγορα κάτω από τον καυτό ήλιο που όμως είχε αρχίσει να δύει.

Κατακουρασμένος αφού έκανε κύκλο, ο Παχόμ γύριζε πίσω στο λοφάκι από όπου είχε ξεκινήσει περπατώντας με δυσκολία, σέρνοντας τα πόδια του. Το στήθος του ανεβοκατέβαινε σαν των παλιών σιδεράδων το φουσερό, η καρδιά του χτυπούσε σαν σφυρί, τα πόδια του άρχιζαν σιγά-σιγά να τον εγκαταλείπουν.

Σε λίγο έβλεπε ο Παχόμ τον λόφο και τους Μπασκίρς να του φωνάζουν.

Και ο Τολστόι κλείνει την ιστορία:

«Ο Παχόμ κύτταξε τον ήλιο που είχε αγγίξει την γη. Η μια πλευρά του είχε ήδη χαθεί. Με όση δύναμη του απέμενε βιάστηκε τόσο πολύ που έγερνε το κορμί του μπρος τα εμπρός ίσα-ίσα που τα πόδια του ακολουθούσαν ώστε να μην πέσει. Με το που άγγιξε τον λοφίσκο ξαφνικά σκοτεινίασε. Κύτταξε ψηλά, ο ήλιος είχε ήδη δύσει! Φώναξε με αγωνία: «όλος μου ο κόπος πήγε χαμένος,» και ενώ σκεφτόταν να σταματήσει άκουσε τους Μπασκίρς να του φωνάζουν και θυμήθηκε πως αν και για αυτόν που ήταν χαμηλά ο ήλιος είχε δύσει, για αυτούς όμως που ήταν στην κορυφή ο ήλιος ακόμη φαινόταν. Παίρνοντας μια βαθειά ανάσα, ανέβηκε πάνω στον λόφο. Εκεί ήταν ακόμη φως. Και καθώς έφτασε στην κορυφή είδε τον σκούφο. Δίπλα από αυτόν καθόταν ο αρχηγός γελώντας και έχοντας τα χέρια στη μέση του. Πάλι ο Παχόμ θυμήθηκε το όνειρό του και έβγαλε μια κραυγή. Τα πόδια του τον εγκατέλειψαν, έπεσε μπροστά και άρπαξε το καπέλο (με τα ρούβλια) στα χέρια του...-πέθανε από την υπερβολική προσπάθεια.

Ο υπηρέτης του σήκωσε μια αξίνα και έσκαψε ένα λάκκο μακρύ αρκετά για να χωράει τον Παχόμ και τον έθαψε εκεί. Έξι πόδια, όσο από το κεφάλι στις πατούσες του, τόσο του έλειπε για να φτάσει στον στόχο του.»

«Πόση γη χρειάζεται ένας άνθρωπος;» Αυτή είναι μια ιστορία με μεγάλη δύναμη και παγκόσμια απήχηση γιατί η πλεονεξία είναι αρρώστια που μολύνει την ψυχή όλης της ανθρωπότητας. Ο αγώνας του Παχόμ είναι αγώνας που τον τρέχουν σήμερα όχι στις στέπες της Σιβηρίας αλλά στους δρόμους της Αθήνας, του Λονδίνου, της Νέας Υόρκης, του Τόκιο, όλοι με το ίδιο τραγικό τέλος.

Όλοι βέβαια απορρίπτουν την πλεονεξία και την απληστία. Αλλά η πραγματικότητα είναι πως κάθε μέρα κάποιος κήρυκας, ή ιερέας κάπου θα κάνει την κηδεία κάποιου που ξόδεψε την ζωή του, θυσίασε τα πάντα, ακόμη και την οικογένειά του για να φτάσει στην κορυφή του λόφου του Παχόμ, για να αποκτήσει όλο και πιο πολλά.

Σε μια παρόμοια κατάσταση βρέθηκε και ο Κύριος μας. Διαβάζουμε στο στο ευαγγέλιο του Λουκά, 12:13 κ.ε., «Κάποιος από το πλήθος είπε στον Ιησού, «Διδάσκαλε, πες στον αδερφό μου να μοιράσουμε την κληρονομιά μας.» Ο Χριστός λοιπόν, δέχεται μια ερώτηση από κάποιον στο πλήθος, ο οποίος τον αποκαλεί «δάσκαλο». Ένας ραββίνος πολύ συχνά θα προσπαθούσε να συμβιβάσει διαμάχες κληρονομικές. Αυτό γινόταν γιατί οι νόμοι για την κληρονομιά βρίσκονταν στον Νόμο του Μωυσή και έπρεπε οι ραββίνοι να δώσουν την σωστή ερμηνεία.

Παραπονιέται πως ο αδελφός του, αρνείται να

μοιράσει την κληρονομιά και σκεφτόμενος ίσως πως αν του μιλήσει ο Χριστός, μπορεί να τον πείσει να γίνει πιο γενναιόδωρος, τον πλησιάζει. Οι περιουσίες πολλές φορές ήταν από κοινού. Δεν ξέρουμε τις λεπτομέρειες της υπόθεσης, αυτό όμως που καταλαβαίνουμε όμως, είναι πως ο άνθρωπος αυτός στην πραγματικότητα ζητάει από το Χριστό να πάρει το μέρος του! Και βέβαια ο Χριστός δεν το κάνει. Μάλιστα απαντάει λέγοντας, *Άνθρωπέ μου, εγώ δεν είμαι δικαστής για να χωρίζω την περιουσία σας. Καθώς, όμως, αρνείται ταυτόχρονα απευθύνει σε όλους που βρέθηκαν εκεί μια προειδοποίηση και μετά την προειδοποίηση του λέει την παραβολή του άφρονα πλούσιου ως παράδειγμα για να καταλάβουν τι εννοεί. Ποια ήταν η προειδοποίηση; *Να προσέχετε και να φυλάγεστε από κάθε είδους πλεονεξία, γιατί τα πλούτη, όσο περίσσια κι αν είναι, δε δίνουν στον άνθρωπο την αληθινή ζωή.**

Η πλεονεξία μας κάνει να ξεχάσουμε τι είναι η αληθινή ζωή. Μειώνει την αξία της ζωής στο «τι» έχω και «πόσα» έχω. Πληγώνει τους ανθρώπους και μας οδηγεί σε ειδωλολατρεία. Ο πλεονέκτης είναι αυτός που λατρεύει όχι το Θεό, αλλά τα δώρα του Θεού. Στην προς Κολοσσαείς 3:5 διαβάζουμε: *«απονεκρώστε λοιπόν ό,τι σας συνδέει με το αμαρτωλό παρελθόν: την πορνεία, την ηθική ακαθαροσία, το πάθος, την κακή επιθυμία, και την πλεονεξία που είναι ειδωλολατρεία.»* Και στην προς Εφεσίους 5:5 αναφέρει *«Γιατί, να το ξέρετε καλά, κανένας απ' όσους επιδίδονται στην ακολασία, στην ανηθικότητα, στην πλεονεξία, που ουσιαστικά είναι λατρεία των ειδώλων, δε θα έχει μερίδιο στη βασιλεία του Χριστού και του Θεού.»* Η πλεονεξία μας οδηγεί να λατρεύουμε το χρήμα, την περιουσία, την κληρονομιά. Μας οδηγεί να γίνουμε σκληροί, αντί να γίνουμε γενναιόδωροι. Μας αποπροσανατολίζει ώστε αντί να θησαυρίζουμε στον ουρανό, να θησαυρίζουμε στη γη σε πράγματα που θα μείνουν πίσω και που δε θα πάρουμε μαζί μας. Και όμως για αυτά, είμαστε διατεθειμένοι να μη μιλάμε για χρόνια, με φίλους, συγγενείς, αδέρφια.

Ο Χριστός, όμως, ήξερε πως πίσω από αυτή την ερώτηση του ανθρώπου υπήρχε η πλεονεξία. Πάντα υπάρχει η πλεονεξία. Ο Χριστός που βλέπει τις καρδιές που διαβάζει τις σκέψεις μας ξέρει ποια είναι η ρίζα του κακού. Αρνήθηκε, λοιπόν, να κάνει τον δικαστή. Στην πραγματικότητα ακόμη και αν αυτός ο άνθρωπος αδικούνταν, έπρεπε να μάθει πως υπάρχουν στη ζωή πιο σημαντικά πράγματα από την υλική περιουσία. Εμείς το παλεύουμε μέσα μας και λέμε, «μα τι να τον αφήσω να τα φάει όλα; Είναι αυτό σωστό;» Ο Χριστός έχει κάτι άλλο να πει. Και το λέει στην παραβολή του άφρονα πλούσιου.

Ο άνθρωπος αυτός που έκανε την ερώτηση είναι ανώνυμος και αντιπροσωπεύει τον καθένα μας. Προσέξτε ο άνθρωπος αυτός δεν ήταν ούτε ανήθικος, ούτε

κλέφτης, ούτε εκμεταλλευτής. Τίποτα άσχημο για αυτόν δεν μας λέγεται. Μόνο πως η χρονιά εκείνη ήταν ιδιαίτερα καλή. Η σοδειά ήταν άφθονη. Η ευλογία του Θεού ήταν επάνω του. Δεν έκανε τίποτα παράνομο για να πλουτίσει. Και όμως αυτός ο άνθρωπος έρχεται σε ένα δίλημμα. Δεν ξέρει τι να κάνει τις ευλογίες του Θεού. Όλα πήγαν καλά, τώρα όμως, πως να διαχειριστεί τον πλούτο αυτόν;

Αποφασίζει να μην τον σπαταλήσει, ούτε να τον σκορπίσει. Κάνει όμως ένα άλλο λάθος. Ποιο είναι το λάθος; Ας διαβάσουμε τι είπε: *τι να κάνω; Δεν έχω μέγρος να συγκεντρώσω τα γεννήματά μου! Αλλά να τι θα κάνω,»* είπε. *«Θα γκρεμίσω τις αποθήκες μου και θα χτίσω μεγαλύτερες για να συγκεντρώσω εκεί όλη τη σοδειά μου και τ' αγαθά μου. Μετά θα πω στον εαυτό μου: τώρα έχεις πολλά αγαθά, που αρκούν για πολλά χρόνια. Ξεκουράσου, τρώγε, πίνε, διασκεδάζε.»* Σας κάνει εντύπωση τίποτα; Εμένα μου κάνει εντύπωση το συνεχές «μου». Τα γεννήματά μου! Οι αποθήκες μου! Η σοδειά μου! Τα αγαθά μου! Ο εαυτός μου! Αυτό το λεξιλόγιο που είναι μονότονο δείχνει πόσο απασχολημένος είναι με τον εαυτό του. Συνήθως συμβαίνει αυτό σε όσους πιστεύουν πως αυτοί κέρδισαν τον πλούτο τους.

Τι να κάνει λοιπόν με τις ευλογίες αυτές; Λύνει το πρόβλημά του αποφασίζοντας να χτίσει αποθήκες για να καταναλώσει όλη αυτή την αφθονία μόνος του. Και τώρα, που έχει εκπληρώσει το όνειρό του, μπορεί να ζητήσει ικανοποιημένος για πολλά-πολλά χρόνια. Αυτό που πολλοί από εμάς επιθυμούμε, αυτός το είχε. Τελικά τα κατάφερε! Το όνειρο έγινε πραγματικότητα. Και τώρα όλα ήταν δικά του να τα απολαμβάνει. Δεν θα θέλαμε να είμαστε στη θέση του;

Και όμως αυτός ο άνθρωπος με την τόση επιτυχία, με όλο αυτό το λαμπρό μέλλον, λαμβάνει ένα χαρακτηρισμό από τον Θεό: Ανόητε! Ανόητος είναι αυτός που δεν έχει νου, που δεν έχει μυαλό, ο άμυαλος. Αυτός που δεν σκέφτεται σωστά. Και τέτοιος ήταν. Γιατί ζώντας για την περιουσία, όντας πλεονέκτης, άφησε το Θεό έξω από τη ζωή του.

Μείωσε την αξία της ζωής του. Και την έκανε να περισιτρεύεται μόνο για ότι μένει εδώ. Ενώ η ζωή μας συνεχίζει και αφού κλείσουμε τα μάτια μας.

Είναι ειρωνικό γιατί εμείς πιστεύουμε πως αυτοί που έχουν πολλά τα έχουν όλα, ενώ ο Θεός λέει πως αν μόνο πολλά έχουν, τότε δεν έχουν τίποτα: *«Ανόητε. Αυτή τη νύχτα θα παραδώσεις τη ζωή σου. Αυτά, λοιπόν, που ετοίμασες σε ποιον θα ανήκουν;» Αυτά λοιπόν, παθαίνει όποιος μαζεύει πρόσκαιρους θησαυρούς, και δεν πλουτίζει τον εαυτό του με ό,τι θέλει ο Θεός.»* Τι παθαίνει ο

άνθρωπος αυτός; Φεύγει από τη ζωή αυτή, και πηγαίνει μπροστά στο Θεό και εκεί δεν έχει τίποτα. Γιατί; Επειδή πλούτισε μεν, αλλά όχι με αυτά που θέλει ο Θεός.

Προσέξτε ο πλούτος δεν ήταν κακός. Ο ίδιος ο Θεός τον ευλόγησε, ο Θεός επέτρεψε να πάει καλά η σοδειά. Πολλές φορές στη ζωή μας οι ευλογίες του Θεού είναι και υλικές και πνευματικές. Όταν έρχονται όμως αυτές οι ευλογίες, τι κάνουμε; Αν αρχίσουμε και εμείς «η σοδειά μου», «τα χωράφια μου» γινόμαστε πλεονέκτες, δηλαδή ειδικολάτρες. Θησαυρίζουμε στη γη, όχι στον ουρανό.

Ποια είναι η λύση; Τι θα μπορούσε να είχε κάνει αυτός ο άνθρωπος; Τη λύση τη βρίσκουμε στην Α προς Τιμόθεο 6:17, *«στους πλούσιους αυτού εδώ του κόσμου, να παραγγέλεις να μην υπερηφανεύονται, ούτε να στηρίζουν τις ελπίδες τους σε κάτι αβέβαιο όπως ο πλούτος, αλλά στο Θεό τον αληθινό που μας τα δίνει όλα πλουσιοπάροχα, για να τα απολαμβάνουμε. Να τους παραγγέλεις να κάνουν το καλό, να γίνονται πλούσιοι σε καλά έργα, να είναι πρόθυμοι να μοιράζονται με τους άλλους ό,τι έχουν. Έτσι θα αποταμιεύουν το θησαυρό τους και θα βάζουν ένα καλό θεμέλιο για το μέλλον, για να αποκτήσουν την αιώνια ζωή.»*

Εσύ και εγώ τι θα κάνουμε; Ο Θεός μας έχει ευλογήσει αγαπητοί μου. Η δική μας γενιά σε σύγκριση με τις παλαιότερες ζει βασιλικά. Και όταν συγκρίνουμε τους εαυτούς μας με τους πολίτες σε άλλες χώρες ή εδώ στην Ελλάδα, τότε αυτό θα πρέπει να μας κάνει ευγνώμονες στο Θεό και να μας οδηγήσει όχι σε πλεονεξία, αλλά σε προσφορά. Γιατί ζεις; Γιατί ζω; Ποιο είναι το όνειρό μου; Να έχω αρκετά; Όσο πιο πολλά γίνεται; Ή να προσφέρω; Ο Χριστός είπε, *«καλύτερο είναι να δίνει κανείς παρά να παίρνει»* (Πράξεις 20:35).

Τελικά το αντίδοτο στην πλεονεξία δεν είναι να πω «δε βαριέσαι» ας με αδικήσουν. **Το αντίδοτο της πλεονεξίας είναι να μη ζω για τον εαυτό μου, αλλά για τον Θεό.** Και καθώς ζω τη ζωή μου για το Θεό και για τη βασιλεία του, τότε θα μπορώ τα δώρα που μου στέλνει ο Θεός, την δική μου άφθονη σοδειά να μην την κρατήσω για μένα, αλλά να την μοιραστώ με τους άλλους. Στην ερώτηση, λοιπόν, *«Πόση γη χρειάζεται ένας άνθρωπος;»* η απάντηση του ευαγγελίου είναι: *Αντίθετα, να ζητάτε πρώτα τη βασιλεία του Θεού και τη δικαιοσύνη του, κι όλα αυτά θα σας προστεθούν* (Ματθαίος 5:33). Ζήτησε το Χριστό, ζήτησε τη Βασιλεία Του. Μόνο τότε αληθινά θα ξεδιψάσει η ψυχή σου! Αυτός είναι το νερό το ζωντανό! ❀

Ο αυδ. Γ. Αδάμ είναι ποιμένας της Β' Ε.Ε.Ε. Αθηνών.

Μελέτες από το βιβλίο
του Ιησού του Ναυή

Αποφάσεις Λατρείας

του αιδ. Π. Κανταρτζή

Ιησούς του Ναυή 24

Είναι μέσα στη φύση του ανθρώπου, όταν βρούμεται μπροστά σε κομβικά σημεία, σε νέες αφετηρίες, να στέκεται για να αξιολογήσει τη ζωή του και για να πάρει αποφάσεις για την πορεία του.

Σε μία τέτοια κρίσιμη καμπή έφτασε και ο λαός Ισραήλ όταν πια ήταν έτοιμος, μετά από σαράντα χρόνια περιπλάνησης στην έρημο και επτά χρόνια πολέμων στην Χαναάν, να εγκατασταθεί για να ζήσει στη γη της επαγγελίας. Έχει γυρίσει η σελίδα στην ιστορία και στην εμπειρία του λαού του Θεού. Εκεί έρχεται ο Ιησούς του Ναυή και καλεί το λαό να πάρει μία απόφαση.

Ποιο είναι το περιεχόμενο της απόφασης που πρέπει να πάρει; Αποφασίστε τί πρέπει να καλλιιεργείτε; Αποφασίστε τί πολίτευμα πρέπει να έχετε; Αποφασίστε τί διπλωματικές σχέσεις πρέπει να αναπτύξετε; Όσο σπουδαία κι αν ήταν όλα αυτά, η απόφαση, η πιο σημαντική απόφαση που ο Ισραήλ έπρεπε να πάρει ήταν άλλη. Ας την ακούσουμε από τα χείλη του Ιησού του Ναυή,

ἐκλέξατε σήμερον ποῖον θέλετε νὰ λατρεύητε·
(24:15)

Ας σταθούμε για λίγο εδώ.

Σίγουρα υπήρχαν δεκάδες κρίσιμα ζητήματα που έπρεπε να διευθετηθούν. Δεκάδες καθοριστικές αποφάσεις που έπρεπε να παρθούν σχετικά με τη ζωή του λαού στη γη της επαγγελίας.

Ο Ιησούς του Ναυή όμως έρχεται να διδάξει στο λαό Ισραήλ και σε εμάς ότι πρέπει να βάζουμε τα πρώτα πράγματα στην πρώτη θέση. Η πρώτη και κύρια απόφαση στη ζωή μας αφορά το αντικείμενο της λατρείας μας. Από την απόφαση αυτή εξαρτάται κάθε άλλη απόφασή μας.

Ο Ιησούς του Ναυή λοιπόν καλεί το λαό του Θεού σε μία απόφαση λατρείας του μοναδικού Θεού. Τους δείχνει με το προσωπικό του παράδειγμα τον δρόμο που πρέπει να βαδίσουν.

Στο τέλος του εδ. 15 διαβάζουμε
ἐγὼ ὅμως καὶ ὁ οἶκός μου θέλομεν λατρεύει τὸν Κύριον.

Ας δούμε όμως η απόφαση αυτή τί σημαίνει, τί συνεπάγεται.

Α. Η απόφαση λατρείας του Κυρίου είναι μία απόφαση ευγνωμοσύνης

Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Ιησούς του Ναυή δεν ξεκινά με την πρόκληση "διαλέξτε ποιον θα λατρεύετε". Ξεκινά με την εξιστόρηση των ευλογιών που ο Θεός χάρισε στο λαό Του. Στα εδάφια 2 - 13 ο Θεός παρουσιάζει το τι έχει κάνει για εκείνους. Συνεχίζει έτσι στο εδ. 14 και λέει, "τώρα λοιπόν...". Η απόφαση λοιπόν για λατρεία του Κυρίου δεν είναι αυθαίρετη και ατεκμηρίωτη. Είναι μία ανταπόκριση ευχαριστίας για αυτά που ο Θεός έχει κάνει για μας. Είναι μία ανταπόδοση ευγνωμοσύνης για αυτά που ήδη μας έχει χαρίσει.

Έτσι όταν ο λαός δηλώνει την απόφασή του να λατρεύει τον Κύριο στα εδάφια 16 - 18 λέει τα εξής,

Μὴ γένοιτο νὰ ἀφήσωμεν τὸν Κύριον, διὰ τὸ νὰ λατρεύσωμεν ἄλλους θεοὺς·

17 διότι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, αὐτὸς ἀνέβιβασεν ἡμᾶς καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας, καὶ αὐτὸς ἔκαμεν ἐνώπιον ἡμῶν ἐκεῖνα τὰ σημεῖα τὰ μεγάλα, καὶ διεφύλαξεν ἡμᾶς καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν τὴν ὁποῖαν διωδεύσαμεν, καὶ μεταξύ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τῶν ὁποίων διέβημεν·

18 καὶ ἐξεδίωξεν ὁ Κύριος ἀπ' ἔμπροσθεν ἡμῶν πάντας τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς Ἀμορραίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ γῇ· καὶ ἡμεῖς θέλομεν λατρεύει τὸν Κύριον· διότι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἡμῶν.

Η χάρις του Θεού προηγείται της λατρείας μας.

Επειδή «Αυτός είναι Θεός ημών», και το έχει φανερώσει με τόσους τρόπους, εμείς «θέλομεν λατρεύει τον Κύριον». Η απόφαση της παραχώρησης πρέπει να είναι η αυθόρμητη εκδήλωση της καρδιάς που συνειδητοποιεί τις δωρεές του Θεού. Για αυτό και ο απ. Παύλος στην Ρωμαίους 12:1 λέει,

Σὰς παρακαλῶ λοιπόν, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, νὰ παραστήσητε τὰ σώματά σας θυσίαν ζῶσαν,

άγιαν, εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν, ἥτις εἶναι ἡ λογικὴ σας λατρεία,

Εἶναι "χάρις στους οικτιρομύς" που ἔδειξε ὁ Θεός που μας καλεῖ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ παραχωρήσουμε τοὺς εαυτοὺς μας σε λατρεία. Τι εἶναι αὐτό που μας κρατᾶ ἀπὸ το νὰ πάρουμε αὐτὴν ξεκάθαρη ἀπόφαση ἀφουσίωσης στὸν Θεό; Μήπως τὸ γεγονός ὅτι δεν ἔχουμε ἀρκετὰ ἐκτιμήσει το τι ἔκανε γιὰ μας;

B. Η ἀπόφαση λατρείας τοῦ Κυρίου εἶναι μία ἀπόφαση ευθύνης

Ὁ Θεός δεν θέλει ωραία λόγια. Δεν του ἀρκούν οἱ καλές προθέσεις. Θέλει ἀταλάντευτη ἀφουσίωση. Γι' αὐτό και ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὴν ἐνθουσιώδη δήλωση τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ στὸ ἐδ. 18 ὅτι ἀποφασίζουν νὰ λατρεύσουν τὸν Κύριο λέει κἀτί που εἶναι πραγματικὰ παρὰξένο.

Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν λαόν, Δὲν θέλετε δυνηθῆ νὰ λατρεύητε τὸν Κύριον· διότι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἄγιος· εἶναι Θεὸς ζηλωτῆς· δὲν θέλει συγχωρήσει τὰς ἀνομίας σας καὶ τὰς ἀμαρτίας σας·

20 διότι θέλετε ἐγκαταλείψει τὸν Κύριον καὶ λατρεύει ξένους Θεούς· τότε στραφεὶς θέλει σὰς κακώσει καὶ θέλει σὰς ἐξολοθρεῦσει, ἀφοῦ σὰς ἀγαθοποίησε.

Τι ἀραγε συμβαίνει ἐδῶ; Ἀντί νὰ εἶναι χαρούμενος που ὁ λαός τον ἀκολούθησε στὴν ἀπόφασή του νὰ λατρεύει τὸ Θεό, τοὺς λέει ὠμά και ἀκομψα, "κι ὅμως δεν θα Τον λατρεύσετε".

Γιατί το κάνει αὐτό; Ἡ πείρα τοῦ τόσα χρόνια με το λαό Ἰσραὴλ τον ἔκανε νὰ μὴν ἐντυπωσιάζεται ἐπιπόλαια και εὐκόλα. Θέλει, λοιπὸν νὰ τονίσει στὸν Ἰσραὴλ ὅτι ἡ ἀπόφαση νὰ λατρεύσεις τὸ Θεό εἶναι ἡ ἀπόφαση νὰ λατρεύσεις ἕναν Θεό ἅγιο και ζηλότυπο. Μὴν παίζεις, λοιπὸν, μαζί Του.

Ἡ ἀπόφασή σου νὰ εἶναι συνειδητῆ, νὰ εἶναι ὠριμη, νὰ εἶναι υπεύθυνη. Μὴν γίνουμε σαν τοὺς συγχρόνους τοῦ προφήτη Ὠσηέ γιὰ τῶν ὁποίων τις ἀποφάσεις ἀφουσίωσης λει ὁ Θεός,

Τί νὰ κάμω εἰς σέ, Ἐφραΐμ τί νὰ κάμω εἰς σέ,

Ἰούδα διότι ἡ καλωσύνη σας εἶναι ὡς νεφέλη πρωϊνὴ καὶ ὡς δρόσος ἑωθινὴ ἥτις παρέρχεται.

(Ὠσηέ 6:4)

Γ. Η ἀπόφαση νὰ λατρεύσουμε τὸν Κύριο πρέπει νὰ εἶναι μία ἀπόφαση ἐκχώρησης

Δεν εἶναι μόνο λόγια, ἀλλὰ ἔργα. Δεν εἶναι μόνο προθέσεις ἀλλὰ ἀλλαγὴ στάσης ζωῆς. Και σε τι συνίσταται αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ;

Τώρα λοιπὸν φοβήθητε τὸν Κύριον καὶ λατρεύσατε αὐτὸν ἐν ἀκεραιότητι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ ἀποβάλετε τοὺς θεούς, τοὺς ὁποίους ἐλάτρευσαν οἱ πατέρες σας πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ λατρεύσατε τὸν Κύριον.

(24:14)

Τώρα λοιπὸν ἀποβάλετε τοὺς ξένους θεούς, τοὺς ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, καὶ κλίνατε τὴν καρδίαν ὑμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ.

(24:23)

Πετᾶξτε ἐπιτέλους τοῦ θεοῦ τῆς Αἰγύπτου.

Κάποιος πολὺ εὐστοχα εἶπε ὅτι χρειάστηκαν 40 μέρες γιὰ νὰ βγάλει ὁ Θεός τον Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Χρειάστηκαν ὅμως 40 χρόνια γιὰ νὰ βγάλει ὁ Θεός τὴν Αἴγυπτο ἀπὸ τὴν καρδιά του λαοῦ Του.

Σήμερα, λοιπὸν, μετὰ ἀπὸ 40 και πλέον χρόνια ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καλεῖ τὸν Ἰσραὴλ ἐπιτέλους νὰ ἀποφασίσει. Ἢ θα ἐκχωρήσει τὴ ζωὴ του ἀποκλειστικὰ στὸν Κύριο ἢ διαφορετικὰ ας φύγει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν παρουσία Του.

Ἡ ζωὴ τῆς πίστεως εἶναι μία ζωὴ ἀποφάσεως, πιο σωστὰ μία ζωὴ ἀποφάσεων. Ξανά και ξανά ὁ Θεός μας φέρνει ἀντιμέτωπους μέσα στὴν πορεία μας με τὴν πρόκληση ἐκλέξατε σήμερα ποῖον θέλετε νὰ λατρεύητε. Τότε ας ανταποκριθούμε με ἀποφάσεις λατρείας, δηλαδὴ ἀποφάσεις ευγνωμοσύνης, ευθύνης και ἐκχώρησης στὸ Θεό. _

Ὁ αὐδ. Π. Κανταρτζής εἶναι ποιμένας τῆς Α' Ε.Ε.Ε. Ἀθηνῶν.

Η μέση κατάσταση των πιστών

του Κορνέλις Π. Βένεμα

Ενας απ' τους σπουδαιότερους κανόνες της Χριστιανικής ζωής είναι η παραμονή εντός των ορίων της βιβλικής διδασκαλίας. Όταν πρόκειται για την Χριστιανική διδασκαλία, οι πιστοί θα πρέπει να μιλούν μόνο εκεί όπου μιλάει η Βίβλος, αλλά θα πρέπει να μένουν σιωπηλοί εκεί όπου σιωπά η Βίβλος. Πουθενά αλλού δεν είναι ο κανόνας αυτός αναγκαιότερος παρά στην διδασκαλία της Βίβλου για την μέση κατάσταση των πιστών μεταξύ θανάτου και μελλοντικής ανάστασης. Η κατανίκηση των μη-βιβλικών και καιροσκοπικών απόψεων του τι απογίνονται οι πιστοί κατά τον θάνατο είναι δύσκολη. Αυτές οι απόψεις κρέμονται μερικές φορές στο λεπτό νήμα των μαρτυριών για τις εμπειρίες για την φάση «εγγύς του θανάτου». Τέτοιες απόψεις αποτελούν μερικές φορές απλώς το προϊόν ευσεβούς πόθου ή εικασιών που διαθέτουν ελάχιστα βιβλική εγγύηση.

Δύο Μη Βιβλικές Απόψεις της Ενδιάμεσης Κατάστασης

Για να ταξινομήσουμε εκείνο που μας διδάσκει η Αγία Γραφή για την ενδιάμεση κατάσταση, πρέπει να αρχίσουμε με την σημείωση δύο μη βιβλικών απόψεων που αναδύονται συχνά στην επιφάνεια μέσα απ' όλη την ιστορία της εκκλησίας. Αυτές οι απόψεις για την ενδιάμεση κατάσταση συμπεραίνουν λανθασμένα απ' τη βιβλική διδασκαλία για τον θάνατο και την ανάσταση, ότι δεν υπάρχει καμία ζωντανή κοινωνία με τον Θεό στην ενδιάμεση κατάσταση μεταξύ θανάτου και ανάστασης. Η πρώτη απ' αυτές τις απόψεις είναι ο *εκμηδενισμός* και η δεύτερη είναι ο *ψυχικός ύπνος*.

Εκμηδενισμός ή Ψυχική Εξάλειψη

Ο εκμηδενισμός διδάσκει ότι ο θάνατος επιφέρει τον ολοκληρωτικό εκμηδενισμό του φυσικού προσώπου, του σώματος και της ψυχής, την παύση της ανθρώπινης ύπαρξης σε οποιαδήποτε μορφή της. Ομολογουμένως, αυτή η μηδενιστική άποψη έχει ελάχιστους συνηγόρους στην ιστορία της

εκκλησίας. Κέρδισε κάποιους αυξανόμενους αριθμούς τον τελευταίο αιώνα, μεταξύ δύο μεγάλων θρησκευτικών αιρέσεων όπως οι Μάρτυρες του Ιεχωβά και οι Αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας² όπως και ανάμεσα σε Χριστιανούς πιστούς που έχουν μια παρατραβηγμένη άποψη για την σπουδαιότητα της ανάστασης του σώματος. Οι υπέρμαχοι αυτής της άποψης έχουν την κοινή πεποίθηση ότι η βιβλική διδασκαλία της ακεραιότητας της σύστασης κάθε προσώπου ως «ζώσας ψυχής» (και όχι μιας ψυχής που «έχει» ένα σώμα) απαιτεί την εξαγωγή του συμπεράσματος ότι ο θάνατος σημαίνει εκμηδενισμός.

Η βασική μορφή του επιχειρήματος αυτής της άποψης είναι, επομένως, αρκετά απλή. Επειδή ο Αδάμ πλάστηκε από το χώμα και έγινε, μετά της εμφύσηση σ' αυτόν της πνοής της ζωής από τον Πλάστη του, μια «ζώσα ψυχή» (*Γένεση β':7*), κατά καμία λογική έννοια δεν θα μπορούσε η «ψυχή» να επιβιώνει του θανάτου και της διάλυσης του σώματος. Η ενότητα ψυχής και σώματος είναι τόσο οικεία και αναγκαία για την ύπαρξη οποιουδήποτε προσώπου ως πλάσματος ώστε είναι αδιαχώριστο στοιχείο ακόμα και κατά τον θάνατο.³

Ο Ψυχικός Ύπνος ή η Ψυχοπαννυχίδα

Μια δεύτερη και, ως προς την ιστορική επιρροή και συνηγορία, σπουδαιότερη άποψη της ενδιάμεσης κατάστασης είναι αυτή που ορίζεται συχνά ως «ψυχικός ύπνος» ή «ψυχική παννυχίδα». Για μερικούς απ' τους ίδιους λόγους που οδηγούν στην συνηγορία του εκμηδενισμού, οι θιασώτες της άποψης αυτής απορρίπτουν το δόγμα μιας ενδιάμεσης κατάστασης ή την διδασκαλία ότι οι πιστοί (και οι άπιστοι) βιώνουν οποιαδήποτε συνειδητή ύπαρξη μετά θάνατον και πριν την ανάσταση.

Επιχειρήματα υπέρ: Τα δύο σπουδαιότερα επιχειρήματα γι' αυτήν την άποψη της ενδιάμεσης κατάστασης είναι, κατά πρώτο λόγο, ότι η ενότητα του σώματος και της ψυχής είναι θεμελιώδης για την ανθρώπινη ύπαρξη και, κατά δεύτερο λόγο, ότι η Αγία Γραφή συχνά περιγράφει τον θάνατο ως «αποκοίμισμα». Το πρώτο από αυτά τα επιχειρήματα, ότι η ενότητα σώματος και ψυχής είναι θεμελιώδης για την ανθρώπινη ύπαρξη, υπενθυμίζει το μεγαλύτερο επιχείρημα των συνηγόρων του εκμηδενισμού, που είναι ότι: επειδή τα ανθρώπινα όντα αποτελούν μια ψυχοσωματική ενότητα (όχι ότι οι ψυχές «έχουν» σώμα, αλλά «ζώσες ψυχές» ή «έμψυχα σώματα»), ο θάνατος τα ξεκόβει από την δυνατότητα οποιασδήποτε λογικής εμπειρίας ή συνεχιζόμενης συνειδητής ύπαρξης.⁴

Το δεύτερο επιχείρημα είναι ουσιαστικότερο διότι επικαλείται βιβλικά αποσπάσματα. Ήδη στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχουν αποσπάσματα που περιγράφουν τον θάνατο των πιστών ως ένα είδος ύπνου στον οποίο αυτή η συνειδητή εμπειρία που ανήκει στην ζωή μέσα στο σώμα εκλαμβάνεται ως χαμένη (για παράδειγμα, *Γεν. μζ':30, Δευτ. λα':16, Σαμ. Β' ζ':12, Ψαλμ. λ':9, 6:5, ριε':17, Εκκλ. θ':10, Ησαΐας λη':18-19*). Όμως, αυτό επιβεβαιώνεται ακόμα περισσότερο στην

Καινή Διαθήκη. Στην Α΄ Επιστολή προς Κορινθίους ζ΄:39, διαβάζουμε ότι «σύμφωνα με τον νόμο, μια γυναίκα είναι δεμένη με τον άνδρα της ενόσω αυτός ζει, αλλά αν ο άνδρας της κοιμηθεί, είναι ελεύθερη να παντρευτεί όποιον θέλει, μόνο σύμφωνα με το θέλημα του Θεού». Παρομοίως, σε ένα γνωστό απόσπασμα που αναφέρεται στην μελλοντική κατάσταση των πιστών, ο Απόστολος Παύλος δηλώνει στην Α΄ Επιστολή προς Θεσσαλονικείς δ΄:13, ότι «θέλουμε να ξέρετε, αδελφοί, τι θα γίνει με αυτούς που κοιμήθηκαν, για να μην θλίβετε κι εσείς όπως και οι άλλοι, που δεν έχουν καμία ελπίδα». Τέτοια γλώσσα που περιγράφει τον θάνατο των πιστών ως επερχόμενο ύπνο βρίσκεται σε πολλές άλλες περικοπές της Καινής Διαθήκης (π.χ., *Ματθ. κζ΄:52, Ιωάννης ια΄:11, Α΄ προς Κορινθ. ια΄:30, ιε΄:20, ιε΄:51, Πράξεις των Αποστόλων ζ΄:60, Λουκάς η΄:52*).

Επιχειρήματα κατά: Εκ πρώτης όψεως, αυτά τα επιχειρήματα υπέρ της θέσης του ψυχικού ύπνου φαίνονται ισχυρά. Όμως, με ενδελεχέστερη έρευνα, αποδεικνύονται αποστερημένα μεγάλης βαρύτητας και πειστικότητας. Το πρώτο επιχείρημα, ότι η ενότητα του σώματος και της ψυχής είναι θεμελιώδης για την ανθρώπινη εμπειρία, είναι μερικώς ορθό, αλλά υπερεκτιμημένο. Η φυσιολογική κατάσταση των ανθρώπινων όντων ως πλασμάτων, είναι ασφαλώς ένα τμήμα της ένωσης του «εσώτερου» και του «εξώτερου» εαυτού, ψυχής και σώματος. Ο θάνατος είναι μια αφύσικη κατάσταση και διαχωρίζει εκείνο που ο Θεός έπλασε και συνένωσε. Αλλά κάτι τέτοιο δεν σημαίνει ότι παύει αναγκαστικώς οποιαδήποτε μορφή συνεχιζόμενης συνειδητής εμπειρίας και ύπαρξης (δες *Επιστολή προς Εβραίους ιβ΄:23, Αποκάλυψη στ΄:9-11*).

Ακόμα παραπέρα, το δεύτερο επιχείρημα, που επικαλείται τις βιβλικές περιγραφές του θανάτου ως «αποκοίμηση», δεν είναι τόσο εύστοχο όπως φαίνεται εκ πρώτης όψεως. Υπάρχουν με την σειρά τους διάφορες παρατηρήσεις γι' αυτές τις βιβλικές περικοπές. Κατά πρώτο λόγο, σε καμία απ' αυτές τις βιβλικές περικοπές δεν λέγεται ότι κοιμάται η «ψυχή» αλλά ότι ολόκληρο το φυσικό πρόσωπο, δηλαδή, η ψυχή και το σώμα, είναι αυτό που κοιμάται. Κατά δεύτερο λόγο, η απεικόνιση του ύπνου εννοείται ότι περιγράφει τον θάνατο κατ' ευφημισμόν, δηλαδή, μ' ένα τρόπο που δείχνει το πώς το κεντρί και ο τρόμος του έχουν αφαιρεθεί για τους πιστούς. Συνεπώς, αυτές οι περικοπές που χρησιμοποιούν αυτήν την γλώσσα μιλούν μόνο για τον θάνατο των πιστών αλλά ποτέ των απίστων. Ο θάνατος είναι ένα «αποκοίμηση» μόνο για εκείνους που βρίσκονται «εν Χριστώ» (*Α΄ Κορινθ. ιε΄:18*) η «εν Ιησού» (*Α΄ Θεσ. δ΄:14*) και όχι για εκείνους που βρίσκονται εκτός του Χριστού και, κατά τρίτο λόγο, οι δύο ιδέες που κυριαρχούν σ' αυτόν το ευφημισμώ για τον θάνατο των πιστών είναι: α) η ανάπαυση από τον μόχθο κάποιου ατόμου και β) η ανάπαυση από την εμπλοκή στους αγώνες και τις δοκιμασίες της ζωής, ενώ υπάρχει η είσοδος σε μια κατάσταση ειρήνης και χαράς (δες *Ψαλμοί λζ΄:37-39, Ησαΐας νζ΄:1-2, Επ. προς Φιλίπ. α΄:23, Α΄ προς Θεσ. ε΄:10, Β΄ προς Κορινθ. ε΄:8*).

Η Ενδιάμεση Κατάσταση στην Αγία Γραφή

Το μόνο αντίδοτο γι' αυτές τις αντιβιβλικές απόψεις είναι η θετική διδασκαλία της ίδιας της Αγίας Γραφής γι' αυτήν την κατάσταση και τα χαρακτηριστικά της. Η ανακούφιση των πιστών που «κοιμούνται» εν Χριστώ, σύμφωνα με την Αγία Γραφή, έγκειται στο ότι πηγαίνουν για να είναι «με τον Κύριο». Περνούν μέσα απ' τον θάνατο σε μια καινούργια φάση αδιάσπαστης και συνειδητής κοινωνίας με τον Χριστό και τον λαό του. Αυτός ο –ούτε εκμηδενισμός, ούτε ψυχικός ύπνος– αποτελεί την μελλοντική προοπτική των πιστών στην ενδιάμεση κατάσταση. Αν και υπάρχουν αχνοί υπαινιγμοί στην Παλαιά Διαθήκη για την διδασκαλία μιας ενδιάμεσης κατάστασης για τους πιστούς, η Καινή Διαθήκη παρέχει ξεκάθαρη μαρτυρία για την κοινωνία του πιστού με τον Χριστό κατά τον θάνατο.⁵

Γενικές Επιβεβαιώσεις στην Καινή Διαθήκη

Διάφορες περικοπές της Καινής Διαθήκης αποκαλύπτουν ότι τόσο οι πιστοί όσο και οι άπιστοι συνεχίζουν να βιώνουν μια μορφή συνειδητής ύπαρξης μετά τον θάνατο.⁶ Όμως, αυτή η μορφή ύπαρξης διαφέρει δραματικά μεταξύ πιστών και απίστων, δηλαδή, ενώ οι πιστοί απολαμβάνουν μια ζωή προσωρινής ευλογίας στην παρουσία του Κυρίου, οι άπιστοι βιώνουν μια προσωρινή πρόγυση της αιώνιας τιμωρίας υπό την κρίση του Θεού.

Μια απ' τις εντυπωσιακές περικοπές ως προς αυτό το θέμα είναι η πασίγνωστη παραβολή του πλούσιου και του Λάζαρου στο κατά Λουκά Ευαγγέλιο ιστ΄:19-31.⁷ Ο Ιησούς περιγράφει στην περικοπή αυτή τις αντιθετικές καταστάσεις του πλούσιου και του Λάζαρου, πρώτα πριν και μετά τον θάνατο. Αν και ο πλούσιος απολάμβανε μια ζωή πολυτέλειας και ευχαρίστησης, μετά το θάνατο του, βρίσκεται «στον Άδη... βασανιζόμενος (εδάφιο 23)». Ο φτωχός Λάζαρος, αντιθέτως, αν και δεν απήλαυσε τα καλά του κόσμου τούτου κατά την διάρκεια της ζωής του, βρίσκεται, μετά θάνατον, στην αγκαλιά του Αβραάμ, σ' ένα μέρος ευλογίας και τιμής. Ακόμα παραπέρα, ο Ιησούς περιγράφει την σχέση μεταξύ αυτών των τόπων και καταστάσεων ως αυτήν στην οποία δημιουργείται μεταξύ τους ένα «τεράστιο χάσμα», που εμποδίζει οποιοδήποτε πέρασμα από τον ένα στον άλλο. Οι δίκαιοι βρίσκονται σε μια κατάσταση άφατης ευλογίας στην παρουσία του Θεού ενώ οι άδικοι βρίσκονται σε μια κατάσταση άφατου και αναπόδραστου μαρτυρίου.

Αυτή η εκπληκτική διαβεβαίωση μιας ενδιάμεσης κατάστασης στο κατά Λουκά Ευαγγέλιο (ιστ΄:19-31) επιβεβαιώνεται και σε διάφορες άλλες περικοπές. Για παράδειγμα, στο κατά Λουκά Ευαγγέλιο (κγ΄:43), ο Ιησούς, μιλώντας στον ληστή πάνω στον σταυρό που είχε ζητήσει να τον θυμηθεί «όταν έρθει στην βασιλεία του», απάντησε ότι «αλήθεια σου λέγω ότι σήμερα θα είσαι μαζί μου στον Παράδεισο». Παρομοίως, στην Αποκάλυψη ζ΄:9-17, ο Απόστολος Ιωάννης κάνει μια αναφορά της κατάστασης των Αγίων «μπροστά τον θρό-

νο και μπροστά στο Αρνίο» (εδάφιο 9) στον ουρανό. Βλέπει στο όραμα του ένα αμέτρητο πλήθος, που κανείς δεν ήταν σε θέση να το μετρήσει, «να φορά λευκές στολές και να κρατά βαγιόκλαδα στα χέρια». Όταν, κατά την διάρκεια της αναπόλησης του οράματος, τίθεται η ερώτηση «ποιοι είναι αυτοί και από πού ήλθαν;» (εδάφιο 13), δίνεται η απάντηση ότι «αυτοί είναι εκείνοι που πέρασαν τον μεγάλο διωγμό, έπλυναν την στολή τους και την λεύκαναν με το αίμα του Αρνίου». Η περιγραφή αυτών των αγίων εκφράζει ξεκάθαρα την συνειδητή επικοινωνία με τον Θεό και την λατρεία του αν και δεν βιώνουν ακόμα την τελική κατάσταση που περιγράφεται στα κεφάλαια κ' και κβ' της Αποκάλυψης αφού λατρεύουν «μέρα και νύχτα στο ναό του». ⁸ Αυτή η περιγραφή παραλληλίζεται μ' αυτήν του κεφαλαίου στ':9-10 της Αποκάλυψης, όπου «οι ψυχές εκείνων που σφαιριάστηκαν για τον Λόγο του Θεού και για την μαρτυρία που έδωσαν για το Αρνίο» απεικονίζονται να φωνάζουν: «Ως πότε επιτέλους Δέσποτα άγε κι αληθινέ; Πότε θα έρθει η κρίση σου; Πότε θα πάρεις το αίμα μας πίσω απ' τους κατοίκους της γης;» Ανταποκρίνεται επίσης και στις συχνές περιγραφές στην Αποκάλυψη των αναχωρησάντων αγίων που ζουν στην παρουσία του Θεού και βασιλεύουν με τον Χριστό στον ουρανό (δες *Αποκάλυψη* γ':12, 21, δ':4, ιθ':14, κ':4).

Δύο Σπουδαία Κείμενα

Δύο επί πλέον σημαντικά κείμενα της Καινής Διαθήκης απαιτούν την προσοχή μας. Αυτά τα κείμενα επιβεβαιώνουν σαφώς μια ενδιάμεση κατάσταση στην οποία οι πιστοί απολαμβάνουν μια έντονη κοινωνία με τον Κύριο πριν την επάνοδο και την ανάσταση Του την τελευταία ημέρα.

Η Επιστολή προς Κορινθίους Β' ε':1-10

Το πρώτο απ' αυτά τα κείμενα είναι η Κορινθίους Β' ε':1-10, μια περικοπή που ακολουθεί κατά πόδας την παραδοχή του αποστόλου Παύλου για τον θάνατο πριν την επιστροφή του Χριστού (δ':6-18). Αν και με την αποδοχή αυτής της προοπτικής του θανάτου και της διάλυσης του «επίγειου σκηνώματος», του σώματος, που ο θάνατος επιφέρει αναπόφευκτα, ο απόστολος δηλώνει την ελπίδα του για «μια κατοικία αιώνια στους ουραμούς, οικοδομημένη από τον Θεό και όχι από ανθρώπινα χέρια» (ε':1). Δηλώνει επίσης την πεποίθηση του ότι, αν και ο θάνατος φέρνει αφανισμό της δομικής ύπαρξης του πιστού σε σωματική μορφή, δεν διαχωρίζει τον πιστό απ' την κοινωνία του με τον Κύριο. Για τους σκοπούς μας, το πιο σχετικό μέρος αυτής της περικοπής βρίσκεται στα εδάφια 6-9. Μετά την παραδοχή στα εδάφια 2-5 του αφανισμού που φέρνει ο θάνατος (ο απόστολος Παύλος συγκρίνει τον θάνατο με τη γύμνια σ' αυτά τα εδάφια), διαβάζουμε

Έχοντας λοιπόν το θάρρος πάντοτε και ξέροντας ότι όσο ενδημούμε σ' αυτό το σώμα αποδημούμε απ' τον Κύριο, διότι περιπατούμε δια

πίστεως και όχι δια της όψεως, έχουμε θάρρος και προτιμάμε μάλλον να αποδημήσουμε από το σώμα και να ενδημήσουμε προς τον Κύριο. Έτσι, και φιλοδοξούμε είτε με το να ενδημούμε είτε με το να αποδημούμε να είμαστε ευάρεστοι σ' αυτόν.

Η αντίθεση σ' αυτά τα εδάφια μεταξύ του να «ενδημούμε στο σώμα» και του να «αποδημούμε απ' το σώμα» και μεταξύ του να «αποδημούμε απ' τον Κύριο» και του να «είμαστε με τον Κύριο» ανταποκρίνεται στην αντίθεση μεταξύ της παρούσας σωματικής ύπαρξης και της μεταγενέστερης ασώματης ύπαρξης μας μετά τον θάνατο. Έτσι, τα εδάφια αυτά επιβεβαιώνουν το ότι ο θάνατος (όντας μακριά απ' το σώμα) σημαίνει για τον πιστό ότι θα είναι στο ενδιάστημα του Κυρίου.

Η Επιστολή προς Φιλιππησίους α':21-23

Ένα δεύτερο σημαντικό κείμενο που επιβεβαιώνει μια ενδιάμεση κατάσταση είναι η επιστολή προς Φιλιππησίους α':21-23, όπου βρίσκουμε τον απόστολο Παύλο να κάνει μια θαρραλέα και αρχικώς εκκλησιαστική δήλωση για την σχετική επιθυμία για την ζωή και τον θάνατο.

Επειδή για μένα το να ζω σημαίνει ζωή με τον Χριστό και το να πεθάνω είναι κέρδος. Αφού, όμως, η ζωή μου σ' αυτόν τον κόσμο μου δίνει την ευκαιρία για ένα καρποφόρο έργο, δεν ξέρω τι να διαλέξω. Και τα δύο με συνεπαίρουν: Από τη μια μεριά, επιθυμώ να φύγω απ' αυτόν τον κόσμο και να είμαι μαζί με τον Χριστό, που είναι το καλύτερο απ' όλα, από την άλλη, όμως, το να παραμείνω στην ζωή είναι πιο απαραίτητο για σας.

Ο απόστολος Παύλος βρίσκει τον εαυτό του να αμφιταλαντεύεται μεταξύ δύο επιθυμιών: Από τη μια μεριά, αναγνωρίζοντας ότι «με το να ζει με τον Χριστό», βρίσκει τον εαυτό του να ωθείται προς την κατεύθυνση της συνεχιζόμενης σαρκικής ζωής, στην οποία μπορεί να εργάζεται καρποφόρος για τις εκκλησίες του Ιησού Χριστού, αλλά απ' την άλλη μεριά, αναγνωρίζοντας ότι «το να πεθάνει είναι κέρδος», βρίσκει τον εαυτό του να ωθείται προς την κατεύθυνση του να θέλει να πάει να βρει και να είναι με τον Χριστό.

Η αντίθεση σ' αυτά τα εδάφια, όπως κι αυτή στην επιστολή προς Κορινθίους Β' ε':1-10, βρίσκεται μεταξύ της ζωής στο σώμα και της ζωής (μετά τον θάνατο) χωριστά απ' το σώμα. Η ζωή στο σαρκικό σώμα δεν επιτρέπει εντατικότερη επικοινωνία και κοινωνία με τον Χριστό, που προσφέρει μόνο ο θάνατος με το να αφαιρεί το σώμα. Και πάλι, αν και η έκφραση του να είναι «με τον Χριστό» δεν εξηγείται με καμία λεπτομέρεια, μας μεταφέρει την ιδέα μιας πιο οικείας επικοινωνίας απ' αυτήν που γνωρίζει ή απολαμβάνει στο παρόν.

Συμπέρασμα

Η εκκλησία του Ιησού Χριστού πρέπει να είναι ενήμερη των πολλών καιροσκοπικών και βαρύγδουπων απόψεων για την ενδιάμεση κατάσταση που υιοθετούνται συχνά ακόμα και από ομολογούντες Χριστιανούς. Επί πλέον των λαθών της διδασκαλίας του εκμηδενισμού και του ψυχικού ύπνου, υπάρχουν δημοφιλείς απόψεις για την ενδιάμεση κατάσταση που δεν έχουν καμιά βιβλική στήριξη. Μερικοί ισχυρίζονται ότι οι πιστοί μπορεί να επικοινωνούν με ή να προσεύχονται σε νεκρούς αγίους ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι οι πιστοί στην αποσωματοποιημένη και ενδιάμεση κατάσταση γίνονται κάτι σαν άγγελοι που υπηρετούν ως «υπηρετικά πνεύματα» εκ μέρους των ζώντων. Ακόμα, υπάρχουν κι άλλοι που λένε ότι γνωρίζουν πολύ περισσότερα πράγματα για την ενδιάμεση κατάσταση της κοινωνίας των πιστών με τον Κύριο, απ' ό,τι μας λέει η Αγία Γραφή. Εν όψει του πειρασμού του να λείψαν κανείς είτε υπερβολικώς πολλά, είτε υπερβολικώς λίγα πράγματα, η εκκλησία πρέπει απλώς να υπενθυμίζει στους πιστούς ότι «να ζεις είναι Χριστός, αλλά το να πεθαίνεις είναι κέρδος». Αλλά ακόμα και το κέρδος της ενδιάμεσης κατάστασης, του να είσαι με τον Χριστό, δεν είναι τόσο σπουδαίο όσο είναι η μελλοντική προοπτική της ανάστασης του σώματος, όταν ολόκληρη η κοινωνία της εκκλησίας του Χριστού θα είναι τελειώς ανανεωμένη στο σώμα και στην ψυχή στο πλαίσιο των νέων ουρανών και της νέας γης. Το να ζει κανείς τώρα εδώ με τον Τριαδικό Θεό είναι καλό. Το να ζεις στην παρουσία του Κυρίου στην ενδιάμεση κατάσταση είναι καλύτερο. Αλλά το να ζει κανείς στην αποθεωμένη τελειότητα της ανάστασης είναι το καλύτερο. _

Υποσημειώσεις

¹ Είναι οι Αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας αίρεση; Κατά τη γνώμη μου, πιθανώς αυτοί περιγράφονται καλύτερα ως μια θρησκευτική σχέση που αποτελεί μια σοβαρά (δογματικά) διαστρεβλωμένη έκφραση της Ευαγγελικής Χριστιανοσύνης, με διάφορα κουλτουριάρικα χαρακτηριστικά. Δες Α. Α. Χοεκέμα, Παράρτημα Ε: Οι Διδαχές των Αντβεντιστών της Έβδομης Ημέρας και των Ματύρων του Ιεχωβά στην Ζωή μετά Θάνατον, στο βιβλίο του *Οι Τέσσερις Μεγαλύτερες Θρησκευτικές Δοξασίες* (Γκραντ Ράπιντς: Έεντερμανς, 1963, σελ. 345-71, για τις διδαχές τους περί την ενδιάμεση κατάσταση).

² Ο Τζων Κούπερ, στο βιβλίο του *Το Σώμα, η Ψυχή και η Αιώνια Ζωή* (Γκραντ Ράπιντς: Έεντερμανς, 1989), παραθέτει μια καλή σύγχρονη άμυνα της Βιβλικής διδασκαλίας ότι η ψυχή είναι διακριτή από το σώμα και ικανή να βιώσει την ενδιάμεση κατάσταση. Ο Κούπερ προβάλλει το επιχείρημα ότι η Αγία Γραφή διδάσκει ένα «ολιστικό διαδισμισμό» (τα ανθρώπινα όντα πλάστηκαν ως μια ψυχοσωματική ενότητα σώματος και ψυχής αν και αυτές είναι διακριτές εκφάνσεις της σύστασης τους) που ταιριάζει με την διδασκαλία της για μια ενδιάμεση κατάσταση στην οποία η «ψυχή» ή «ο εσώτερος εαυτός» πηγαίνει να μείνει με τον Κύριο και απολαμβάνει μιας διαρκούς, συνειδητής ύπαρξης.

³ Αυτό εγείρει ένα απ' τα περίεργα προβλήματα της θέσης του «ψυχικού ύπνου», δηλ., αν η ανθρώπινη εμπειρία απαιτεί το σώμα, τότε ο θάνατος δεν επιφέρει το τέλος όλης της εμπειρίας και της ύπαρξης, συμπεριλαμβανομένης και της ανθρώπινης εμπειρίας που είναι γνωστή ως «ύπνος»; Ένας άλλος τρόπος για να τεθεί η ερώτηση θα πρέπει να είναι αυτός: αν η ανθρώπινη ύπαρξη αποτελεί πάντα σωματική ύπαρξη, δεν σημαδεύει ο θάνατος την λήξη της ανθρώπινη ύπαρξης, συμπεριλαμβανομένης και αυτής της «ψυχής»; Φαίνεται παράδοξο το να επιβεβαιώσουμε την ύπαρξη, συμπεριλαμβανομένου και του «ύπνου», κάποιου πράγματος, συγκεκριμένα, της ανθρώπινης «ψυχής», όταν ο θάνατος θεωρείται ως το τέλος οποιαδήποτε εννόητης μορφής ανθρώπινης ύπαρξης.

⁴ Η σχετική διδασκαλία της Παλαιάς Διαθήκης περιλαμβάνει τα παρακάτω: κατά πρώτο λόγο, μια κατηγορηματική καταδίκη της πρακτικής της νεκρομαντείας ή της επικοινωνίας με τους νεκρούς (δες *Δευτερονόμιο* 18:9-12, *Λευιτικό* 20:6, *Βασιλέων Β'* 21:6, 23:24, *Ησαΐας* 8:19-20, 19:3, 29:4, *Σαμουήλ* 28:6-25), επιβεβαιώνοντας τουλάχιστον μια ευρέως εξαπλωμένη δοξασία για την συνεχιζόμενη συνειδητή ύπαρξη μετά θάνατον, κατά δεύτερο λόγο, δύο εξέχοντα περιστατικά στην Παλαιά Διαθήκη για ευσεβείς πιστούς που δεν πέθαναν αλλά πέρασαν αμέσως στην παρουσία του Θεού (*Γένεση* 5:24, *Βασιλέων Β'* 2:11), κατά τρίτο λόγο, αποσπάσματα, ιδιαίτερα στους Ψαλμούς, που εκφράζουν την εδραία ελπίδα για το πιστό παιδί του Θεού πέραν του τάφου, κατ' αντιδιαστολή με τους αματωλούς που κατακηρηνίζονται στην «Κόλαση» υπό την οργή του Θεού (*Ιώβ* 19:25-27, *Ψαλμοί* 73:24-26, 1:6, 7:10, 9:17, 16:10, 37:18, 49:14).

⁵ Χρησιμοποιώ την διατύπωση «μορφή ύπαρξης» για να δώσω έμφαση στο ότι μόνο ο πιστός απολαμβάνει «ζωή» σε κοινωνία με τον Θεό μέσω του Ιησού Χριστού. Αν και οι άπιστοι εξακολουθούν να «υπάρχουν», δεν «ζουν», τουλάχιστον, όχι με την βιβλική έννοια της ζωής που είναι πραγματική ζωή.

⁶ Υπάρχει κάποια διχογνωμία ως προς το κατά πόσο αυτή είναι μια παραβολή ή μια ιστορία βασισμένη σε ιστορικά γεγονότα. Δες Νόρβαλ Γκελντενχάις, *Σχόλιο στο κατά Λουκά Ευαγγέλιο*, Γκραντ Ράπιντς, Έεντερμανς, 19510, σελ. 428. Αν και πιστεύω ότι είναι κατάλληλα σχεδιασμένη ως «παραβολή», δεν ταυτοποιείται σαφώς στο κείμενο ως τέτοια. Μερικοί παραπέμπουν στον «παραβολικό» χαρακτήρα αυτού του αποσπάσματος για να υποδηλώσουν ότι δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για να στηρίξει οποιοδήποτε δόγμα για την ενδιάμεση κατάσταση. Αλλά αυτή είναι μια περίπλοκη ειδικής αναφοράς επειδή προκαλεί αίσθηση μόνο αν οι παρεχόμενες περιγραφές αναφέρονται σε πραγματικές καταστάσεις. Οι βιβλικοί συγγραφείς δεν συμμερίζονται τυπικώς μια σύγχρονη αντίληψη, ότι μπορεί να επιβεβαιωθεί μια αλήθεια, ακόμα κι αν δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα.

⁷ Στην Αποκάλυψη, κεφ. 21 και 22, ο νέος ουρανός και η νέα γη δεν διαθέτουν ναό (ολόκληρη η γη έχει γίνει ο ναός, ο τόπος κατοικίας του Θεού με τους ανθρώπους του μέσω του Αρνίου) και δεν υπάρχει πια «νύχτα» εκεί. _

Μετάφραση: Κων/νος Φουράκης
Ο Cornelis P. Venema είναι πρόεδρος του ΜεσοΑμερικανικού Αναμορφωμένου Σεμιναρίου στο Dyer της Ιντιάνα. Αναδημοσιεύεται σε μετάφραση κατόπιν ευγενικής αδειάς του περιοδικού Banner of Truth που έχει το copyright του άρθρου.

Μα πού έχουν πάει;

Οι άπιστοι και η ενδιάμεση κατάσταση

του Μαρκ Τζ. Τζόνσον

Αυτό είναι το είδος της ερώτησης που κάνει συχνά ένα παιδί αλλά και η ερώτηση στην οποία οι ενήλικες δυσκολεύονται πολύ να απαντήσουν. Επίσης, είναι η ερώτηση την οποία οι ποιμένες τρέμουν να αντιμετωπίσουν. Όταν πεθαίνει κάποιος και δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι επέστρεψε κάποτε στον Χριστό, τότε που να πήγε άραγε όταν άφησε πίσω του αυτόν τον κόσμο;

Είναι μια ερώτηση που θέτει θέματα σε δύο επίπεδα. Υπάρχει το θέμα του τι λέει η Αγία Γραφή για να την απαντήσει (και πόσο πολλά ή λίγα λέει απαντώντας), αλλά υπάρχει τότε το θέμα του πώς χειριζόμαστε αυτές τις απαντήσεις σε ποιμαντικά πλαίσια. Αυτή είναι μια από εκείνες τις περιοχές της Χριστιανικής ζωής και διακονίας όπου το κενό μεταξύ των θεολογικών συγγραμμάτων και των αγώνων της πραγματικής ζωής της ποιμαντικής, μοιάζει να χάσκει σαν χάσμα.

Όσο κι αν δυσκολεύεται κανείς να αντιμετωπίσει αυτά τα θέματα, απλώς δεν μπορεί να τα αγνοεί. Αργά ή γρήγορα κάθε ποιμένας καλείται να τελέσει την επικήδεια τελετή για ένα άπιστο και να αρθρώσει λέξεις παραμυθίας και στήριξης στους τεθλιμμένους συγγενείς και φίλους του. Όταν συμβεί αυτό, οφείλουμε να είμαστε έτοιμοι.

Πότε Είναι Καιρός Ομιλίας και Πότε Είναι Καιρός Σιωπής

Ο ιεροκήρυκας στον Εκκλησιαστή έχει δίκιο όταν λέει πως υπάρχει καιρός για όλα κάτω απ' τον ήλιο. Υπάρχει λοιπόν καιρός σιωπής και καιρός ομιλίας. Ο μεγάλος πειρασμός σε κάθε είδους ποιμαντική εκδήλωση έγκειται στο ότι μιλάμε υπερβολικά. Ο κόσμος προστρέχει σε μας για παραμυθία και συμβουλή κι εμείς αισθανόμαστε αναγκασμένοι να πούμε τα κατάλληλα λόγια, συχνά χωρίς περίσκεψη. Οι λειτουργοί πρέπει να γνωρίζουν τα όρια της σοφίας τους καθώς και όσων έχει να μας πει η Αγία Γραφή. Υπάρχουν πολλά πράγματα που αγνοούμε και θα ήμασταν ανόητοι αν δεν ξέραμε που και πότε θέτουμε όρια στο τι λέμε.

Αυτό αληθεύει ιδιαίτερα στον χώρο της παρηγοριάς για την απώλεια προσφιλών προσώπων. Δεν είναι δύσκολο το να είμαστε σωστοί σε ό,τι λέμε –όταν μεταφέρουμε ακριβώς ό,τι διδάσκει η Αγία Γραφή– και, παρ' όλ' αυτά, να είμαστε αδέξιοι ως προς τον τρόπο με τον οποίο το λέμε. Οι φίλοι του Ιώβ αποτελούν κλασσικό παράδειγμα. Στο μεγαλύτερο μέρος της παρηγορητικής τους ρητορείας δεν λαθεύουν σε θεολογική ορθότητα αλλά, αντί να είναι οι παρηγορητές του Ιώβ, καταλήγουν στο να είναι αυτοί που συντρίβουν το ηθικό του. Είναι εντελώς αποστερημένοι ευαισθησίας προς τον άνθρωπο τον οποίο προσπαθούν να βοηθήσουν.

Ο Παύλος σοφά λέει ότι υπάρχουν φορές που πρέπει απλώς «να πενθούμε μ' εκείνους που πενθούν». Άσχετα με τις σκέψεις που περνούν απ' το μυαλό μας τέτοιες ώρες, ορισμένες λέξεις δεν είναι κατάλληλες να ειπωθούν όπως επίσης ακόμα και μερικές απ' τις πιο ειλικρινείς μας σκέψεις καλύτερα να αφήνονται ανέκφραστες. Δεν υπάρχει καμιά ντροπή στην ποιμαντική σιωπή.

Δεν Θα Αποδώσει Δικαιοσύνη Ο Κριτής Όλης της Οικουμένης;

Ο αγώνας μας ως ποιμένες, σε πολλές περιπτώσεις στις οποίες είμαστε ίσως υπερβολικά πρόθυμοι να μιλάμε, έγκειται στο ότι είμαστε πεπεισμένοι πως ξέρουμε τις απαντήσεις. Έτσι, όταν βρισκόμαστε στην ανάγκη να κηδέψουμε ένα άτομο που δεν έδειξε κανένα σημάδι επιστροφής στον Χριστό κατά την διάρκεια της ζωής του, φαίνεται ότι υπάρχει κάποια λογική που μας υποχρεώνει να δηλώσουμε ότι αυτό το άτομο βρίσκεται στην Κόλαση τώρα. Αυτή η λογική μπορεί να είναι ορθή αλλά, συγχρόνως, όχι βιβλικά σοφή.

Ο λειτουργός μπορεί να είναι ποιμένας αλλά όχι

ιερέας. Δεν είναι σε θέση να αποφαίνεται για την αιώνια μοίρα κανενός ατόμου. Ο Ιησούς λέει ότι υπάρχουν πολλοί που δίνουν πειστικές μαρτυρίες σώζοντας πίστης σ' αυτόν τον κόσμο, αλλά που θα αποκλειστούν απ' τον ουρανό στον άλλο. Παρομοίως, υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι δεν έχουν μπορέσει να δώσουν τέτοια μαρτυρία και των οποίων η πίστη είναι αδύναμη, αλλά πραγματική. Υπάρχουν άλλοι που έχουν γνήσια επιστροφή στον Χριστό στο νεκροκρέβατο τους. Με δεδομένες τις περιστάσεις του θανάτου αυτές τις μέρες, μπορεί να είναι τόσο κατασταλαμένοι που βρίσκουν αδύνατο το να αρθρώσουν την πίστη τους σ' όσους είναι τριγύρω τους ή μπορεί απλώς να είναι μόνοι. Το ηθικό δίδαγμα είναι ότι «ο Κύριος γνωρίζει αυτούς που είναι δικοί Του» και μπορούμε να πούμε με ειλικρίνεια σ' εκείνους που θλίβονται σε τέτοιες περιστάσεις «Δεν θα πράξει σωστά ο Κριτής όλης της γης»;

Υπάρχει πραγματική ανάγκη για ποιμαντική δι-ορατικότητα κι ευαισθησία πριν και μετά τον θάνατο οποιουδήποτε προσώπου αλλά, ίσως, αυτό να ισχύει ακόμα περισσότερο όταν πρόκειται για τον θάνατο κάποιου ατόμου για το οποίο πιστεύουμε ότι δεν είχε σωθεί. Δεν μπορούμε να αλλάξουμε τη μοίρα εκείνων που δεν είναι πια μαζί μας, αλλά είμαστε σε θέση να χρησιμοποιηθούμε για να επηρεάσουμε τη μοίρα αυτών που είναι ακόμα μαζί μας. Τέτοιες ώρες προσφέρουν θαυμάσιες ευκαιρίες αλλά, επίσης, αν τύχουν άσοφου χειρισμού, μπορεί να γίνουν ισχυρό πρόσκομμα στην αλήθεια.

Ετοιμάζεστε εγκαίρως και ακαίρως

Οφείλουμε όχι μόνο να προετοιμάζουμε εαυτούς για τέτοιες περιστάσεις αλλά και όλους όσους βρίσκονται κάτω απ' την φροντίδα μας, που σημαίνει ότι οφείλουμε να τους διδάσκουμε. Το να περιμένουμε να έρθει η κρίση πριν κάνουμε προσπάθειες για καθοδήγηση δεν βοηθά κανένα από εμάς. Οι άνθρωποι δεν έχουν καλή διανοητική και ψυχική διάθεση για να μπορούν να ανταποκριθούν στην καθοδήγηση κάτω απ' αυτές τις συνθήκες. Αντιθέτως, πρέπει να συνυψάνουμε την βιβλική καθοδήγηση σε όλο της το εύρος με την κανονική μας διδακτική διακονία. Τα εκκλησιασμάτά μας πρέπει να μαθαίνουν για τον θάνατο στο ψυχρό γκριζό φως της ζωής.

Η καθοδήγηση για τον θάνατο και την αιώνια ζωή αποτελεί ένα ζωτικό τμήμα «πάσας της βουλής του Θεού» που διαμορφώνει την ζωή των ανθρώπων. Από αρχαιότατων χρόνων, η επικρατούσα αντίληψη γι' αυτά τα πράγματα έχει αποκραυγαλωθεί απ' τις μυριάδες των παρακμασμένων πολιτισμών του κόσμου κατά την διάρκεια του ρου της ιστορίας. Κάθε κοινωνία έχει αισθανθεί την ανάγκη να αντιμετωπίζει την σκληρή πραγ-

ματικότητα του θανάτου και να δημιουργεί ιδέες και προλήψεις για να τα βγάξει πέρα μ' αυτόν. Το πρόβλημα είναι ότι αυτές οι ιδέες και προλήψεις βασίζονται στον μύθο και στην εικασία και όχι στην αλήθεια.

Η εγγύηση για την πίστη μας σ' ό,τι λέει η Γραφή για το θέμα αυτό είναι ακριβώς το ότι *εκφράζει την αλήθεια*. Η Αγία Γραφή δεν δηλώνει απλώς ότι είναι ο Λόγος του Θεού από τον ουρανό, αλλά φέρει επίσης τα σημάδια του ότι όντως είναι αυτό που δηλώνει. Έτσι, μιλά με αυθεντικότητα, όχι ως μια πεπερασμένη, πλανεμένη φωνή που βγαίνει μέσα απ' τον παρακμασμένο κόσμο μας, αλλά ως η υπερβατική φωνή του Θεού που έπλασε αυτόν τον κόσμο, με κανόνες γι' αυτόν και απαντήσεις για τις βαθύτερες ανάγκες του. Μιλά κυριαρχικά ως η φωνή του Σωτήρα Θεού, τον Ένα και Μοναδικό, που, μέσω του Γιου του, έχει «καταλύσει τον θάνατο και φέρει την ζωή και την αθανασία στο φως μέσω του ευαγγελίου». Δεν μας λέει μόνο για όλα όσα χρειαζόμαστε να ξέρουμε για τον θάνατο και για το τι υπάρχει πέρα απ' αυτόν, αλλά και για το τι έχει κάνει για να εγγυηθεί την απελευθέρωση μας απ' την εξουσία του θανάτου. Θα αποτυγχάναμε στα πλαίσια των ευθυνών μας ως εκείνοι που διακονούν τον Λόγο αν παραβλέπαμε ολόκληρο το φάσμα του τι λέει γι' αυτό το σοβαρό θέμα.

Αδελφοί, δεν θα σας αφήνα απληροφόρητους

Τότε, τι άλλο χρειαζόμαστε για να διδάξουμε τους ανθρώπους μας σε σχέση μ' αυτό το θέμα; Χρειαζόμαστε ασφαλώς ν' αρχίσουμε να καταρρίπτουμε μερικούς απ' τους κύριους μύθους που αφθονούν με το προσωπείο διάφορων «Χριστιανικών» παραδόσεων.

Υπάρχει ο μύθος για το *Καθατήριο*, που είναι ο δημοφιλέστερος απ' όλους. Αφορά σε μια δοξασιά που αναδύθηκε απ' τα σπλάχνα του Καθολικισμού κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα και οραματίζεται έναν τόπο (όπως δηλώνει και η ονομασία του) όπου οι ψυχές μπορεί να δέχονται περαιτέρω καθαρό απ' τις αμαρτίες τους πριν κριθεί η τελική τους μοίρα. Οι ρίζες αυτής της διδασκαλίας δεν βρίσκονται στη Αγία Γραφή αλλά στα Απόκρυφα Ευαγγέλια. Το Μακκαβαίων Β' μιλά για τον Ιούδα τον Μακκαβαίο που προβαίνει σε κινήσεις αποσκοπούσες στην εξιλέωση των νεκρών για να απαλλαγούν απ' τις αμαρτίες τους. Αυτή η ισχνή αναφορά αναπτύχθηκε σ' ένα πλήρως διατυπωμένο δόγμα της Ρωμαιοκαθολικής παράδοσης που οραματίζεται πνεύματα βγαλμένα απ' το σώμα τους σε μια λανθάνουσα κατάσταση μεταξύ ουρανού και κόλασης. Οι πιθανότητες απελευθέρωσης τους θα μπορούσαν να αυξανόταν με διάφορα μέσα συμπεριλαμβανόμενης και της αγοράς συγχωροχαρτιών, δηλαδή, κυριολεκτική πληρωμή για άφεση αμαρτιών, μια πρακτική που ήταν ένας απ' τους κύριους καταλύτες για την Διαμαρτύρηση στα πλαίσια

της Μεταρρύθμισης.

Η αντίληψη για το Καθατήριο μπορεί κάλλιστα να θέλγει αυτούς που παλεύουν με την τελεσίδικη φύση του θανάτου και που θέλουν να συγκρατηθούν από μια κλωστή ελπίδας για αναχωρήσαντα προσφιλή πρόσωπα, που δεν είχαν δώσει οποιαδήποτε ένδειξη πίστης κατά την διάρκεια της ζωής τους, αλλά αυτό είναι κάτι δεν βασίζεται πουθενά στην Αγία Γραφή. Έτσι, δεν μπορεί να έχει οποιαδήποτε θέση στην διδασκαλία της εκκλησίας.

Μια άλλη ευρέως διαδεδομένη παρανόηση που συνδέεται με την ιδέα του Καθατηρίου αφορά στην πρακτική της *προσευχής για τους νεκρούς*. Αν υπήρχε ακόμα κι η αμυδρότερη δυνατότητα να άλλαζε η τύχη ενός προσώπου μετά τον θάνατο του, τότε, οι προσευχές υπέρ αυτού θα είχαν κάποια ουσία, αλλά και, πάλι, άσχετα με την συναισθηματικό δέλεαρ αυτής της αντίληψης, αυτή η δοξασία έρχεται σε ξεκάθαρη αντίθεση με την διδασκαλία της Αγίας Γραφής ότι «ο άνθρωπος είναι προορισμένος να πεθάνει μια φορά και μετά να αντιμετωπίσει την κρίση» (Εβρ. θ':27). Δεν υπάρχουν περαιτέρω ευκαιρίες για σωτηρία μετά το θάνατο. Η σκέψη ότι μπορούμε να επικοινωνούμε μ' αυτούς είναι στενά συνδεδεμένη με την αντίληψη για επίκληση υπέρ των νεκρών δια προσευχής. Η Παλαιά Διαθήκη είναι κατηγορηματική ως προς την καταδίκη των μέντιουμ και των πνευματιστών και οι απαγορεύσεις της έχουν μεταφερθεί και στην Καινή Διαθήκη. Αυτό θα πρέπει να αποτελέσει πρόκληση όχι μόνο για την ανησυχητική αύξηση των πνευματιστικών συνδεδειμένων που βλέπουμε σήμερα αλλά και την αυξανόμενη πρακτική σε πολλούς Χριστιανικούς κύκλους που επιτρέπουν τα εγχομιασμό για το ότι απευθύνονται άμεσα στους νεκρούς κατά την διάρκεια επικήδειων τελετών.

Ένας άλλος μεγάλος μύθος που πρέπει να αντιμετωπίσουμε είναι η αντίληψη για τον *ψυχικό ύπνο*. Αν και δεν είναι ευρέως εξαπλωμένος στην Χριστιανική διδασκαλία (τείνει να περιορίζεται μόνο στις αιρέσεις), δεν είναι ασύνηθες το να κολλούν οι Χριστιανοί στις διατυπώσεις της Αγίας Γραφής για τον ύπνο σε σχέση με τον θάνατο και την θανά και να υποθέτουν ότι αναφέρονται σε μια κατάσταση ασυνειδησίας των νεκρών μεταξύ της στιγμής του θανάτου και της τελικής ανάστασης. Πρέπει να σκεπτόμαστε μόνο την παραβολή του Χριστού για τον πλούσιο και τον Λάζαρο (Λουκάς ιστ':19-31) για να συνειδητοποιήσουμε ότι ο Ιησούς δίδαξε μια πολύ πραγματική κατάσταση συνειδητότητας για εκείνους που είχαν πεθάνει αλλά τα σώματα τους δεν είχαν αναστηθεί ακόμα.

Σίγουρα η σοβαρότερη πρόκληση την οποία αντιμετωπίζει η εκκλησία σήμερα είναι η άποψη του τι συμβαίνει στους αμετανόητους ανθρώπους μετά θάνατον, είναι η διδασκαλία που είναι γνωστή ως *εκμηδενισμός*.

Αυτός είναι συσκευασμένος σε διάφορες μορφές και παρουσιάζεται κάτω από διάφορους τίτλους, κυριότερος απ' τους οποίους είναι η «υπό όρους αθανασία», που έχει ένα πιο θετικό άκουσμα και προωθείται από ένα αυξανόμενο αριθμό πασίγνωστων ευαγγελικών ηγετών. Ενώ κανείς μπορεί αναμφίβολα να συμπαθεί τον προβληματισμό που υποκρύπτεται πίσω από τέτοιες απόψεις, μιας και η σκέψη της οδύνης του αιώνια απελευτήτου βασανιστηρίου απλώς δεν μπορεί να απαλυθεί, οι απόπειρες για να δικαιωθούν εξηγητικά απ' την Αγία Γραφή, βασίζονται περισσότερο στην δύναμη της λογικής, παρά στο κείμενο.

Τα Φυλακισμένα Πνεύματα

Η Αγία Γραφή έχει πολύ λιγότερα να πει για το τι συμβαίνει με τις ψυχές εκείνων που πεθαίνουν εκτός πίστης μεταξύ θανάτου και ανάστασης παρά για την τύχη των πιστών. Τα περισσότερα στοιχεία που σταχυολογούμε γι' αυτό το θέμα συλλέγονται μέσα από ένα αρνητικό συμπέρασμα που εξάγεται από την μακαριότητα των ψυχών των δικαίων. Ακόμα κι εκεί όπου η Αγία Γραφή μιλά αμεσότερα για την τύχη των αδικών, οι δύο μειζονες αναφορές στην ενδιάμεση κατάσταση των απολωλότων όντων έχουν και αυτές την δυσκολία τους. Έχοντας αυτά υπόψη, υπάρχουν, παρ' όλ' αυτά, διάφορες λεπτομέρειες για τις οποίες δεν μας μένει καμία αμφιβολία.

Τα πνεύματα των απίστων κρατούνται σ' ένα ορισμένο τόπο και σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, περιμένοντας την ημέρα της κρίσης και την τελική τους καταδίκη. Ο Πέτρος μιλά για τα απείθαρχα πνεύματα των ημερών του Νώε που είναι τώρα «στην φυλακή» (Α' Πέτρου γ':18-20). Παρά τις όποιες ασάφειες αυτού του κειμένου, μπορεί να γίνει αντιληπτό το ότι υπαινίσσεται ένα κέντρο συγκέντρωσης για τα αμετανόητα πνεύματα, που περιγράφεται ως φυλακή. Αυτό έρχεται σε χτυπητή αντίθεση με την περιγραφή του Παραδείσου, που είναι μια κατάσταση ανάπαυσης και τελειότητας που χρησιμοποιείται σε σχέση με τα πνεύματα αυτών που πεθαίνουν στην πίστη. Η ίδια η νύξη της φυλακής στα πλαίσια αυτά δείχνει την έσχατη απώλεια ελευθερίας που συμπίπτει με τον θάνατο.

Ακόμα χειρότερα απ' αυτό, ο Ιησούς ξεκαθαρίζει ότι αυτό το μέρος δεν είναι μόνο μια φυλακή, αλλά κι ένας τόπος μαρτυρίου. Στην παραβολή του πλούσιου και του Λαζάρου, ο Ιησούς λέει για τον πλούσιο ότι ζει σ' ένα μέρος σταθερό και αμετάβλητο, που είναι επίσης κι ένας τόπος του οποίου οι ένοικοι υφίστανται φριχτή οδύνη (Λουκάς ιστ':24-26). Μερικοί ισχυρίζονται ότι αυτή είναι μόνο μια παραβολή κι έτσι δεν μπορεί να έχει την βαρύτητα ενός πλήρως διατυπωμένου δόγματος, αλλά είναι ασύλληπτο το να σκεφτούμε τον Ιησού

να χρησιμοποιεί τέτοιες λεπτομέρειες σε μια παραβολή για την μετά θάνατο ζωή αν δεν ήσαν σύμφωνες με την πραγματικότητα. Αν και το μαρτύριο της κόλασης της ενδιάμεσης κατάστασης πρέπει να διακριθεί από εκείνο το μέρος που περιγράφεται αλλού σε σχέση με την τελική κρίση, τα βασανιστήρια που γίνονται εκεί δεν αποτελούν απλώς την επέκταση της ζωής που αναλώθηκε με την απόρριψη του Θεού σ' αυτόν τον κόσμο αλλά και μια πρόγευση της συνέπειας αυτής της απόρριψης στον ερχόμενο αιώνιο κόσμο. Όποια ελάχιστα πράγματα ξέρουμε για το μέρος αυτό και την κατάσταση εκείνων που εγκαταβιώνουν εκεί προσδίδουν βαρύτητα στην προτροπή για τους ζώντες, ότι πρέπει να «ξεφύγουμε απ' την επερχόμενη οργή».

*Δίδαξε μας το πώς
να Μετράμε τις Μέρρες μας Σωστά*

Εκείνο που λέει η Αγία Γραφή ό,τι βιώνουν αυτοί που πεθαίνουν με τις αμαρτίες τους μεταξύ του θανάτου και της ημέρας της ανάστασης πρέπει να επηρεάσει τους λειτουργούς μας σε τρία επίπεδα.

Στο βασικότερο επίπεδο, προσδίδει βαρύτητα στην έννοια του *επείγοντος* που πρέπει να χαρακτηρίζει το ευαγγελιστικό στοιχείο στα κηρύγματα μας. Δεν πρόκειται απλώς και μόνο για το ενδεχόμενο της τελικής κρίσης και για την αιώνια κατάσταση των απολωλόντων όντων που θα πρέπει να μας γεμίζουν με τρόμο αλλά και για το γεγονός ότι υπάρχει μια άμεση κρίση –το διακριτικό γνώρισμα μεταξύ των σεσωσμένων και των απολωλόντων- που έπεται του θανάτου. Οι αμετανόητοι αμαρτωλοί δεν έχουν καμιά ανάπαυλα μετά τον θάνατο αλλά αρχίζουν πάραυτα να δρέπουν τις ατελεύτητες

συνέπειες της ζωής που έζησαν στη γη. Οποιαδήποτε έποψη της τιμωρίας που συνεπάγεται η αμαρτία είναι τόσο φριχτή ακόμα και να την αναλογιστεί κανείς που θα πρέπει να ενδυναμώνει τις προσπάθειες μας στο να πείθουμε τους ανθρώπους να σωθούν.

Σ' ένα άλλο επίπεδο, όπως έχουμε δει ως προς το τι έχουμε εξετάσει πληρέστερα προηγουμένως, χρειάζεται να διδάξουμε τους ανθρώπους με ποιμαντική σοφία, χάρη και ευαισθησία έτσι ώστε να καθίστανται ενήμεροι της *βιβλικής διδασκαλίας πάνω στο θέμα αυτό* και να μην εξαπατώνται από τους μύθους και τις προλήψεις που αφθονούν. Αυτή η αντίληψη της αναγκαιότητας ενέχει και την αναζήτηση των κατάλληλων καιρών για καθοδήγηση και αίσθημα προσοχής στο πόσα πράγματα λέμε και δεν λέμε.

Η πλέον βαρύνουσα επίπτωση που έχουν αυτές οι αλήθειες στην ζωή και στην διακονία μας προκύπτει όταν αναλογιζόμαστε *την εμπειρία του Χριστού πάνω στον σταυρό*. Όταν τον βλέπουμε να υποφέρει μαρτύρια με τις ώρες εδώ σ' αυτόν τον κόσμο ενώ είναι ακόμα ζωντανός, μας επιτρέπεται να γίνουμε μάρτυρες του τρόμου του τι θα αρχίσουν να υφίστανται εκείνοι που πεθαίνουν χωρίς αυτόν απ' την στιγμή που θα αφήσουν πίσω τους τον κόσμο αυτόν. Η ένδοξη ειρωνεία του ευαγγελίου έγκειται στο ότι όλοι όσοι τον εμπιστεύονται έχουν την διαβεβαίωση ότι θα γλιτώσουν για πάντα απ' την οδυνηρή αγωνία που Αυτός υπέφερε! –

Μετάφραση: Κων/νος Φουράκης

Ο Mark G. Johnson είναι ποιμένας της εκκλησίας Grove Chapel στο Camberwell της Βρετανίας. Αναδημοσιεύεται σε μετάφραση από το περιοδικό Banner of Truth που έχει το copyright του άρθρου με την ευγενική άδεια του διευθυντή του.

Όλα τα τεύχη του ΑΣΤΕΡΑ (από το 1999) διαθέσιμα
σε όλο τον κόσμο μέσω INTERNET

www.gec.gr/astir

Επικοινωνήστε μαζί μας μέσω e-mail: astir@gec.gr

Η οδός της πίστεως

του κ. Αντ. Κουλούρη

Ο Ψαλμός αυτός έχει ως υπότιτλο την λέξιν «Μικτάμ» η έννοια της οποίας είναι αβεβαία, φαίνεται όμως ότι σχετίζεται με την Εβραϊκή λέξιν «catham» (ή «kethem»)¹ που σημαίνει χρυσός, δηλαδή ένα «χρυσό ποίημα». Ο Ψαλμός αποδίδεται στον Δαβίδ και σχετική μνεία του γίνεται στις Πράξεις β' 25, στην ομιλία του Πέτρου στην Πεντηκοστή, όπως επίσης και από τον Απόστολο Παύλο στην ομιλία του στη συναγωγή της Αντιοχείας της Πισιδίας, στις Πράξεις ιγ' 35, 36. Αμφότεροι οι Απόστολοι αποδίδουν τον Ψαλμό αυτόν στον Δαβίδ. Υποστηρίζεται επίσης ότι εκφράσεις του Ψαλμού αυτού ανταποκρίνονται εις περιπτώσεις του Δαβίδ όταν ήτο φυγόδικος².

Στην ανάλυσή μας επιλέγουμε μιαν διαίρεσι εις τρία τμήματα³.

(α) Τα σημεία που χαρακτηρίζουν τον πιστό: (εδ. 1-4)

Τέσσερα ιδιαίτερα σημεία υποδεικνύονται:

(αα) Μια απόλυτη εμπιστοσύνη στον Θεό (εδ. 1)

«Φύλαξον με, Θεέ, επί σε ήλπισα». Ο Θεός είναι το μόνον στήριγμα, η μοναδική προστασία, το μοναδικό ασφαλές καταφύγιο, του Ψαλμωδού. Ο Ψαλμωδός αρχίζει το ποίημά του με μια θερμή δέησι. Αυτή η εναρκτήριος προσευχή πιθανόν ν' αναφέρεται⁴ σε κάποια ιδιαίτερη κρίσι και την οποία ο Ψαλμωδός αντιμετωπίζει, ή να εκφράζει την επιθυμία για τη συνέχισι της θείας προ-

στασίας στο μέλλον. Εξετάζοντας τον Ψαλμό συνολικά, διακρίνουμε δύο κινδύνους να προβάλλονται –ο κίνδυνος του θανάτου (εδ. 10) –από τον οποίο ο Ψαλμωδός πρόσφατα είχε διαφύγει και, δεύτερον, ο κίνδυνος του πειρασμού να υποκύψη σε μια «συγκρητιστική πίστι», κάτι που εκφράζεται στα λόγια μιας «γνωριμίας» με ανθρώπους που ακολουθούν «άλλους θεούς» (εδ. 4)⁵.

Οποσδήποτε αν και δεν φαίνεται ότι ο Ψαλμωδός εδώ αντιμετωπίζει μιάν ιδιαίτερα άμεση ανάγκη, όπως γίνεται σε άλλους Ψαλμούς, όμως προσφεύγει στον Θεό για την δική Του προστασία σ' όλη την πορεία της ζωής του⁶. Ανεξάρτητα εάν υπάρχει μία άμεσος εξωτερική πίεσις, ή απλώς κάποια σύννεφα στον ορίζοντα ο άνθρωπος του Θεού καλείται πάντοτε να είναι προετοιμασμένος για κάθε ενδεχόμενο και όχι μόνο να προσφύγει στον Θεό σε περιπτώσεις μεγάλης κρίσεως, τραγωδίας, συμφοράς.

(ββ) Αναγνωρίζει τον Γιαχβέ ως τον επαρκή Κύριο (εδ. 2)

Από τα βάθη της υπάρξεώς του ο Ψαλμωδός, από την «ψυχή» του, δίνει όλη τη δόξα στον Κύριο: «Συ ψυχή μου, είπας, προς τον Κύριο, Συ είσαι Κύριός μου· η αγαθότης μου δεν εκτείνεται εις σε» (Είπα στον Κύριο: «Εσύ 'σαι ο Κύριός μου Ό,τι καλό δεν προέρχεται παρά από σένα» N.M.B.)⁷. Αυτή είναι η ταπεινή αναγνώρισις του ανθρώπου της πίστεως. Αναγνωρίζει ότι δεν έχει την παραμικρή απαίτησι από τον Κύριο. Ο άνθρωπος της απιστίας, με θράσος, προπέτεια, αυθάδεια απαιτεί τα «δικαιώματά» του. Θεωρεί τους πάντες οφειλέτες προς αυτόν και προ παντός τον Θεό. Πόσον διαφορετικά αντιμετωπίζει ο Παύλος την «οφειλήν», «*Ελληνισιν τε βαρβάρους, σοφοίς τε και ανοήτοις οφειλέτης εμί...*» (Ρωμ. α' 14). Πόσον διαφορετικός θα ήτο ο κόσμος εάν υπήρχε αυτή η αναγνώρισις της οφειλής μας προς άλλους αλλά προ παντός προς τον Θεό! Εις την Εκκλησίαν των Πατέρων μας συνεχώς ψάλλεται αυτό το «δίδασξον με τα δικαιώματά σου». Ο άνθρωπος, πλούσιος ή πτωχός, σε όλα τα επίπεδα, με όλους τους τρόπους, με κάθε μέσο ζητά, απαιτεί, επιβάλλει τα δικαιώματά του, δίκαια ή άδικα, ορθά ή παράλογα, θεμιτά ή αθέμιτα, σε κάθε ηλικία, από κάθε φύλο, από κάθε τάξι, από κάθε έθνος, γλώσσα, θρησκεία, φυλή. Καταπατούμε με θρασύτητα τα δικαιώματα των άλλων και διαμαρτυρόμαστε όταν οι άλλοι καταπατούν ή έστω θίγουν τα δικαιώματά μας. Η λεγομένη θεωρία της «πάλης των τάξεων» για την επικράτησι μιας «παγκόσμιας δικαιοσύνης» -χωρίς «θεούς» και «παραδόσεις», ωδήγησε τελικά εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπων στη χειρότερη καταπίεσι και αθλιότητα. Ενώ, από την άλλη πλευρά, η απεριόριστη, η ανεξέλεγκτη, η εγωιστική διαχείρισι –με καθαρά υλιστικά πρότυπα, έχει οδηγήσει, οδηγεί σε άλλης μορφής αθλιότητα.

Όμως ο άνθρωπος του Θεού, ως άτομο αλλά και ως κοινότητα πίστεως αναγνωρίζει τη θεία κυριαρχία, αναγνωρίζει ότι κάθε τι καλό προέρχεται από την δωρεά του Θεού: *«πάσα δόσις αγαθή και παν δώρημα τέλειον άνωθεν εστιν καταβαίνον από του Πατρός των φώτων, παρ' ώ ουκ ένι παραλλαγή ή τροπήσ αποσκίασμα»* (... εις τον οποίον δεν υπάρχει αλλοίωσις ή σκιά μεταβολής: αποδ. Ν. Βάμβα) (Γαλ. α' 17). Και με αυτό το πνεύμα, ο κάθε πιστός, και η κοινότης της πίστεως αντιμετωπίζει θετικά την κάθε πρόκλησι, και με την χάρι του Θεού ενασχολείται εις *«παν έργον αγαθόν»* (Β' Κορ. θ' 8), καρποφορεί *«εν παντί έργω αγαθώ»*⁸ (Κολ. α' 10) και είναι έτοιμος *«προς παν έργον αγαθόν»* (Τιτ. γ' 1). Και με το φως της Καινής Διαθήκης αυτό το «αγαθόν» έργον είναι πάντοτε ο καρπός της σχέσεως του πιστού με τον Χριστόν (*«εν Χριστώ»*) και έχει δοθεί από τον Πατέρα.

Ο Ιωάννης Καλβίνος σχολιάζων το εδάφιο αυτό αρχίζει με την παρατήρησι: «Ο Δαβίδ αρχίζει με την δήλωσι ότι ουδέν δύναται αυτός να προσφέρει στον Θεό: "... η αγαθότης μου δεν εκτείνεται εις σε"» και σημειώνει: «όχι μόνον επειδή ο Θεός ουδεμίαν ανάγκην έχει για ο,τιδήποτε, αλλά επειδή επίσης ο θνητός άνθρωπος δεν είναι ικανός να αξιώση την εύνοια του Θεού με οποιαδήποτε λατρεία που θα ημπορούσε να προσφέρει. Όμως ταυτόχρονα ο Δαβίδ ενθαρρύνεται, με το ότι ο Θεός δέχεται την αφιέρωσί μας, και την λατρεία την οποία του προσφέρουμε και πιστεύει ότι και αυτός είναι ένας υπηρέτης Του. Μάλιστα για να ενθαρρύνη τον εαυτόν του πιο αποτελεσματικά στο καθήκον του στρέφεται στην δική του «ψυχή», επειδή η Εβραϊκή λέξις που αποδίδεται ως "Συ θα είπης" είναι θηλυκού γένους, κάτι που αναφέρεται στην «ψυχή», κάτι το αναμφισβήτητο»⁹.

(γγ) Η ευχαρίστησις του Ψαλμωδού είναι η επικοινωνία του με τον λαό του Θεού, με εκείνους που φοβούνται τον Θεό (εδ. 3)

Ο άνθρωπος του Θεού πάντοτε αισθάνεται την ανάγκη της επικοινωνίας με τους πνευματικούς αδελφούς του και το αίσθημα αυτό εκφράζει: *«αλλ' εις τους αγίους τους όντας εν τη γη, εις τους εξαιρέτους, εις τους οποίους είναι όλη μου η ευχαρίστησις»* (εδ. 3). Πρόκειται δια την αγάπη που συνδέει τα τέκνα του Θεού, και που αποτελεί μιαν αναγκαιότητα στην ζωή της πίστεως. Ο πιστός αναζητά, επιποθεί την επικοινωνία με άλλους πιστούς. Η ζωή της πίστεως δεν είναι μια μοναχική ζωή, είναι μια συντροφική ζωή, μια πλούσια και ευλογημένη εμπειρία. Το πειραματιζόμεσθε στο πλαίσιο της τοπικής εκκλησίας, αλλά και ευρύτερα στην ευλογημένη επικοινωνία των τέκνων του Θεού. Ας μου επιτραπή να παρουσιάσω περικοπές από τα θαυμάσια και εκτεταμένα σχόλια του Ιωάννου Καλβίνου –που καλύπτουν δύο ιδιαίτερα πυκνογραμμένες σελίδες¹⁰: «Ο μόνος τρόπος να

υπηρετήσης τον Θεό είναι να προσπαθήσης να πράξης το αγαθόν εις τους υπηρέτες Του. Και αλήθεια είναι ότι ο Θεός, καθώς οι αγαθές μας πράξεις δεν φθάνουν εις Αυτόν, αντικαθιστά στην θέσι Του, τους "αγίους Του" (τον δικό Του λαό), προς τους οποίους πρέπει ν' ασκήσουμε την ευεργετική μας αγάπη.» (Σημειώσις μας: ας ενθυμηθούμε τα λόγια του Κυρίου, στην επιτίμησί Του σ' εκείνους που αδιαφόρησαν στις ανάγκες των αδελφών τους: *«επεινάσα γαρ και ουκ εδώκατέ μοι φαγείν, εδίψησα ουκ εποτίσατέ με... Κύριε, ποτε σε είδωμεν πεινώντα ή διψώντα... τότε αποκριθήσεται αυτοίς λέγων, Αμήν λέγω υμίν, εφ' όσον ουκ εποιήσατε ενί τούτων των ελαχίστων, ουδέ εμοί εποιήσατε...»* Ματθ. κε' 42 κ.ε.). Συνεχίζων ο Ι. Καλβίνος γράφει: «Όταν, λοιπόν, οι άνθρωποι αμοιβαίως ασκούν αγαθόν, τούτο σημαίνει ότι δίδουμε στον Θεό μια ορθή και αποδεκτή λατρεία. Θα έπρεπε, χωρίς αμφιβολία, να επεκτείνουμε την αγαθοεργία μας και στους αναξίους, καθώς πράττει ο Ουράνιος Πατέρας μας "... ότι τον ήλιον αυτού ανατέλλει επί πονηρούς και αγαθούς και βρέχει επί δικαίους και αδικούς", (Ματθ. ε' 45), ο Δαβίδ όμως προτιμά τους "αγίους" και τους τοποθετεί σ' ένα ανώτερο βαθμό... και προχωρεί περισσότερο ώστε να ενώση τον εαυτό του με τους ευλαβείς λατρευτάς του Θεού και να γίνη ένας συνεργάτης, ένας σύντροφος, καθώς όλα τα τέκνα του Θεού πρέπει να ενώνονται με τα δεσμά της αδελφικής ενότητος, ώστε να υπηρετούν και να επικαλούνται τον κοινό τους Πατέρα με τον ίδιο ζήλο και αγάπη, ("D' un accord, et d' une mesme affection")... βλέποντας ότι είναι χρεώστης σ' Αυτόν για ο,τιδήποτε έχει. Τοποθετεί την αγάπη επάνω στους αγίους, επειδή τούτο είναι το θέλημα του Θεού, ώστε σ' αυτόν τον κόσμο να μεγαλώνεται και να δοξάζεται στη σύναξι των ιδικών Του, τους οποίους έχει υιοθετήσει στην οικογένειά Του, με αυτόν τον σκοπό, να ζουν μαζί με μια συμφωνία κάτω από τη δική Του εξουσία, και την καθοδήγησι του Αγίου του Πνεύματος. Τούτο μας διδάσκει ότι δεν υπάρχει άλλη λατρεία πιο αποδεκτή από τον Θεό παρά όταν εμείς με ειλικρίνεια και με την καρδιά μας συνδεόμεσθε στην κοινωνία των πιστών, και δεμένοι μαζί στον ιερό δεσμό της ευσεβείας καλλιεργούμε και διατηρούμε μαζί τους την αδελφική ευδοκία. Σε τούτο συνίσταται η κοινωνία των αγίων, η οποία τους διαχωρίζει από τις υποβαθμίζουσες μολύνσεις του κόσμου, ώστε να είναι ο άγιος και ιδιαίτερος λαός του Θεού. Ο Δαβίδ ρητά ομιλεί για τους "αγίους τους όντας εν τη γη" επειδή είναι το θέλημα του Θεού, ώστε ακόμη σ' αυτόν τον κόσμο, να είναι καταφανή σημεία, όπως ήσαν ορατοί θυρεοί, της δόξης Του, που να ημπορούν να μας οδηγήσουν σ' Αυτόν... Για τον ίδιο λόγο τους αποκαλεί "εξαιρέτους" γιατί τίποτε δεν έπρεπε να είναι περισσότερο πολύτιμο σε μας παρά η δικαιοσύνη και η αγιότης, στις οποίες η λαμπρότης του Πνεύματος του Θεού εκχέεται... Για τούτο θα πρέπει να

τιμούμε και να σεβόμαστε τους αφιερωμένους υπηρέτες του Θεού, και να μη θεωρούμε τίποτε μεγαλύτερο από του να συνδεθούμε με την αδελφότητά τους... και να μην επιτρέπουμε την μάταιη λάμψη του κόσμου και τις απατηλές του μεγαλοπρέπειες να θαμβώνουν τα μάτια μας».

(δδ) Έχει αποκλείσει από τη ζωή του κάθε ειδωλολατρία (εδ. 4)

(4α) Ο Ψαλμωδός φέρει στην ανάμνησί του, προφανώς, το περιστατικό της πώσεως¹¹: «Οι πόνοι των τρεχόντων κατόπιν άλλων θεών θέλουν πολυπλασιασθή». Η έκφρασις αυτή υπενθυμίζει τα λόγια της κρίσεως που αναφέρονται στην Γεν. γ' 16 «Προς δε την γυναίκα είπε, θέλω υπερπληθύνει τας λύπας σου και τους πόνους της κνοφορίας σου». Δεν θα ήτο δυνατόν να υπάρξει ένας περισσότερο δυσοίωνος, απαίσιος υπαινιγμός του τι ακολουθεί την αποστασία. Η επιλογή των πρωτοπλάστων να δεχθούν την εισήγησι του πονηρού –να γίνουν θεοί- (Γεν. γ' 4), να σφετερισθούν θεία προνόμια, είχε αιώνια, φοβερά αποτελέσματα. Στην ίδια φοβερή επιλογή προχωρεί ο άνθρωπος δια μέσου των αιώνων, φορτίζοντας την ύπαρξί του με αγωνία, θλίψη, πόνο, θάνατο. Από αυτή την αδυσώπητη, φοβερή εξέλιξι, η χάρις του Θεού παρέχει εν Χριστώ τη λύσι, την διέξοδο, την ζωή.

Ο Ψαλμωδός όμως δεν έχει υποκύψει στον πειρασμό των «άλλων θεών», έχει απορρίψει το ενδεχόμενο ενός συμβιβασμού –τον φοβερό «συγκρητισμό»- και άλλοι «θεοί» να έχουν θέσι στην λατρεία του, όπως η συνέχεια του εδαφίου μας πληροφορεί:

(4β) «εγώ δεν θέλω προσφέρει τας εξ αίματος σπονδάς αυτών, ουδέ θέλω λάβει εις τα χείλη μου τα ονόματα αυτών». Έχοντας τώρα απορρίψει την «ελκυστική» πρότασι του συμβιβασμού (εδ. 4α), το κοσμικό πνεύμα, «τους άλλους θεούς», μένοντας σταθερός στον αληθινό Θεό, είναι σε θέσι τώρα να κινηθή με ακεραιότητα στον σωστό δρόμο¹². Ο Ιωάννης Καλβίνος σχολιάζων το εδάφιο αυτό σημειώνει μεταξύ άλλων και τα εξής: «δεν ημπορούμε να ενωθούμε στο ένα σώμα της Εκκλησίας του Θεού, εάν δεν κόψουμε κάθε δεσμό με την ασέβεια, να αποχωρισθούμε από τους ειδωλολάτρες, να κρατήσουμε τους εαυτούς μας καθαρούς από κάθε μόλυσμό που διαφθείρει την αγία λατρεία του Θεού¹³.

συνέχεια και τέλος στο επόμενο

Υποσημειώσεις

1. Διάφοροι απόψεις έχουν διατυπωθή ως προς την έννοια της λέξεως «catham», ως αναφέρονται εις υποσημειώσεις της εκδόσεως των σχολίων του Ιωάννου Καλ-

βίνου (‘‘Calvin Translation Society – Edinburgh, 1845, Σελ. 215). (α) Ότι η ανωτέρω λέξις σημαίνει «χρυσός, ο καθαρώτερος χρυσός» και υποδηλώνει ότι προσήκει να εγγραφή με χρυσά γράμματα εις το ιερόν του ναού. (β) Ότι πρέπει να εγχαραχθή με χρυσά γράμματα επί ζώνος (στήλης του ναού), εξ ου και απόδοσις εις τους Ο΄ «άλληλογραφία» (εγχάραγμα επί στήλης, ζώνος) (γ) Ο ίδιος ο Καλβίνος υποθέτει ότι ο τίτλος αναφέρεται εις τον μουσικόν ήχον. Τούτο υποστηρίζεται από τον Aben Ezza (ραββίνον λόγιον...), ο οποίος έχει διατυπώσει την άποψιν ότι οι περιέργες λέξεις οι οποίες υπάρχουν ως τίτλοι σε πολλούς ψαλμούς αποτελούν ονόματα παλαιών μελωδιών.

2. Leslie S. M'Cow – New Bible Commentary. The InterVarsity Fellowship – London – 1954 (Σελ. 423).
3. Leslie S. M' Cow, ibid. (Σημ. μας: άλλοι σχολιασταί ακολουθούν άλλες ποικίλες προσεγγίσεις στις αναλύσεις τους).
4. Peter C. Craigie – Word Biblical Commentary, (Σελ. 156).
5. «Συγκρητισμός» -όρος προκύψας εκ των αρχαίων διαπληκτισμών των πόλεων της Κρήτης, και την προσπάθεια συνδιαλλαγής τους με αμοιβαίες υποχωρήσεις και χρησιμοποιείται στην προσπάθεια αμοιβαίας αποδοχής θρησκειών και θεολογικών δογμάτων δια μιας, ουσιαστικά, αναμιξέως τους. Βλ. σχετικώς άρθρον του γράφοντος εις «ΑΣΤΕΡΑ ΑΝΑΤΟΛΗΣ» (τεύχος Μαρτίου, 2002, Σελ. 49).
6. Ιω. Καλβίνου, ibid, Σελ. 216.
7. Η απόδοσις των Ο΄ έχει ως ακολούθως: «Είπα τω Κυρίω, Κύριός μου εί συ, ότι των αγαθών μου ου χρείαν έχεις».
8. Η λέξις «αγαθός» δεν ταυτίζεται με το «καλός» Έχει θεία προέλευσι, πηγή, έμπνευσι, δεν είναι προϊόν της πεομένης ανθρωπίνης φύσεως, «... κτισθέντες εν Χριστώ ησού επί έργοις αγαθοίς οία προητοιμάσεν ο Θεός, ίνα εν αυτοίς περιπατήσωμεν» (Εφεσ. β΄ 10) (Σημ. όχι «... προς έργα καλά...» όπως αποδίδεται, ατυχώς, από τον Ν. Βάμβα αλλά και από την Ν.Μ.Β.).
9. Η Εβραϊκή λέξις naphisi, θεωρείται συνήθως ότι σημαίνει «Συ η ψυχή μου, θα είπης» ή «έχεις ειπέι». Όλες όμως οι αρχαίες εκδοχές, εκτός της Χαλδαϊκής, αναγινώσκονται στο πρώτο πρόσωπο, «έχω ειπέι» και αυτή είναι η ανάγνωσις πολλών χειρογράφων: ‘Συ ψυχή μου έχεις ειπέι» που είναι ισοδύναμο με το «έχω ειπέι» (σχόλιον μεταφραστού: Αιδ. James Anderson, στα σχόλια του Καλβίνου).
10. Ιω. Καλβίνου, ibid, Σελ. 218-219.
11. Derek Kidner, ibid, Σελ. 84.
12. Peter C. Craigie, ibid, Σελ. 157.
13. Ιω. Καλβίνου, ibid, Σελ. 220-224. Στην μακρά ανάλυσι του ο Καλβίνος παρέχει εκτεταμένη παρουσίαι ερμηνευτικών προσεγγίσεων, με βάσι πάντοτε το Εβραϊκό πρωτότυπο. Ας σημειωθή ότι ο Καλβίνος, συν τοις άλλοις ήτο βαθύς γνώστης όχι μόνον της Λατινικής, αλλά και της Εβραϊκής και της Ελληνικής. ❀

Ο κ. Α. Κουλούρης είναι μεταφραστής στην Ελληνική γλώσσα των ‘‘Θεσμών της Χριστιανικής Θρησκείας’’ του Ι. Καλβίνου.

ΤΟ ΑΘΡΗΣΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

του κ. Κων. Βάσση

Ἡ θρησκεία είναι συμφυής προς την ανθρώπινη φύση. Αιγύπτιοι, Ἀμερικανοί (προκολομβιανοί), Ἀραβες, Ἀσιάτες, Ἑβραῖοι, Ἕλληνες, Μεσοποτάμιοι, Ρωμαῖοι ὑπῆρξαν ἄκρως θρησκευόμενοι λαοί, τὸ ἴδιο δὲ συνέβη μὲ πρωτόγονες φυλὲς διαφόρων ἡπείρων.

Ἡ θρησκεία ἀνέκαθεν συνάδευσε τελετουργικῶς τὸν ἄνθρωπο σὲ καίριες φάσεις τῆς ζωῆς του, ὅπως τὸν γάμο καὶ τὴν κηδεία, τοῦ ἐπέβαλε κανόνες διαγωγῆς προωρισμένου νὰ ὑποβοηθήσουν τὴν ἁρμονικὴ συμβίωσή του μὲ ἄλλους ἄνθρώπους, τοῦ παρέσχε παραμυθία, ἀνακούφιση σὲ στιγμὲς ἀπογνώσεως, ὀδύνης, τοῦ ἱκανοποίησε τὴν ὀρμέμφυτη ἀνάγκη νὰ ἀνήκει κάπου, σὲ μίαν ομάδα, ἕνα σύνολο. Καί, ἐπὶ πλεόν, τοῦ ἐνίσχυσε τὴν ἔφεση νὰ ἐκφρασθῆ καλλιτεχνικῶς. Τὰ σημαντικώτερα, καὶ ἀνθεκτικώτερα, μνημεῖα ὄλων τῶν πολιτισμῶν εἶναι θρησκευτικά, πάσης φύσεως ναοί. Στὴν Εὐρώπη, τὸ κατ' ἐξοχὴν καλλιτεχνικὸ μνημεῖον εἶναι θρησκευτικό, ἀπὸ ἐπιβλητικῶν καθεδρικῶν ναῶν μέχρι ταπεινῶν ἀλλὰ μεγάλῃς ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἐκκλησιῶν. Εἰδικώτερα στὴν Ἑλλάδα, ἡ θρησκεία συνέβαλε κατὰ πολὺ στὴν διατήρηση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ στὴν ἀπελευθέρωσή των ἀπὸ τὸν ξένο ζυγό.

Βεβαίως ἡ θρησκεία εἶχε καὶ ἀρκετὲς ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις. Ἐφανάτισε ἀφελεῖς ἄνθρώπους, κατεπίεσεν ἄλλους χωρὶς λόγο, ὑπεδαύλισεν ἐμφύλιες συρράξεις καὶ πολέμους, ἐχρησίμειυσεν ὡς ἄλλοθι γιὰ τὴν κατάκτηση ξένων λαῶν. Παρὰ ταῦτα, τὸ θρησκευτικὸν ἰσοζύγιον εἶναι, ἐν τῷ συνόλῳ, θετικό. Δὲν γνωρίζουμε πῶς θὰ εἶχεν ἐξελιχθῆ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς τίς ἐπιταγὲς καὶ τίς ἀναστολὲς τῆς θρησκείας. Αὐτὴ τοῦ ἐξασφάλισε ὀπωσδήποτε μίαν πνευματικὴ μακαριότητα, μίαν ψυχικὴν ἰσορροπία. Οἱ ἄθεοι, ἢ ἄθρησκοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι εὐτυχέστεροι ἀπὸ τοὺς θρησκόληπτους ἢ θεοφοβούμενους.

Ἀλλὰ ἡ θρησκεία ἀνέκαθεν συνεδέθη στενῶς μὲ τὴν κρατικὴν ἐξουσία, ἴσως διότι ἀμφοτέρως εἶναι ἀπαραίτητες, ἀναπόφευκτες γιὰ τὴν ὁμαλὴ διαβίωση τοῦ ἀνθρώπου. Κρατικὴ ὅμως ἐξουσία σημαίνει ὑποταγή, καταναγκασμὸ, στοιχεῖα ποὺ ἐμπεριέχονται καὶ στὴν θρησκεία, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι στὴν δευτέραν αὐτὰ εἶναι ἐκούσια, οἰκειοθελή. Κρατικὴ δὲ ἐξουσία, συγκεκριμένως ὀρθὴ καὶ λελογισμέ-

νη, εἶναι ἀναγκαῖα καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου• τὰ προαναφερθέντα μνημεῖα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν εἰς ἕνα ἀκυβέρνητο, ἄναρχο περιβάλλον. Μποροῦμε νὰ παραλληλίσουμε κρατικὴν ἐξουσία καὶ θρησκεία μὲ δίδυμες ἀδελφές• στὴν καλλίτερη περίπτωση ὁμοιοῦν, συνεργάζονται, στὴν χειρότερη εἶναι ἕνα εἶδος σιαμαίων.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ συνύπαρξις κρατικῆς ἐξουσίας καὶ χριστιανικῆς θρησκείας στὴν Εὐρώπη. Στὸ Ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς, ἡ ἐδραίωσις τῆς Ὀρθοδοξίας δὲν ἐδημιούργησε προβλήματα, ἐξαιρουμένης τῆς εἰκονομαχίας, ἡ ὁποία συμπαρέσυρε, ἐπὶ ἕνα διάστημα, κράτος, ἐκκλησία καὶ πλήρωμα σὲ μίαν ἐνδοδογματικὴ θεολογικὴ σύγκρουση. Σοβαρὰ προβλήματα προεκάλεσε, στὸ Δυτικὸ τμῆμα, ὁ Ρωμαιοκαθολικισμὸς, ὁ ὁποῖος συνειργάσθη στενῶς, σχεδὸν ἐταυτίσθη, μὲ τὴν κρατικὴν ἐξουσία, τέτοια ἤσκησε μάλιστα καὶ ὁ ἴδιος, μὲ συνέπεια νὰ ἀποδοκιμασθῆ, ἀκόμη καὶ νὰ μισηθῆ ἀπὸ μέγα μέρος τοῦ πληρώματος, καὶ νὰ ὀδηγηθῆ, μετὰ αἰματηροὺς πολέμους, στὴν δημιουργία νέου δόγματος, τῆς Διαμαρτυρησεως. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε, ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ πλήρης διαχωρισμὸς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ θρησκείας εἰς ἕνα λεγόμενον λαϊκὸ, σαφέστερα ἄθρησκο κράτος.

Τὶ ἐπετέλεσεν ὅμως αὐτό; Ἐβελτίωσε τὴν μοῖρα, τίς συνθήκες ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶναι πολὺ ἀμφίβολο. Ἀθρηθεύρωσε μὲν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ἕνα ἄκαμπτο θεῖο σύστημα, ἀπὸ μίαν ἄνευ ὄρων μεταφυσικὴ πεποίθησι, ἀφήνοντας τὸν ὅμως ἔρμαιον ἰδεολογικῶν εἰδωλολατριῶν, ἀπροστάτευτον ἀπὸ διαβλητὲς γήινες δοξασίες. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸν ἐγκατέλειψε μόνον μὲ τὰ θηριώδη ἔνστικτά του.

Ἐπακόλουθα ἦσαν, ἐπὶ ἀθρήσκου καθεστῶτος, ἡ ἀποκορύφωσις τῆς ἀποικιοκρατίας, δύο φονικοὶ παγκόσμιοι πόλεμοι καὶ δύο ἀπάνθρωπα πολιτικὰ συστήματα, τὸ ἕνα σφόδρα πολέμιο τῆς θρησκείας. Εἶναι ὅμως ἀρκετὰ πιθανόν, σὲ μιά δυαρχία κράτους θρησκείας, νὰ μὴν εἶχαν συμβῆ τὰ ἀνωτέρω, ἢ νὰ εἶχαν σημαντικῶς ἀμβλυνθῆ. Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀποικιοκρατία εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος, τὰ δὲ κράτη εἶχαν ἐκμεταλλεθῆ τὸν ἄδολο, ἀνυστερόβουλο ζῆλο τῶν ἱεραποστόλων γιὰ νὰ κατακτήσουν ξένα εἰδάφη. Αὐτοὶ ὅμως εἶχαν ἐπανειλημμένως καταγγεῖλει τὴν κακομεταχείριση τῶν αὐτοχθόνων, καὶ εἶχαν συνεισφέρει στὴν βελτίωσις τῆς καταστάσεώς των, ὀρισμένοι δὲ εἶχαν κάνει τοῦτο σὲ βιβλία καὶ ἐφημερίδες (λ.χ. ὁ Las Casas στὴν Ἀμερικὴ, ὁ Sheppard στὸ Κογκό). Ἐκτὸς τούτου, διάφορες Ἐκκλησίες, ἀνεξαρτήτως δόγματος, εἶχαν συμβάλλει κατὰ πολὺ στὴν κατάργησις τοῦ δουλεμπορίου.

Ἀλλὰ τὰ ἐπακόλουθα τοῦ ἀθρήσκου κράτους δὲν ἦσαν μόνον πολιτικά. Ἀπεξαρτώμενος ἀπὸ τὴν θρησκεία καὶ τὸν ἔλεγχό τῆς, ὁ Εὐρωπαῖος, ὁ ὁποῖος ἐμελλε νὰ κυριαρχήσῃ πολιτιστικῶς ἀνὰ τὴν ὑφήλιο, ἐπαρουσίασε στὴν τέχνη ἕνα φαινόμενο στὸ ὁποῖο συχνὰ ἀπολήγει ἡ πλήρης, ἀπεριόριστη ἐλευθερία: τὴν ἄσυδοσία. Ἡ τέχνη ἐπαύσα νὰ ὑπακούῃ σὲ κανόνες—τίποτα ὅμως δὲν λειτουργεῖ στὴν φύση χωρὶς κανόνες—ἐγίνε ἀναρχη, εὐκόλο θῦμα τῶν ἀταλάντων. Οἰοσδήποτε μποροῦσε πλέον νὰ κάνει τέχνη, ἢ κρίσις περὶ τῆς ποιότητος τῆς κατέστη ἄκρως ὑποκειμενικὴ. Ἔτσι, ἕνα μεγάλο μέρος τῆς τέχνης αὐτοδιεψεύσθη, ἔχασε τὴν ἀξιοπιστία του στὸ εὐρὺ κοινό, μὲ συνέπεια αὐτὸ νὰ τὴν ἀγνοῆ στὸ σύνολό τῆς, νὰ τὴν ἀντιμετωπίζῃ εἰρωνικῶς. Ἡ εἰρωνεία δὲ εἶναι σκληρότερη

ἀπὸ τὴν ἔχθρα.

Ἐνα ἀκόμη ἐπακόλουθο τοῦ ἀθρησκικοῦ κράτους ὑπῆρξεν ἡ ἐκτροπή τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς οὐράνιες – ἔστω καὶ κάποτε παρεξηγημένες, διεστραμμένες – ἀξίες πρὸς τὶς κοσμικές. Ὁ ἰδεαλισμὸς ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν ὕλισμό, ὁ ἄνθρωπος ἔθεσεν ὡς ὑπέρτατο στόχο τὴν ἀπόκτηση κατὰ τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀγαθῶν. Σήμερα οἱ πολιτικοὶ θηρεύουν ψήφους ὑποσχόμενοι μιά διαρκῆ ἄνοδο τῆς οἰκονομίας, πρότυπα πρὸς μίμησιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ὄχι τοῦ πνεύματος ἀλλὰ τοῦ πλοῦτου, προσοδοφόρον ἐπάγγελμα εἶναι ὄχι τοῦ ἐπιστήμονος, ἀλλὰ τοῦ ποδοσφαιριστοῦ.

Ἡ Ἑλλάς ἀποτελεῖ μίαν ἰδιότυπη περίπτωση. Εἶναι λαϊκό, ὄχι ὁμως καὶ ἄθρησκο κράτος. Ἀναγνωρίζει στὴν θρησκεία μίαν ηὐξημένη παρουσία, τὴν ὁποία ἀντανακλᾷ στὰ 12 μέχρι σήμερα Συντάγματα τῆς (τὰ 2 πρῶτα Προσωρινά). Εἰς 8 ἐξ αὐτῶν – ἐξαίρουνται τὰ τῶν ἐτῶν 1832, 1925, 1926, 1927 – προτάσσεται τοῦ κειμένου, ἐν εἶδει ἐπικεφαλίδος, ἡ φράσις «Ἐν Ὄνοματι τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος» (ἀπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864: «Εἰς τὸ Ὄνομα...»), ἐνῶ εἰς ὅλα ὑπάρχουν ἄρθρα περὶ Θρησκείας (εἰδικῶς στὸ Σύνταγμα τοῦ 1974 περὶ Σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας), τὰ ὁποία εἰς 8 Συντάγματα εἶναι ἀρχικά, στὰ δὲ ὑπόλοιπα ἔπονται ἄλλων περὶ Μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος. Αὐτὰ δηλώνουν ὅτι ἐπικρατοῦσα θρησκεία στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ Ὀρθοδοξία, ὑφισταμένης κατὰ τὰ ἄλλα θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος ἀλλὰ ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένη μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, καί, ἀπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, ὅτι τὸ κείμενο τῆς Ἁγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτο, τῆς ἀποδόσεώς του εἰς ἄλλο γλωσσικὸ τύπο ἀπαγορευομένης ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ βασικὴ λαϊκὴ δομὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀναιρεῖται ἐκ τῆς συμπράξεως Κράτους καὶ Ἐκκλησίας εἰς ὠρισμένες περιπτώσεις (λ.χ. ὁ ρκομωσία Ὑπουργῶν ἐνώπιον Ἀρχιεπισκόπου καὶ Μητροπολιτῶν ἐνώπιον Ἀρχηγοῦ Κράτους, ἔναρξις συνόδου τῆς Βουλῆς δι' ἁγιασμοῦ, παρεῦρεσις κληρικῶν εἰς ἐθνικὰς ἐκδηλώσεις κ.λπ.). Αὐτὲς εἶναι μᾶλλον ἐθιμοτυπικῆς παρὰ οὐσιαστικῆς, ἕνας φόρος τιμῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὶς προαναφερθεῖσες ὑπηρεσίας τῆς πρὸς τὸ ἔθνος. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἔχει κατὰ καιροὺς ἐνεργῆσει μὲ σκοπὸ νὰ ὑποβαθμίσει τὴν θέση τῆς θρησκείας, ἀλλὰ ἔχει ἐν τῷ συνόλῳ ἀποτύχει.

Ἄλλα συμβαίνουν εἰς ἄλλες χώρες. Στὰ Συντάγματα τῆς Γερμανίας, τῶν ΗΠΑ καὶ τῆς Ἰσπανίας ὑπάρχει ἀπλῶς ἄρθρο περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ τὰ Συντάγματα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας ρητῶς δηλώνουν, ὅτι ἡ χώρα εἶναι λαϊκὸ κράτος, ἐπικρατοῦσης ὁμως θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ οἱ ἀντίποδες. Στὴν Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ σὲ διαφόρους Θεμελιώδεις Νόμους (ἐλλείποντος Συντάγματος), τὸ Ἰσραὴλ χαρακτηρίζεται ὡς ἰουδαϊκὸ κράτος, ἐνῶ ἡ ἐπίσημος ὀνομασία τοῦ Ἰράν, τῆς Μαυριτανίας καὶ τοῦ Πακιστὰν εἶναι Ἰσλαμικὴ Δημοκρατία.

Ἀλλὰ ἡ λαϊκότης ἔχει ὄρια. Δέν σημαίνει ἀγνόηση τῆς ἱστορίας, ἀπαρνήση τῆς καταγωγῆς. Κάτι τέτοιο ὁμως φαίνεται νὰ συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ Εὐρώπη εἶναι δημιούργημα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Δυτικὴ δὲ καὶ τῆς Ρώμης. Ἐν τούτοις, ἡ Τουρκία, ἕνα κράτος τυπικῶς λαϊκὸ ἀλλὰ ἀνήκον εἰς ἕνα ὄργανισμὸ ἰσλαμικῶν χωρῶν,

μὲ ἕνα πληθυσμὸν ἀκραϊφῶς μουσουλμανικὸ καὶ μιά κυβέρνηση μουσουλμανικῶν ἀρχῶν, ἐπιζητεῖ νὰ γίνῃ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, ὑποστηριζομένη ἐμμανῶς, γιὰ ἀνομολογήτους λόγους, ἀπὸ τὶς ΗΠΑ. Ἡ Ἐνωσις ἔχει ἀντιρρήσεις, ἀλλὰ ἡ Τουρκία τῆς προσάπτει τὴν μομφὴν ὅτι ἀποτελεῖ μιά χριστιανικὴ λέσχη. Ἡ λέσχη ἔχει τὴν ἀρνητικὴ συνεκδοχὴ τοῦ κλειστοῦ κύκλου προνομιούχων ἀνθρώπων, ἀντ' αὐτῆς ὑπάρχουν ὁμως οἱ λέξεις ὁμάς, ὄμιλος, ἄθροισμα κ.λπ. Οἰαδήποτε αὐτῶν εἶναι κατάλληλη νὰ ἐκφράσῃ τὴν πραγματικότητα, δηλαδὴ τὶς κοινὲς χριστιανικὰς ρίζες τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ὅλοι ὁμως οἱ ἡγέτες αὐτῶν ἀποκρούουν ἀπλῶς τὴν μομφή, μὴ τολμώντες νὰ διαδηλώσουν τὴν πραγματικότητα, ἐπιβεβαιουμένη ἐμφανῶς ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μέσος Εὐρωπαῖος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι χριστιανὸς καὶ νὰ θρησκευεῖται, ἰδιαιτέρως στὶς χώρες τῆς Ἀνατ. Εὐρώπης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή των ἀπὸ τὴν ἀθεία. Πρόκειται περὶ μιάς ἀκόμη περιπτώσεως ἀνικανότητος τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ ἀληθινὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν. Μᾶλλον οἱ τελευταῖοι θὰ δώσουν τελικῶς τὴν δέουσα λύση στό θέμα.

Ἡ ἀπόλυτη, ἀκώλυτη ἐλευθερία φαινομενικῶς μόνο χειραφετεῖ τὸν ἄνθρωπο, τὸν κάνει αὐτοδύναμο. Στὴν πραγματικότητα τὸν ἀπονευρῶνει, τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν αὐτοπεποίθησι. Ἀπεμπλέκοντας τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν θρησκεία, τὸ ἄθρησκο κράτος δὲν εἶχε νὰ τοῦ τὴν ἀντικαταστήσῃ μὲ κάτι ἴσης μεταφυσικῆς, ὑπερλογικῆς ἀξίας, τοῦ ὁποίου ἔχει αὐτὸς ἀδύνατον ἀνάγκη. Ὁ προικισμένος μὲ πολλὰς ἰδιότητες ἄνθρωπος, ὁ ἱκανὸς γιὰ πολλὰ ἀξιοθαύμαστα ἐπιτεύγματα, εἶναι παρὰ ταῦτα ἀμήχανος, ἀνεπαρκῆς ἐνώπιον τῆς φύσεως, ἀδυνατῶν νὰ συλλάβῃ κἂν τὸ μεγαλεῖον τῆς, τὸ ἀνυπέρβλητόν τῆς. Εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν ἀντιμετώπισῃ μόνο διὰ τῆς πίστεως, τῆς προσδοκίας, τῆς ταπεινώσεως, στοιχεῖα πού τοῦ παρέχει μόνον ἡ θρησκεία διὰ τῆς ὑπερβατικῆς, μυστηριώδους ἰδιοσυστασίας τῆς. Μπορεῖ ἐξ ἄλλου ἡ θρησκεία νὰ εἶναι τὸ Ὅπιον τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ παλαιότερα, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἀναλγητικῶν, οἱ γιατροὶ χορηγοῦσαν μικρὰς ποσότητες Ὀπίου πρὸς ἀνακούφιση τῶν πονούντων. Καὶ σήμερα ὑπάρχουν πολλὰ «σκληρότερα» τοῦ Ὀπίου ναρκωτικά, ἢ ἡρωίνη καὶ ἡ κοκαΐνη, οἱ ὁποῖες σκοτώνουν τοὺς χρήστες τους. Τέτοιες εἶναι ἐπίσης ἡ ἐκτὸς ἐλέγχου πυρηνικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ περιβάλλοντος, ἀμφοτέρως ἐπιγενόμενες τοῦ ἀθρησκικοῦ κράτους, οἱ ὁποῖες προκαλοῦν πολὺ περισσότερα θύματα.

Τὸ ἄθρησκο κράτος μπορεῖ νὰ ἀπεδέσμευσε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ δεοντολογία τῆς θρησκείας, ἀλλὰ τὸν ἄφησεν ἔκθετο στὶς δικὰς του, ἀμφισβητήσιμες ἐπινοήσεις. ❀

Ὁ κ. Κ. Βάσσης εἶναι πρέσβυς ἐ.τ., συγγραφεὺς.

Χαιρετίζω αυτούς που ακολουθούν τον ορθό δρόμο και φοβούνται τον Φιλέυπλαχνο». Μ' αυτά τα λόγια αποφυλακίστηκε τον Ιούλιο 2002, μετά από 12 χρόνια κάθειρξης, ο Αλι Μπελχάτζι, 47 ετών, υπαρχηγός του παράνομου αλγερινού "Μετώπου Ισλαμικής Σωτηρίας" (FIS). Μολονότι το παράνομο

Γιατί είναι λάθος ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός

του κ. Χ. Ι. Νταγκουνάκη

“Μέτωπο” του Μπελχάτζ έχει διαλυθεί από το 1992, ο λόγος του, μετά από 12 χρόνια κάθειρξης, εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται από τις αλγερινές στρατιωτικές αρχές σαν... όπλο μαζικής καταστροφής. «Ποδοπατώ τους νόμους σας και το σύνταγμά σας», τους πετάει κατάμουτρα ο Μπελχάτζ. «Αρνούμαστε τη δημοκρατία, επειδή βασίζεται στη γνώμη της πλειοψηφίας. Δεν θα υποταχθούμε στην πλειοψηφία, αλλά σ’ αυτό που είναι σύμφωνο με τη Σαρία¹. Και απορρίπτουμε ό,τι δεν είναι». Σαν καλός Ισλαμιστής βάζει και τις γυναίκες στη θέση που τους πρέπει: «Η γυναίκα είναι κακό για τον άντρα, καλά θα κάνει να μένει σπίτι της». Η πολιτική του θέση είναι απλή: Από τη μια πλευρά βρίσκονται οι δίκαιοι που ακολουθούν τον δρόμο του Θεού, από την άλλη οι άπιστοι, που πρέπει να περάσουν από την κόψη του μαχαίριού. Και στην Αλγερία οι δίκαιοι πρέπει να ιδρυσουν το πρώτο ισλαμικό κράτος στη Μαγκρέμπ².

Στο ερώτημα **τι κοινό υπάρχει** ανάμεσα στον Μπελχάτζ της Αλγερίας, στους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν που κάνουν ενουχιισμό στα νεαρά κορίτσια, στους Μουτζαχεντίν του Ιράν, στους Φενταγίν του Ιράκ, στους μαχητές της Χαμάς των Παλαιστινίων που ζώνονται εκρηκτικά κι ανατινάζουν τις καφετέριες των Ισραηλινών, του Ισραηλινού στρατιώτη που εν ψυχρώ εξολοθρεύει ως άλλος Γεδεών τα παιδιά Παλαιστινίων που παίζουν στις γειτονιές, στους Βαπτιστές του Νότου που καίνε τα σπίτια των μαύρων, στους μαινόμενους μοναχούς των κάθε λογής λαοσυνάξεων ή της Κυρίας Λουκά, που θεωρεί θεϊκή αποστολή της τη δημόσια κατακεραυνώση παντός ανήθικου στην ελληνική κοινωνία, η απάντηση είναι μία: Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός³. Μια καλή μετάφραση στα ελληνικά του όρου θα ήταν “θρησκευτικός ζηλωτισμός”.

Φονταμενταλισμός πάντοτε υπήρχε, οπουδήποτε το θρησκευτικό στοιχείο αποτελούσε συστατικό του κράτους, με οποιαδήποτε έννοια και πρόσημα, ή απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση και την επέκταση

των λαών. Ο μαθητής του Χριστού, ο Πέτρος, λεγόταν και Ζηλωτής⁴, γιατί προερχόταν από το κίνημα των Ζηλωτών. Ζηλωτές ήταν μια ιουδαϊκή αίρεση, που ξεπήδησε από τον Φαρισαϊσμό, κάτι σαν η αριστερή του πτέρυγα, θα λέγαμε, που βασική της (ακραία) φιλοσοφία ήταν ότι: Αν ο Θεός είναι ο μόνος κύριος και κυβερνήτης του λαού του, απαγορεύεται η αναγνώριση της κυριαρχίας του Καίσαρα στην Παλαιστίνη και η καταβολή φόρου στη Ρώμη. Κι αν η Ρώμη επιμένει στην υποδούλωση του λαού του Θεού, ο πόλεμος εναντίον της είναι αναπόφευκτος.

Ο W. R. Farmer⁵ συσχετίζει στενά το πνεύμα των Μακκαβαίων επαναστατών με το κίνημα των Ζηλωτών και με τον αποκαλυπτικό εθνικισμό (Εσσαίοι κλπ.).

Του Cullmann η θεωρία έλεγε πως ο Ιούδας ο Ισκαριώτης δεν ονομαζόταν έτσι από τον τόπο καταγωγής του (κανείς δεν γνωρίζει καμιά τοποθεσία στην Παλαιστίνη με το όνομα Ισκαριώθ ή Καριώθ) αλλά πρόκειται για παραφθορά του τίτλου «Σικαριώτης» ή «Σικάριος» (από το ξιφίδιο = *σικάριον* που είχαν κρυμμένο κάπου πάνω τους)⁶. Δεν είναι περιεργό ότι ένας αριθμός μαθητών του Ιησού προερχόταν από το κίνημα αυτό, όπως άλλοι προέρχονταν από άλλα κινήματα. Ο απόστολος Παύλος αυτοσυστήνεται ως «ζηλωτής του Θεού» (Πραξ 22,3), και πριν γίνει χριστιανός παρουσίαζε πολλά κοινά στοιχεία ζηλωτισμού, δηλ. φονταμενταλισμού, όταν γεμάτος «απειλητικές και φονικές διαθέσεις για τους μαθητές του Κυρίου, πήγε στον αρχιερέα και του ζήτησε συστατικές επιστολές για τις συναγωγές στη Δαμασκό. Ήθελε να φέρει δεμένους στην Ιερουσαλήμ όποιους θα βρισके εκεί να ακολουθούν την οδό του Κυρίου, άντρες και γυναίκες» (Πραξ 9,1-2 –NMB).

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ίδιος ο Χριστός αντιτάχθηκε στα ζηλωτικά κινήματα και με τη φράση του «απόδοτε τα του Καίσαρος τω Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ» απέκλεισε κάθε τέτοια ζηλωτική μέθοδο για πνευματικούς σκοπούς. Μόνο στον Θεό ανήκε η πρωτοβουλία για την επικράτηση της βασιλείας⁷.

Ορισμός

Αν θα ήθελε κανείς να περιγράψει τον θρησκευτικό φονταμενταλισμό, θέμα απέραντο και δύσκολο να συμπιεστεί σε μερικές σελίδες, θα έβρισκε διάφορες εκδοχές στους συγγραφείς. Μια απλή αλλά καθοριστική διάκριση θα μπορούσε να είναι ότι: φονταμενταλιστική είναι η θρησκεία, η κάθε θρησκεία, η οποία μπροστά στο δίλημμα «αγάπη, συμπάθεια και φροντίδα για τον άνθρωπο ή συμμόρφωση στο δόγμα» επιλέγει τη συμμόρφωση στο δόγμα, ανεξάρτητα από την επίδραση που μια τέτοια επιλογή θα έχει στους οπαδούς της ή στη

γύρω της κοινωνία.

Η επιλογή αυτή έχει προέλευση την υψηλή προτεραιότητα που δίνουν αυτές οι θρησκείες ή τα κινήματα στη δογματική συμμόρφωση και μάλιστα με τέτοια έμφαση, που το Δόγμα να υπερβαίνει σε σημασία την Αγάπη. Εύκολα μπορεί να δει κανείς ότι οι πιο πολλοί φονταμενταλιστές διακρίνονται για τη δογματική τους αυστηρότητα, σε βαθμό που η έννοια της αγάπης να είναι σχεδόν ανύπαρκτη στο μυαλό τους.

Συχνά πυκνά ακόμα και στα ελληνικά ΜΜΕ αναφέρονται δραστηριότητες φονταμενταλιστικών θρησκευτικών κύκλων, που εμπνέουν στα μέλη τους, νεαρά κυρίως άτομα, σχεδόν αποκλειστικά τη δογματική καθρότητα σε βαθμό σέκτας, όπου κάθε ιδέα για αγάπη, χιούμορ, κοινωνικότητα και επικοινωνία με το άλλο φύλο είναι ανύπαρκτη⁸. Η προσήλωση αυτή στο Δόγμα μοιάζει να είναι αποτέλεσμα της πεποίθησης ότι μια τέτοια απόλυτη πρακτική ευθυγράμμιση οδηγεί στη σωτηρία. Πολλοί όμως υποστηρίζουν παράλληλα ότι και μόνο η διανοητική αποδοχή του δόγματος αρκεί για να σωθεί ο οπαδός. Η διαφοροποίηση αυτή είναι ορατή και μέσα στην ίδια σέκτα. Σε πολλές χριστιανικές σέκτες το βλέπει κανείς αυτό. Οι μισοί υποστηρίζουν ότι αρκεί η διανοητική αποδοχή κάποιων ηθικών αρχών για να είναι κάποιος μέλη της, και άλλοι προχωρούν βαθύτερα και κηρύττουν τη λεπτομερή και πιστή έμπρακτη συμμόρφωση μ' αυτές τις αρχές, αλλιώς σωτηρία δεν υπάρχει!

Μια άλλη διάσταση της προσήλωσης στο Δόγμα είναι ότι «μόνο το δικό μας δόγμα είναι το σωστό και όλα τα άλλα είναι λάθος». Μόνο το δικό μας δόγμα οδηγεί στη σωτηρία. Οι φονταμενταλιστικές θρησκείες έχουν πάρει πολύ στα σοβαρά τις ιεραποστολές τους. Πολλές απ' αυτές διατείνονται ότι η σωτηρία του κόσμου εξαρτάται απ' αυτές τις ιεραποστολές και ίσως μερικοί έχουν την αίσθηση πως ο πλανήτης ολόκληρος θα καταστρεφόταν χωρίς αυτές.

Αυτή η στεγνή σοβαρότητα απέναντι στη θρησκεία, αποτελεί το κυρίαρχο χαρακτηριστικό στην όλη υπόσταση του κάθε φονταμενταλιστή. Κι από το σημείο αυτό οδηγείται σε ένα παραπέρα βήμα: Δεν ενδιαφέρεται απλώς για τη δική του συμμόρφωση προς το Δόγμα, αλλά και για την κατ' ανάγκη συμμόρφωση όλης της υπόλοιπης κοινωνίας σ' αυτό. Πολλοί φονταμενταλιστές δεν δισπάζουν να παρέμβουν ακόμη και στην πολιτική διαδικασία, για να σιγουρέψουν ότι η κοινωνία θα αναγκαστεί να προσαρμοστεί με τις μορφές πρακτικής που

υπαγορεύει το δικό τους κοσμοείδωλο, αν όχι να υιοθετήσει απόλυτα το κοσμοείδωλο αυτό.

Η αδιαμφισβήτητη πεποίθησή τους πως οι ίδιοι κατέχουν το απόλυτο ορθό, δικαιολογεί στο μυαλό τους την επόμενη κίνηση: Να πάρουν αυθαίρετα το δικαίωμα να επιβάλουν στον κόσμο και στην ίδια την πολιτεία τη δική τους άποψη, ακόμα και με τη βία αν χρειαστεί. Παράδειγμα είναι οι λαοσυνάξεις του 2000 που προαναφέραμε.⁹

Τέλος, μια διαπίστωση είναι και ότι ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός δεν περιορίζεται μόνο στον Χριστιανισμό ή στο Ισλάμ, τις δύο βασικές θρησκείες όπου είχε και τη μεγαλύτερή του επίδραση, αλλά παρατηρείται και σε κάθε άλλη μεγάλη θρησκεία, όπως στον Ιουδαϊσμό, στον Ινδουισμό, στον Σουφισμό, στον Βουδισμό, ακόμα και στον Ζωροαστρισμό.

Στον Χριστιανισμό, υπάρχουν πολλές επί μέρους εκκλησίες, ομολογίες και δογματικές αποχρώσεις, που έχουν υποκύψει στον φονταμενταλισμό. Στις Ηνωμένες Πολιτείες και περισσότερο στη Λατινική Αμερική και στα εκχριστιανισμένα αφρικανικά έθνη, ο φονταμενταλισμός κυριαρχεί.

Το Ισλάμ, που αποφεύγει τη διάκριση κράτους από θρησκεία¹⁰, έχει αναμειχθεί με πολιτικές δυνάμεις για να κα-

θιερώσει εξαιρετικά σκληρούς θρησκευτικούς νόμους ως πολιτικούς, δηλ. ως νόμους του κράτους. Πάρτε για παράδειγμα τον θρησκευτικό νόμο της Σαρία, που έχει επιβληθεί και ως πολιτικός στο Ιράν, στο Σουδάν, σε μερικά σουλτανάτα του Κόλπου κι αργότερα στο Αφγανιστάν. Οι υπέρμαχοί της απειλούν να θεσπίσουν τη Σαρία στην Αλγερία και στην Αίγυπτο.

Στον Ιουδαϊσμό, ο φονταμενταλισμός αντιπροσωπεύει μόνο το 1/10 περίπου των ονομαζόμενων Ιουδαίων, αλλά αυτοί κάνουν τον μεγαλύτερο θόρυβο, ιδιαίτερα στο Ισραήλ, όπου το σύνταγμα και η όλη πολιτική κατάσταση σχεδόν εγγυώνται δυνατότερη φωνή στις φονταμενταλιστικές σέκτες στη βουλή και στην κυβέρνηση, έστω κι αν όλοι αυτοί είναι μια μικρή μειονότητα στον πληθυσμό του Ισραήλ.

Γιατί, όμως, ο φονταμενταλισμός ασκεί τόσο μεγάλη έλξη;

Πέρα από το ότι απευθύνεται στη ματαιοδοξία του ατόμου («έλα μαζί μας και θα γίνεις ένας εκλεκτός του Θεού») και στο αίσθημα του φόβου του ατόμου («χωρίς εμάς σωτηρία δεν υπάρχει») η ευρύτατη απήχηση του

Το μεγαλύτερο φιλοσοφικό πρόβλημα του ζηλωτισμού είναι ότι αρνείται τη δύναμη του Θεού. Όσο κι αν αυτό φαίνεται παράλογο και αντιφατικό, στην ουσία ο φονταμενταλισμός αρνείται με την πρακτική του εκείνο υπέρ του οποίου κόπτεται, δηλαδή τη δύναμη του Θεού

φονταμενταλισμού οφείλεται στο γεγονός ότι προσφέρει στο άτομο έναν εύκολο δρόμο. Ο φονταμενταλιστής δεν χρειάζεται να σκεφτεί σε βάθος το δόγμα ή να σπουδάσει πάνω σ' αυτό. Ένας ηγέτης των Μορμόνων έλεγε κάποτε σε ένα ακροατήριο φοιτητών: «Δεν χρειάζεται να σκέφτεστε εσείς. Κάποιος άλλος έχει ήδη σκεφτεί για σας!» Από τη στιγμή που θα παραχωρήσεις το δικαίωμά σου να σκέφτεσαι, και θ' αρχίσεις να κάνεις ό,τι σου λέει ο ηγέτης, έχεις το σίγουρο εισιτήριο για τον ουρανό. Τι πιο εύκολο!

Βέβαια η πλάνη βρίσκεται πάντοτε στο ότι ο φονταμενταλιστής ηγέτης που σου ζητάει να υποταχθείς σ' αυτόν, μπορεί να κάνει και λάθος. Μπορεί στο τέλος-τέλος να μην έχει σίγουρα το εισιτήριο για τον ουρανό, όπως συνήθως συμβαίνει. Και τότε «έσται η εσχάτη πλάνη χείρων της πρώτης» (Μτ 27,64).

Ένα απλό κριτήριο

Έχει λεχθεί πως ένα από τα χαρακτηριστικά του φονταμενταλισμού είναι ο σοβινισμός. Θα πρόσθετε κανείς ένα ακόμη πιο πρακτικό κριτήριο, για τη διαπίστωση αν μια θρησκεία ή μια κίνηση είναι φονταμενταλιστική: Είναι το κριτήριο της αντιμετώπισης της γυναίκας. Το κριτήριο αυτό θα μπορούσε ν' αποτελέσει ένα μέτρο του βαθμού στον οποίο ακυρώνονται τα δικαιώματα της γυναίκας από το δόγμα της θρησκείας και η κουλτούρα που η θρησκεία δημιουργεί.

Για παράδειγμα: Δίνει η θρησκεία αυτή στις γυναίκες τα ίδια θρησκευτικά προνόμια που παρέχει στους άντρες;

Δίνει η υπό εξέταση θρησκεία την ίδια πολιτική δύναμη στις γυναίκες όπως και στους άντρες; (π.χ. έχουν οι γυναίκες δικαίωμα ψήφου; Μπορούν να εκλεγούν σε δημόσιες θέσεις;)

Μήπως η θρησκεία επιφορτίζει τη γυναίκα με μεγαλύτερο ηθικό βάρος απ' ό,τι τον άντρα; (βλ. την αντίληψη «άντρας είναι, μπορεί και να "στραβοπατήσει", η γυναίκα όμως είναι άλλο: πρέπει να προσέχει» κλπ. κλπ.)

Μήπως η θρησκεία ή η εκκλησία απαιτεί τη χωρίς όρους υποταγή (πάντα με το περιεχόμενο που ο άντρας τής δίνει) της γυναίκας στον σύζυγό της;

Υπάρχει μεροληψία στον γάμο σε βάρος της γυναίκας; (π.χ. προγαμιαία συμφωνητικά παρά τη θέληση της γυναίκας, ή η πολυγαμική οικογένεια παρά τη θέληση της γυναίκας κ.λπ.)

Μήπως η θρησκεία αποθαρρύνει τη συμμετοχή της ανύπαντρης μητέρας στο εργατικό δυναμικό;

Μήπως ενθαρρύνεται η γυναίκα να μένει στο σπίτι (γιατί «εκεί είναι η θέση της») απ' το να βγει στην παραγωγή ή να έρχεται σε μεγάλη επαφή με τον έξω κόσμο;

Μήπως η θρησκεία δέχεται τη μεταχείριση της γυναίκας σαν περιουσία του άντρα ή εμπορεύσιμο είδος ή να τις χρησιμοποιούν σαν δούλες;

Μήπως η θρησκεία ευνοεί γενικά την ταπείνωση της γυναίκας; (π.χ. η επιβολή ειδικής ενδυμασίας, επιβολή της μπούργκας, απαγόρευση του καλλωπισμού και του στολισμού ή η απαγόρευση επίσκεψης ορισμένων "ιερών" τόπων κλπ.)

Με τέτοια ειδικά χαρακτηριστικά η θρησκεία αυτή που εξετάζεται κάθε φορά είναι σίγουρα μη ανεκτική, μισαλλόδοξη, φονταμενταλιστική. Κι επίσης το κριτήριο αυτό δείχνει πόσο επικίνδυνη είναι μια τέτοια θρησκεία.

Ο φονταμενταλισμός αρνείται τη δύναμη του Θεού

Το μεγαλύτερο φιλοσοφικό πρόβλημα του ζηλωτισμού είναι ότι αρνείται τη δύναμη του Θεού. Όσο κι αν αυτό φαίνεται παράλογο και αντιφατικό, στην ουσία ο φονταμενταλισμός αρνείται με την πρακτική του εκείνο υπέρ του οποίου κόπτεται, δηλαδή τη δύναμη του Θεού.

Είναι τουλάχιστον αξιοπερίεργο ότι οι ναζί των SS έγραφαν στην πόρπη της ζώνης τους τη φράση *Gott Mit Uns* δηλ. Ο Θεός μαζί Μας. Όλες οι φονταμενταλιστικές κινήσεις, ξέρετε, ισχυρίζονται τα ίδια. Το επιχείρημα του φονταμενταλιστή, προκειμένου να επιβάλει τη δύναμή του στην κοινωνία, είναι ότι ο Θεός είναι μαζί του και ότι τον στέλνει στην κοινωνία και στον κόσμο για να επιτελέσει θείο έργο¹¹. Τίθεται όμως το ερώτημα, αγιάζει ο σκοπός τα μέσα; Μήπως ο Θεός απλά είναι ανίκανος να πραγματοποιήσει το έργο του στον κόσμο και έχει ανάγκη τις προσπάθειες και τη βοήθεια όλων αυτών των φονταμενταλιστών;

Όταν κάποιος υποστηρίζει ότι ο Θεός έχει ανάγκη τα έργα ή τις προσπάθειες του ίδιου για να επιτελέσει το έργο του στον κόσμο, είναι σαν αυτός να αρνείται την ιδιότητα του Θεού, ότι είναι Παντοδύναμος. Το ίδιο συμβαίνει με την ιδιότητα του Θεού ως Παντογνώστη. Αν έχει ανάγκη τη γνώση του φονταμενταλιστή για να εκπληρώσει το έργο του, τότε τι είδους Παντογνώστης είναι;

Έτσι, ο φονταμενταλισμός οδηγεί τουλάχιστον στη θυμηδία κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο!

Ο φονταμενταλισμός απευθύνεται στις ταπεινότερες τάξεις του ανθρώπου

Ο λόγος που ο φονταμενταλισμός διατείνεται ότι ο Θεός έχει ανάγκη τις υπηρεσίες του φονταμενταλιστή πιστού, είναι ότι θέλει να κολακέψει τον πιστό αυτό, να

του χαϊδέψει τ' αυτιά, να τον κάνει να νιώσει όμορφα γι' αυτό που είναι και γι' αυτό που κάνει.

Δεν σταματάει όμως εκεί. Είναι φυσικό πως όταν νιώθεις ότι στο πλευρό σου έχεις τον Θεό, πιστεύεις ότι νομιμοποιείσαι να κάνεις τα πάντα για χάρη του. Όταν κάποτε στο πρόσφατο παρελθόν μερικοί φανατικοί στις Ηνωμένες Πολιτείες έβαζαν βόμβες σε μια κλινική αμβλώσεων και στη συνέχεια και σε ένα μπαρ όπου σύχναζαν γκέι, αυτό δείχνει πού μπορεί να οδηγήσει τον φονταμενταλιστή η αυτοπεποίθησή του. Μέχρι και φόνους έχουν φτάσει να κάνουν όλοι αυτοί στο όνομα του Θεού.

Μια άλλη πεποίθηση κοινή στους φονταμενταλιστές είναι πως αυτοί είναι κατά κάποιον τρόπο άτρωτοι από τις αντιξοότητες της ζωής. Τους προστατεύει ο Θεός, αφού έχουν επιλεγεί απ' αυτόν για να εκτελούν το θέλημά του. Ορισμένες δογματικές αποχρώσεις των Διαμαρτυρομένων κηρύττουν το λεγόμενο "ευαγγέλιο της ευημερίας" (*the prosperity Gospel*), σύμφωνα με το οποίο ο πιστός του Θεού απολαμβάνει υλικά αγαθά απ' αυτό τον κόσμο, δεν αρρωσταίνει, δεν δυστυχεί. Φυσικά αν αυτά ήταν αλήθεια, θα τα βλέπαμε στις στατιστικές. Η επιστήμη ανέλυσε το θέμα αλλά δεν βρέθηκε καμιά σχέση ανάμεσα στην πιστότητα του ατόμου και στην ευημερία του σε οποιοδήποτε μέτρο. Βέβαια, αν τους το πείτε αυτό, η απάντηση θα είναι πως απλά η επιστήμη κάνει λάθος!

Τέλος, ο φονταμενταλισμός συχνά δικαιολογεί το μίσος στις καρδιές των οπαδών του. Κι αυτό είναι αναμφισβήτητο η πιο επικίνδυνη πλευρά του. Η ιδέα ότι ο Θεός μισεί τους ίδιους ανθρώπους που κι αυτοί μισούν (μια από τις κακές ερμηνευτικές προσεγγίσεις της Παλαιάς Διαθήκης¹²), είναι ιδιαίτερα "τονωτική" για τον φονταμενταλισμό. Ο Θεός όχι μόνο την αποδέχεται αυτό το μίσος αλλά και το ενθαρρύνει. Αυτό φαίνεται πολύ καθαρά σε πολλές φονταμενταλιστικές σέκτες Ισλαμιστών, οι οποίοι συνεχώς δικαιολογούν τη βία και τους φόνους ως "θέλημα Θεού". Και φυσικά ο ισλαμικός φονταμενταλισμός δεν είναι ο μόνος. Χιλιάδες χριστιανικές, ινδουιστικές και βουδιστικές σέκτες κάνουν το ίδιο.

Τα αποτελέσματα είναι προφανή: Η βία στη βόρειο Ιρλανδία, που έχει θρησκευτικό μανδύα, ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή, η εγχώρια τρομοκρατία στην Αίγυπτο και στην Αλγερία και σε αμέτρητες άλλες συγκρούσεις σε όλο τον κόσμο είναι αποτέλεσμα του μίσους που δικαιολογείται με τη φονταμενταλιστική αντίληψη ότι «η δική μου άποψη είναι η μόνη σωστή και του άλλου είναι λάθος». Αν οι θρησκευτικοί ηγέτες όλων αυτών των φονταμενταλιστικών κινήσεων, θρησκευτικών και θρησκευτικο-πολιτικών, είχαν συνειδητοποιήσει ότι ο σκοπός της θρησκείας γενικά είναι να διδάξει την ανοχή, την αγάπη και τη συμπόνια στον συνάνθρωπο, τέτοιες

συγκρούσεις δεν θα υπήρχαν. Δικαιολογούνται όμως στο μυαλό του ζηλωτή με την ιδέα ότι ο Θεός είναι στο πλευρό του και θα ανταμείψει μια μέρα τις πράξεις του αυτές, για τις οποίες ο ίδιος ο πιστός κάτω από άλλες συνθήκες θα αποδοκίμαζε!

Υποσημειώσεις

¹ Σαρία. Ο ισλαμικός νόμος που στηρίζεται στο Κοράνιο και ισχύει ως νόμος του κράτους, όπου δεν υπάρχει διάκριση θρησκείας και κοσμικής ζωής.

² Εφημ. "Τα Νέα", 5-6 Ιουλίου 2003 – Πρόσωπα.

³ Από τον αγγλικό όρο *fundamental* = θεμελιώδης, βασικός.

⁴ Κατά Λουκάν 6,15' Πράξεις Αποστ. 1,13.

⁵ *Maccabees, Zealots and Josephus, An Inquiry into Jewish Nationalism in the Greco-Roman Period*. N.York 1956, Columbia Univ. Press).

⁶ «Σικάριος» σήμαινε και φονιάς, πρβλ. Πράξ. 21,38 και διάφορες μεταφράσεις της Καινής Διαθήκης.

⁷ Για το κίνημα των Ζηλωτών και τις άλλες θρησκευτικές και πολιτικές παρατάξεις βλ. Σ. Αγουρίδη *Ιστορία των Χρόνων της Καινής Διαθήκης*, Δ' Έκδοση, (Πουρναράς), Θεσ/νίκη 1985, σελ. 326εξ.

⁸ Παραπέμπουμε στην αποκάλυψη πριν 2-3 χρόνια θρησκευτικής κίνησης με την επωνυμία «Νέα Ζωή» στη Μητρόπολη Νέας Σμύρνης με παραρτήματα σε διάφορες μητροπόλεις.

⁹ Αξίζει εδώ να σημειωθεί η βία που έχει ασκηθεί ακόμα και στην πατρίδα μας κατά καιρούς με πολλές μορφές σε χριστιανούς άλλου δόγματος, από τον απλό χαρακτηρισμό τους ως "αιρετικών", "Μασόνων" κλπ. μέχρι τον άγριο ξυλοδαρμό τους από ευσεβείς ζηλωτές, ακόμα και τον διασυρμό τους με χειροπέδες στα δικαστήρια και στις φυλακές, μόνο και μόνο γιατί πίστευαν και διέδιδαν κάτι διαφορετικό στο περιβάλλον τους. Βλ. Δρος Α. Καβάκα *Ιστορία Ελευθέρων Ευαγγελικών Εκκλησιών*, εκδ. "Αρμονία" 2003, σελ. 102εξ. 82εξ.

¹⁰ Στην Ελλάδα η συνένωση Κράτους και Εκκλησίας με τα όποια προσχήματα έχει παραγάγει ανελεύθερους νόμους για τις θρησκευτικές μειονότητες, κυρίως την εποχή της Μεταξικής δικτατορίας (π.χ. οι αναγκ. Ν. 1363, 1369 του 1938) οι οποίοι ποτέ δεν καταργήθηκαν αλλά χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα από την κρατούσα Εκκλησία για τη δίωξη αναγνωρισμένων χριστιανικών Ομολογιών.

¹¹ Τα ίδια έλεγε ο πρόεδρος Μπους όταν ξεκινούσε την εισβολή του στο Ιράκ, επικαλούμενος με δημόσια προσηυχή, κατά τα πρότυπα της δικής του Εκκλησίας τη δύναμη του Θεού!

συνέχεια και τέλος στο επόμενο

Ο κ. Χ. Νταγκουνάκης, νομικός, είναι στέλεχος της Βιβλικής Εταιρείας.

Θεέ, η έξοδός μου

Έξοδος κεφ. 14

Νοιώθω τη μεγάλη χαρά
των γιών του Ισραήλ
όταν στην έξοδό τους απ' την Αίγυπτο,
-τον οίκο της δουλείας-
ο Κύριος καταπόντισε στη θάλασσα
άλογα, καβαλάρηδες, τα φοβερά τ' αμάξια
κί' όλο το γοργό στράτευμα του Φαραώ
που τους καταδίωκε.

Τότε οι γιοι του Ισραήλ γνώρισαν
ότι η δεξιά του Κυρίου
συνέτριψε τον φοβερό εκθρό.
Συγκλονισμένοι, δόξασαν τον μόνο κραταιό Θεό.

Συγκλονισμένος κί' εγώ κλίνω το γόνυ
και δοξάζω το Θεό γιατί σήμερα γνωρίζω
πως ο Κύριος πολέμησε για μένα.
Από αγάπη έδωσε το Γιό Του για μένα
θυσία στο σταυρό.
Μ' απαλλάξε απ' τη δουλεία. Μ' ελευθέρωσε.
Μου χάρισε αιώνια ζωή.

Χριστέ μου, Συ προπορεύεσαι και οδηγείς την πορεία μου
σαν στήλη νεφέλης τη μέρα, σαν στήλη φωτιάς την νύχτα.

Κύριε, προσεύχομαι σε Ύε
για τα παιδιά μας, για τα παιδιά όλων των Εθνών
να ρθουν στο φως Ύου.
Να γνωρίσουν πως
η δεξιά Ύου κί' η αιώνια αγάπη Ύου
είναι έτοιμη να προσφέρει την ποθητή έξοδο
σ' όποιον επικαλείται τ' όνομά Ύου.

*“Έλάτε ας γνωρίσουμε τον Κύριο
βίωμα να κάνουμε αυτή την γνώση
όπως σίγουρα έρχεται η αυγή,
όπως σίγουρα έρχεται η βροχή
η πρώιμη κί' όψιμη όπου τη γη ποτίζει
το ίδιο σίγουρα θα ρθει
για να μας βοηθήσει ο Κύριος”*

Μη φοβάστε, σταθήτε και βλέπετε
τη σωτηρία του Κυρίου.
Μας σηκώνει Αυτός στοργικά,
όπως ο αετός τα μικρά του στις φτερούγες του,
και μας φέρνει κοντά Του.

Χριστέ, Σ' Έσένα εμπιστευόμαστε
τον εαυτό μας, την πατρίδα μας, τα έθνη όλης της γης.
Οδήγησε μας Συ στην έξοδο απ' τα τείχη της δουλείας
που μόνοι μας κτίσαμε.
Γκρέμισε τα είδωλα, τα χειρόπλαστα έργα μας,
που θεοποιήσαμε.
Εσύ, που νίκησες τον έσχατο εκθρό,
σπάσε τις αλυσίδες που έντεχνα σφυρηλατήσαμε γύρω μας.

Δίξωσέ μας πάνω Ύου όσο ζούμε στη γη.
Στην έξοδό μας απ' τα φθαρτά
πάρε μας κοντά Ύου στα ουράνια.
Δεχτήκαμε το κάλεσμά Ύου,
Εμπιστευόμαστε την αγκαλιά Ύου.

A. Βαλαή

† ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

«Πολύτιμος ενώπιον του Κυρίου ο θάνατος των σίων Αυτού».
Ψαλμ. ρις' 15

Ένας τέτοιος πολύτιμος θάνατος δια την Εκκλησία μας ήτο ο θάνατος του αγαπητού αδελφού Ζαχαρία Αναστασιάδη, τον οποίον εκάλεσε κοντά Του ο Κύριος, σε ηλικία 75 ετών, την 24-2-2005 και η κηδεία του έγινε την επομένη, 25-2-2005.

Γεννημένος και μεγαλωμένος σε χριστιανική οικογένεια στις 15 Σεπτεμβρίου του 1929, εγαλουχήθη με τα νάματα του Ευαγγελίου, το οποίο είχε ως οδηγόν σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Ήτο πολύτιμον μέλος της Εκκλησίας μας, την οποίαν δικήκονησεν ποικιλοτρόπως άλλοτε ως πρεσβύτερος και άλλοτε ως αιτούν μέλος. Μάλιστα όταν τον εκάλεσε ο Κύριος, ήτο μέλος του Πρεσβυτερίου της Εκκλησίας μας.

Ήτο πάντοτε πρόθυμος εις υπηρεσίαν και ό,π ανελάμβανε το έκανε χωρίς θορύβους και τυμπανοκρουσίες διότι τον χαρακτήριζε οσημότητα και ταπεινός. Ήτο πράγματι ταπεινός ο αποδημήσας αδελφός.

Τα δύσκολα χρόνια μετά τον πόλεμο με πολλές θυσίες και κόπους ουσύδασε στην Πάντειο και επαγγελματικά ασχολήθηκε με το εμπόριο. Είχα τη χαρά και το προνόμιο να τον έχω συνεταιίρον στο κατάστημα Γεν. Εμπορίου, το οποίο ανοίξαμε μαζί και επί 37 έτη (δηλ. καθ όλην την διάρκεια της επαγγελματικής μας ζωής) ζήσαμε με απόλυτη συμφωνία και ενότητα, διότι τη σχέση μας την κυβερνούσε το Πνεύμα του Θεού. Αυτή μας η αδελφική ενότητα, η ημότητα και η τάξη στη δουλειά μας έγιναν αιτίες να μας εκτιμήσουν όλοι και το κατάστημά μας να θεωρείται ως ένα των καλλιτέρων της πόλεως, με απεριόριστη εμπιστοσύνη.

Εκτός των υπηρεσιών που προσέφερε ο αδελφός μας Ζαχαρίας στην Εκκλησία μας, δικήκονησε και την ευρύτερη Ευαγγελική κοινότητα ως αντιπρόσωπος της Εκκλησίας μας στα διάφορα Συνέδρια και Συνόδους. Επίσης επί σειρά ετών με προθυμία προσέφερε τις υπηρεσίες του στις καταστροφές του Καλάμου. Ό,π έκανε το έκανε με ταπεινούς και επιμέλεια.

Όλα αυτά τα χαρίσματα του αδελφού τα εξετίμησαν τόσο οι αδελφοί της Εκκλησίας μας όσο και διάφοροι γνωστοί και φίλοι από τον κοινωνικό και επαγγελματικό μας χώρο δια τούτο στην κηδεία του παρευρέθησαν δια να τον ημήσουν πολλοί, τόσο από την πόλιν μας όσο και από την Αθήνα.

Την κηδεία στην Ε. Ε. Εκκλησία Χαλκίδος έκανε ο αδελφός αυδ. Ι. Μανουσαρίδης.

«Μακάριοι οι νεκροί ούτινες αποθνήσκουσιν εν Κυρίω από του νυν, Ναι λέγει το Πνεύμα δια να αναπαυθώσιν από των κόπων αυτών· και τα έργα αυτών ακολουθούσιν με αυτούς».
Αποκ. Ιδ' 13.

Εις αυτήν την μακαριότητα ευρίσκεται τώρα ο αδελφός μας.

Χαλκίδα, 5-3-2005

Χρήστος Γερογιάννης

... «έχοντες συνειδήθιν αγαθήν»...
Πέτρου Β' 3,16

Στις 24 Φεβρουαρίου ο Κύριος πήρε από κοντά μας στην αιώνια παρουσία Του, τον αγαπητό αδελφό μας και συνεργάτη μας στο έργο Του, Ζαχαρία Αναστασιάδη.

Γεννήθηκε στη Χαλκίδα από προφυγική οικογένεια που καταγόταν από το Ζιντζίδερε (Φλαβιανά) της Καππαδοκίας της Μικράς Ασίας. Παντρεύθηκε την Παναγιώτα Γερογιάννη και μαζί μεγάλωσαν σε δύσκολα χρόνια, την πολυμελή τους οικογένεια, με οδηγό το Ευαγγέλιο και τις αιώνιες αρχές του. Στα παιδιά τους έμαθαν, την εργατικότητα, τη συνέπεια, την αίσθηση του καθήκοντος.

Ο εκλιπών, κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην Αθήνα πέρασε, μαζί με τον Χρ. Γερογιάννη, από ένα καλό σχολείο, την ποιμαντορική φρονίδα και παράδειγμα του ποιμένα της Α' Εκκλησίας Μ. Β. Κυριακάκη, που συνδυασμένη με τα έμφυτά τους χαρίσματα, έγιναν χρήσιμα εφόδια στην μακρά τους διακονία στην εκκλησία Χαλκίδας.

Ο αείμνητος Ζαχαρίας ήταν ένας γλυκός άνθρωπος, με ήπιον χαρακτήρα, πολύ συμπαθητικός, πολύ συντροφικός. Πρόθυμος να βοηθήσει και να συντρέξει οποιονδήποτε γνωστό ή άγνωστό του, ήταν μία αγαπητή φιγούρα στην καθημερινή ζωή της πόλης του. Η διακονία του αιτώνταν από τα εμπορικά καταστήματα και της διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, μέχρι την φυλακή της Χαλκίδας, όπου επισκεπτόταν κατά καιρούς κρατούμενους για να τους διακονήσει. Σαν καλός χριστιανός ηγέτης προσπαθούσε να επιβάλλει το σωστό, με αγάπη Χριστού και ηπιότητα. Η ενότητα του τοπικού έργου ήταν πάντοτε διακαής του πόθος. Χάρη και στη δική του διακονία, η εκκλησία Χαλκίδος, παρότι έμεινε μεγάλα διαστήματα χωρίς ποιμένα, δεν αντιμετώπισε σοβαρά προβλήματα και έμεινε ενωμένη. Μία τελευταία σημαντική προσφορά του ήταν η διαχείριση της περίπλοκης καταστάσεως ενός ακινήτου που έχει η εκκλησία, που πρόλαβε να ολοκληρώσει και το οποίο απέδωσε διαμερίσματα για την οικονομική ενίσχυση της εκκλησίας.

Συνεχώς μελετούσε, ερευνούσε και αναζητούσε απαντήσεις σε ζητήματα που προκύπτουν από τη γλώσσα και την αρχαιολογία της Αγίας Γραφής.

Για το περιοδικό μας υπήρξε πολύτιμος φίλος και ένθερμος υποστηρικτής επί πολλές δεκαετίες, προσεκτικός αναγνώστης του, επιμελής αντιπρόσωπος του στην Χαλκίδα, αγάπη που κληροδότησε στον γιο του Τιμόθεο, έναν από τους συνεργάτες του περιοδικού μας και των λοιπών διακονιών του Ασιέρα στο διαδικτυο και στις εκδόσεις.

Η κηδεία του Ζαχαρία έγινε στην εκκλησία της Χαλκίδας, παρουσία μεγάλου πλήθους φίλων και συμπολιτών του. Αναγνώσθησαν πολλά μηνύματα από τις Συνόδους, τοπική και γενική, και από πολλές εκκλησίες.

Το περιοδικό μας, που έχασε έναν τόσο καλό φίλο, στέλνει τα θερμά συλλυπητήρια στην σύζυγο του και στα παιδιά του.

Ο Λοιπός της Ανατολής

Το στεφάνι της ζωής

της κας Ιω. Σαχινίδου

Η Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων ανέπτυξε ποικίλες διακονίες. «Το στεφάνι της ζωής» ήταν το όνομα που δόθηκε στο πρόγραμμα που περιλάμβανε τις διακονίες των εκκλησιών της Νότιας Ελλάδας. Το κείμενο αυτό αναφέρεται μόνο στην «Διακονία Καθαριότητας».

Το περασμένο καλοκαίρι οργανώθηκαν από την Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία προγράμματα καθαρισμού, αλλά και υποδοχής ξένων, διανομής φυλλαδίων, Καινών Διαθηκών, νερού δροσερού όπως και έκθεση με θέμα: «Ο Άλλος Αγώνας-Μια περιπλάνηση στις αθλητικές μεταφορές της Καινής Διαθήκης». Με άτομα της εκκλησίας και ομάδα εθελοντών από εκκλησίες του εξωτερικού, καθαρίσαμε τον Άρειο Πάγο, περιοχή του Ζαπτείου και του Εθνικού Κήπου. Καθώς πήγαινα να συναντήσω την ομάδα μου πολλά ερωτηματικά γεννήθηκαν μέσα μου, αναζητώντας απαντήσεις.

Ο εθελοντισμός είναι συνεργασία;

Φόρεσα την μπλούζα των εθελοντών καθαριότητας, και με τους υπόλοιπους συνεργάτες, περπατήσαμε τον πεζόδρομο της Διονυσίου Αρεοπαγίτου και φτάσαμε στο βράχο του Αρείου Πάγου. Μας περίμενε φορητάκι του Δήμου, και πήρε ο καθένας και η καθεμιά σκούπα, τσουγκράνα, φαράσι και γάντια. Από κείνη τη στιγμή, οι επιφυλάξεις μου διαλύθηκαν και οι σκέψεις μου άρχισαν να παίρνουν άλλες διαστάσεις και προεκτάσεις.

Η εκκλησία μας συνεργάστηκε με μια οργάνωση που έχει ευρωπαϊκή και παγκόσμια εμβέλεια την Μη Κυβερνητική Οικολογική Οργάνωση 'Ελλάδα Καθαρή', επίσης με το Δήμο ο οποίος προμήθευε τα εργαλεία καθαρισμού. Αν καθένας ξεκινήσει να νοικοκυρεύει τη γειτονιά του μπορούμε να γίνουμε μια

αλυσίδα που θα καθαρίζει όλον τον πλανήτη μας. Συνειδητοποίησα ότι καθάριζα τη γειτονιά μου. Σε αυτές τις περιοχές που καθάριζα με πήγαιναν βόλτα οι γονείς μου, εγώ πήγαινα βόλτα τα παιδιά μου, και τώρα τα παιδιά μου πάνε βόλτα τα δικά τους παιδιά. Τότε μπορώ να θύμωνα όταν έβρισκα σκουπίδια επειδή ο Δήμος και οι δημόσιοι υπάλληλοι-καθαριστές δεν φρόντιζαν την καθαριότητα.

Αν οι χριστιανοί άνδρες και γυναίκες όλης της Ευρώπης αλλά και όλου του πλανήτη νοικοκυρεύουν τη γειτονιά τους και μπουν στη δουλειά με τις σκούπες και τα φαράσια, και αν τους ακολουθήσουν και άλλοι, τότε μπορούμε να νοικοκυρέψουμε τον πλανήτη μας ολόκληρο.

Γιατί να είμαστε εθελοντές;

Μήπως ένας εθελοντής ή εθελόντρια για τον οποίο ο εθελοντισμός είναι προσωπική επιλογή, και ο οποίος αγωνίζεται να καθαρίσει μια περιοχή όσο καλύτερα μπορεί, θα ήταν μια πρόκληση στον τρόπο ζωής που οι σύγχρονες καταναλωτικές, ανταγωνιστικές και εγωπαθείς κοινωνίες έχουν δημιουργήσει; Μήπως ένας αφοσιωμένος σε ό,τι κάνει, εθελοντής/τρια που δεν περιμένει χρήματα ή άλλη αμοιβή, ή κάποια προαγωγή για την εργασία που προσφέρει, θα κερδίσει με τον κόπο της σαν ανταμοιβή το χαμόγελο αυτών που θα περνούν και την ευχαρίστηση των παιδιών που θα παίξουν εκεί που καθάρισε;

Μπορεί μια τέτοια υπηρεσία να είναι για τους περαστικούς μια πρόκληση; Μήπως η απόκτηση ενός νέου φρονήματος (Ρωμ. 12.2) θα μπορούσε να βιωθεί και σαν εθελοντική, αντίστροφη πραγματικότητα, μπροστά στην πραγματικότητα του εγωκεντρικού οφέλους, της κερδοσκοπίας, της τεμπελιάς, και της αδιαφορίας στα συσσωρευμένα προβλήματα της εποχής μας; Μήπως έχουμε αποπροσανατολιστεί από την έννοια της πραγματικής αξίας της εργασίας που είναι εργασία με στόχο το έργο που έχει σαν αποτέλεσμα την χαρά να προσφέρουμε, καλύπτοντας μια ανάγκη, αλλά και τη χαρά που νιώθουμε με τη χαρά αυτών που απολαμβάνουν την προσφορά μας; Μήπως ο δρόμος του ωφελισμού και του όλο και πιο μεγάλου κέρδους, δεν βγάζει πουθενά και ήδη είμαστε σε αδιέξοδο;

Γιατί εθελοντές, αφού οι καθαριστές γι' αυτό πληρώνονται;

Το πρόγραμμα καθαριότητας ξεκίνησε προ ετών από την ΕΕΕ Βόλου με την ευθύνη του ποιμένα της εκκλησίας Αιδ. Μελέτη Μελετιάδη περιλαμβάνοντας και καθαρισμούς παραλιών, αφού ο Βόλος είναι παραλι-

ακή πόλη. Στο ερώτημα γιατί άραγε κάνουν αυτή τη δουλειά εθελοντές, αφού οι δημοτικοί υπάλληλοι καθαριότητας είναι υποχρεωμένοι να την κάνουν μια και για αυτό πληρώνονται, η απάντηση που δόθηκε είναι ότι οι καθαρισμοί γίνονται σε περιοχές που δεν έχει ο Δήμος στην φροντίδα του. Όταν οι υπηρεσίες του Δήμου αρχίζουν να καθαρίζουν τις συγκεκριμένες περιοχές η ομάδα καθαριότητας της ΕΕΕ Βόλου προχωρά σε άλλες περιοχές. Έτσι η ομάδα γίνεται σκαπανέας, πρωτοπόρα, οδηγός στην καθαριότητα του Βόλου, των εισόδων της πόλης, αλλά και απόκρημνων, απομακρυσμένων παραλιών του.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση τοποθετεί μπλε σημαίες στις παραλίες που είναι καθαρές και πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις. Πριν μερικά χρόνια σημαίες τοποθετήθηκαν σε παραλίες του Βόλου με κριτήρια τις φωτογραφίες που τράβηξε η ομάδα καθαριότητας της ΕΕΕ Βόλου στις παραλίες που καθάρισε η ίδια και στάλθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τις Δημοτικές αρχές Βόλου.

Τι μήνυμα θα μεταδώσουμε καθαρίζοντας τις γειτονιές;

Όταν πήγαμε για να καθαρίσουμε την περιοχή του Αρείου Πάγου μας οδήγησαν σε μια δημόσια περιοχή κάτω από την Ακρόπολη, έναν πραγματικό σκουπιδότοπο, δίπλα από ένα εστιατόριο. Αντί το μαγαζί να φροντίζει τον χώρο που ήταν η προέκτασή του, αφού δεν ήταν ιδιοκτησία του, είχε μετατρέψει το χώρο σε δικό του σκουπιδότοπο. Αντικείμενα ογκώδη, βαριά, σκουριασμένα, στοιβαγμένα σε σωρούς, είχαν γίνει ένα με το έδαφος.

Η ομάδα μας ανασκουμπώθηκε και πάνω από είκοσι άτομα, ξένοι και Έλληνες, νέοι και μεγαλύτεροι σε λίγες ώρες αλλάξαμε την όψη του χώρου. Από την ώρα που αρχίσαμε την δουλειά οι υπάλληλοι του μαγαζιού και ο μαγαζάτορας μας χάζευαν. Κάποιο ειρωνικό

χαμόγελο διακρινόταν στο πρόσωπό τους και περιπαιχτικά σχόλια ίσως ακούστηκαν για το «Πανελλαδικό Εθελοντικό Πρόγραμμα Καθαριότητας», για την «Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία» και τους «αφελείς» εθελοντές που καθάριζαν σκουπιδότοπους που είχαν άλλοι δημιουργήσει.

Αυτό είναι ο χριστιανικός εθελοντισμός; Αφέλεια; Η απολαβή για τον κόπο των εθελοντών είναι ειρωνικά χαμόγελα; Όμως σε λίγο οι άνθρωποι του μαγαζιού, άρχισαν να μας πλησιάζουν φιλικά με χαμόγελα ευχαριστίας. Εξαφανίστηκαν και γύρισαν με κανάτες γεμάτες παγωμένο νερό. Κουβέντιασαν με μερικούς από μας προσπαθώντας να καταλάβουν πώς μπορεί να βιώνεται μια 'αντίστροφη πραγματικότητα;' Πώς γίνεται να πληρώνεις ανθρώπους που δουλεύουν τεμπέλικα, και βιάζονται να 'τα κουνουλώσουν' για να φύγουν, ενώ ξαφνικά να βλέπεις ανθρώπους που δουλεύουν μέχρι όλα να είναι εντάξει, έχοντας πληρώσει τα έξοδά τους για να έρθουν από διάφορα μέρη της γης;

Εργαστήκαμε για τον καθαρισμό της περιοχής. Λάβαμε από ένα ποτήρι κρύου νερού που μας αναζωογόνησε και μας το πρόσφεραν οι άνθρωποι που στην αρχή μας θεώρησαν αφελείς. Το νερό μας ξεδίψασε γιατί το κερδίσαμε, αφού κερδίσαμε την εμπιστοσύνη των ανθρώπων αυτών.

Η διακονία των χριστιανών, είναι να γίνουν καθαριστές της πόλης;

Αναφέρθηκα στον εθελοντισμό όπως εφαρμόζεται από διάφορες κοινωνικές ομάδες που ενδιαφέρονται να προσφέρουν φροντίδα στους συνανθρώπους μας και στο περιβάλλον. Στη διδασκαλία του Χριστού και στις χριστιανικές κοινότητες, η έννοια αυτή έχει μια συγκεκριμένη κατανόηση ως προς το περιεχόμενό της, ως προς τους λόγους που την προκαλούν και ως προς

τους στόχους της. Ο εθελοντισμός στην εκκλησιαστική κοινότητα αναφέρεται σαν 'διακονία', 'υπηρεσία', 'προσφορά', 'αποστολή'.

Όταν ο Χριστός είπε ... ο Υιός του ανθρώπου δεν ήρθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει... (Ματ. 20.28α) διακήρυξε μια πραγματικότητα, αντίστροφη με αυτήν που ζούμε και γνωρίζουμε. Η διακήρυξη του δεν ήταν ρητορικό σχήμα, αλλά η πρόσκληση σε μια νέα, διαφορετική ζωή όπου ο δρόμος που καλούμαστε να ακολουθήσουμε είναι αντίστροφος από το δρόμο που ακολουθεί το ρεύμα του κόσμου. Δεν είναι η προσαρμογή στη νοοτροπία αυτού του κόσμου, αλλά η μεταμόρφωση προς το καλό και η απόκτηση νέου φρονήματος (Ρωμ. 12.2).

Την εξήγηση των λόγων Του την δίνει ο ίδιος ο Χριστός: Όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας πρέπει να γίνει υπηρέτης σας κι όποιος θέλει να είναι πρώτος πρέπει να γίνει δούλος σας. (Ματ. 20.26-7) Ο ίδιος έδωσε ένα παράδειγμα υπηρεσίας όταν έπλυνε τα πόδια των μαθητών και τους είπε: Αν εγώ ο κύριος και Διδάσκαλος σας έπλυνα τα πόδια, έχετε και σεις την υποχρέωση να πλένετε ο ένας τα πόδια του άλλου (Ιωάννης 13.13). Η αγάπη του Χριστού κατά την διάρκεια της ζωής του στη γη εκφράστηκε σαν υπηρεσία. Η υπέρτατη υπηρεσία του ήταν να προσφέρει τη ζωή του λύτρο για πολλούς (Ματ. 20.28β).

Η 'διακονία' μιας χριστιανικής κοινότητας-εκκλησίας είναι, ακολουθώντας το παράδειγμα του Χριστού, να σκύβει, να ψάχνει, και να ανακαλύπτει τις ανάγκες και τα προβλήματα που προκύπτουν στην περιοχή της κάθε φορά, να σκύβει και να πλένει πόδια κουρασμένα και ταλαιπωρημένα.

Η Αθήνα, μια υδροκεφαλή, πυκνοκατοικημένη πόλη που ασφυκτιά από τη μόλυνση του περιβάλλοντος και την ανεπαρκή καθαριότητα ζητά απεγνωσμένα βοήθεια, τη βοήθεια μας.

Γιατί να καθαρίζουμε χώρους που δεν μας ανήκουν;

Του Κυρίου είναι η γη και το πλήρωμά της, η οικουμένη και όσοι την κατοικούνε (Ψαλμός 24.1). Τι σημαίνει ότι το σπίτι αυτό που κατοικώ είναι ιδιοκτησία μου; Οι οικονομικές ανθρώπινες ρυθμίσεις τι σημαίνουν άραγε για το Θεό; Η ανθρώπινη 'οικονομία' έχει καμιά σχέση με την Οικονομία του Θεού; Ο αέρας μέσα στο σπίτι μου, ο ήλιος που το λούζει, ο βράχος που πάνω του το χτίσαμε είναι δικά μου; Το χώμα που πάνω του κάναμε το πεζοδρόμιο και τα χόρτα που άνοιξαν ρωγμή και ξεπετάχτηκαν, τα ζουζούνια και τα πουλιά στα κλαδιά της ελιάς μας είναι δικά μας; Μήπως ό,τι έχω μου έχει δοθεί;

Το ερώτημα επομένως: «Γιατί να καθαρίζουμε χώρους που δεν μας ανήκουν;» είναι κατασκευάσμα ανθρώπινων οικονομικών ρυθμίσεων, συστημάτων και συναλλαγών για πράγματα που έχουν άλλο νοικοκύρη, άλλον ιδιοκτήτη, τον Κύριο.

Η θεία πραγματικότητα είναι ότι ο τόπος που θεωρώ 'ιδιοκτησία' μου είναι ιδιοκτησία του Κυρίου, όπως και ο υπόλοιπος πλανήτης και ολόκληρη η δημιουργία είναι ιδιοκτησία του Κυρίου. Όταν μολύνουμε και καταστρέφουμε τη γη και το πλήρωμά της, αμαρτάνουμε στον Κύριό μας, Κύριο και Δημιουργό της γης και του πληρώματός της.

Αν βγω από το σπίτι μου, μπορώ να φτάσω στα πέρατα της γης, για να χαρώ τη γη και το πλήρωμά της. Το ίδιο χαίρεται τη γη και το υπόλοιπο πλήρωμά της. Ο Θεός ετοίμασε κοινό τραπέζι για τον άνθρωπο, τα ζώα, τα πετούμενα, και τα έρποντα, στη γη, η οποία είναι το οικοσύστημα όλων αυτών των όντων. Έξω από αυτό, κανένα δεν μπορεί να επιβιώσει. Μας έβαλε ο Θεός στη γη για να την κατοικούμε και μαζί με τους άλλους κατοίκους της, σαν συνδαιτυμόνες να καθόμαστε στο ίδιο τραπέζι και να τρώμε τα φυτά που βγάζουν σπό-

ρους και τους καρπούς των δέντρων, που είναι γεμάτοι με σπόρους (Γεν. 29-30). Ο Θεός ευλόγησε και καθαγίασε ολόκληρη την δημιουργία (Γεν. 2.3). Όλα τα όντα είναι πολύτιμα για το Θεό αφού είναι δικά Του δημιουργήματα. Οι άνθρωποι είμαστε τα πιο εξαρτημένα όντα στον πλανήτη. Αν εξαφανιστούν από τη γη ξαφνικά τα φυτά, θα εξαφανιστεί αυτόματα το ανθρώπινο γένος και το ζωικό βασίλειο γιατί τα φυτά μπορούν να παράγουν την τροφή τους χρησιμοποιώντας την ηλιακή ενέργεια, δηλαδή να φωτοσυνθέτουν. Οι άνθρωποι όμως και τα ζώα είναι ετερότροφοι οργανισμοί, γιατί το σύνολο της ενέργειας που παίρνουν από την τροφή προέρχεται από αυτήν που παρασκευάστηκε από τα φυτά.

Η γη και το πλήρωμά της, που ανήκει στο Δημιουργό της, κινδυνεύει να καταστραφεί από τα ανθρώπινα χέρια που έχουν τη δύναμη, την ικανότητα, τη γνώση και την ευφυΐα να την μολύνουν και να την καταστρέψουν. Ας πάρουμε σκούπες, φαράσια, και τσουγκράνες, για να καθαρίσουμε τη γη, γιατί εμείς οι ίδιοι την έχουμε βρωμίσει, μολύνει και καταστρέφει.

Ο πλανήτης γη, είναι το σπίτι μας και το σπίτι των παιδιών μας, αλλά είναι και το σπίτι όλου του πληρώματος της γης, όλων δηλαδή των όντων που την κατοικούν αλλά και των μελλοντικών γενεών των όντων που ο Θεός αν θελήσει θα φέρει στην ύπαρξη. Καθαρίζοντας την γειτονιά μας, την περιοχή μας και τον πλανήτη μας νοικοκυρεύουμε το σπίτι που ανήκει στο Θεό, το σπίτι που Εκείνος δημιούργησε για να ζούμε μαζί με όλους τους άλλους κατοίκους του, όλα τα άλλα όντα που ζουν σ' αυτό.

Οι διακονίες του σώματος του Χριστού

Το πλήθος των χριστιανών είμαστε ένα σώμα χάρη στο Χριστό, και καθένας μας αποτελεί μέλος του σώματος, που μέλη του είναι και όλοι οι άλλοι. Η χάρη του Θεού μας έδωσε διάφορα πνευματικά χαρίσματα: Άλλος είναι προφήτης... άλλος έχει το χάρισμα της διακονίας, για να προσφέρει τις υπηρεσίες του. Τα ίδια να κάνει και ο δάσκαλος του λαού... όποιος έχει το χάρισμα να στηρίζει τους αδελφούς... όποιος μοιράζει τα αγαθά του με τους άλλους να το κάνει με απλότητα· ο προϊστάμενος να δείχνει ζήλο για το έργο του· όποιος μοιράζει τις ελεημοσύνες να το κάνει με καλοσύνη. (Ρωμαίους 12.4-8).

Στο σώμα του Χριστού δεν υπάρχουν ανώτερα χαρίσματα ή δευτερεύοντα, διανοητικά ή χειρωνακτικά, πνευματικά ή πρακτικά. Η προφητεία, η διακονία υπηρεσίας, η διδασκαλία, η στήριξη, το μοίρασμα αγαθών, το χάρισμα της ηγεσίας, η ελεημοσύνη είναι όλα πνευματικά χαρίσματα χωρίς ιεράρχηση. Μας τα έδωσε Θεός για να τα χρησιμοποιούμε σε κάθε περίπτωση που διακρίνουμε μια ανάγκη. Τα χαρίσματα δεν είναι για να περηφανευόμαστε που τα κατέχουμε, αλλά είναι όλα πολύτιμα δώρα του Θεού για να τα καταθέτουμε όπου υπάρχουν ανάγκες, δυσκολίες ή προβλήματα.

Το χάρισμα της διακονίας για να προσφέρουμε τις υπηρεσίες μας, καλύπτει όλο το φάσμα αναγκών, έτσι που καμιά ανάγκη που προκύπτει δεν μπορούμε να την αφήσουμε έξω από την διακονία της υπηρεσίας και σε καμιά περίπτωση δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι μια ανάγκη δεν αφορά το σώμα του Χριστού. Τα χαρίσματά μας καλούμαστε να τα καταθέσουμε για να εργαστούμε στο έργο του Θεού με απλότητα, ζήλο, καλοσύνη στηρίζοντας τους άλλους. Στη συνέχεια της περικοπής (9-21), σαν σώμα Χριστού, καλούμαστε να

δείχνουμε στοργή και αγάπη για τους πιστούς και να συναγωνιζόμαστε ποιος θα δείξει περισσότερη εκτίμηση στον άλλο. Αν γνωρίζουμε κάτι που οι άλλοι δεν κατέχουν ας το διδάξουμε, και αν άλλοι κατέχουν κάτι που εμείς δεν γνωρίζουμε ας διδαχτούμε από κείνους. Θα εκτιμήσουμε πραγματικά τους άλλους αν εκτιμήσουμε τα χαρίσματά τους και τις υπηρεσίες τους, αν διδαχτούμε ο ένας από τον άλλο και αν πάρουμε παράδειγμα από την υπηρεσία τους ώστε να μάθουμε ότι έχει ο Θεός φανερώσει στον καθένα.

Η αγάπη οδηγεί στην αλληλοεκτίμηση και αλληλο-αναγνώριση των χαρισμάτων που ο Θεός έδωσε στον καθένα, είναι προετοιμασία για την εξόρμηση του σώματος του Χριστού και της εκκλησιαστικής κοινότητας να υπηρετήσει όπου υπάρχει ανάγκη. Διακονία δεν είναι μόνο η υπηρεσία μερικών ατόμων προς άλλα, δεν είναι μόνο προσφορά υπηρεσιών προς την εκκλησιαστική κοινότητα, αλλά είναι διακονία της κοινότητας, ή διακονία σε συνεργασία με την κοινότητα.

Να σπάτε των αδικημένων τα δεσμά, να λύσετε τα φορτία που τους βαραίνουν, τους καταπιεσμένους να απελευθερώσετε και να συντρίβετε κάθε ζυγό. (Ησαΐας 58.6). Αν η γη και το πλήρωμά της δεν είναι δική μας ιδιοκτησία, δεν έχουμε δικαίωμα να την μολύνουμε και να την καταστρέφουμε, και σε καμιά περίπτωση δεν έχουμε το δικαίωμα να το κάνουμε αυτό για να ικανοποιούμε τις δικές μας εγωιστικές ανάγκες αδιαφορώντας για τις ανάγκες της ίδιας της γης και τις ανάγκες του υπόλοιπου πληρώματός της, των υπόλοιπων πλασμάτων που την κατοικούν. Η οικολογική καταστροφή και η μόλυνση του περιβάλλοντος, είναι δεσμά και φορτία που εμείς οι άνθρωποι επιβάλλαμε στο περιβάλλον με την απερισκεψία μας. Τα δεσμά αυτά απειλούν να καταστρέψουν και τους ανθρώπους και τη γη-τον πλανήτη μας και όλο του το πλήρωμα. Ο προφήτης

Ησαΐας μας καλεί να συντρίψουμε κάθε ζυγό. Σήμερα μια πρόκληση και μια πρόκληση για υπηρεσία μπορεί να είναι και η ανάγκη να λύσουμε τα καταστροφικά φορτία της μόλυνσης με τα οποία φορτώσαμε τη γη που είναι του Κυρίου για να την απελευθερώσουμε από αυτά.

Δεν πρέπει να μολύνετε τη χώρα που θα κατοικήτε, γιατί εκεί ανάμεσα (σας) θα κατοικώ και εγώ ο Κύριος (Αριθμοί 35.34) είπε ο Κύριος στους Ισραηλίτες. Άραγε η αποκάλυψη ότι η γη και το πλήρωμά της είναι του κυρίου και ότι ο Κύριος κατοικεί σ' αυτήν, όπως κατοικούσε στη χώρα των Ισραηλιτών και σε όλη τη δημιουργία, μπορεί να είναι πρόκληση, κλήση και ανανεωμένη ευαισθητοποίηση ώστε να σεβαστούμε τη δημιουργία, τη γη και την οικο-περιοχή μας, να την νοικοκυρεύουμε, να την καθαρίζουμε και να την φροντίζουμε;

Οι ανάγκες και τα προβλήματα αλλάζουν από εποχή σε εποχή, από περιοχή σε περιοχή. Η μόλυνση του περιβάλλοντος είναι ένα πρόβλημα της μετα-βιομηχανικής μας εποχής. Το Πνεύμα το Άγιο ασταμάτητα μας προκαλεί να έρθουμε σε νέα επίγνωση και κατανόηση του ευαγγελίου, μας οδηγεί και μας εμπνέει ώστε να βρούμε και να ακολουθούμε νέους δρόμους για να εντοπίσουμε νέες ανάγκες και να υπηρετούμε. ❀

Σχετικά με τη μαρτυρία της Χριστιανικής κοινότητας στον περιβάλλοντά της στην σημερινή εποχή, βλέπε: Pieter N. Holtrop et al 'Witnessing Together in Context' in Milan Opočenský (ed), Reformed World, Geneva, World Alliance of Reformed Churches, V 45, N 4, December 1995, pp. 161-76.

Η κα Ιωάννα Σαχνίδου είναι Φυσιολόγος και Φοιτήτρια διδακτορικού Θεολογίας, Παν. Ουαλίας, Lampeter.

Τώρα

Μη γυρίζεις πάλι πίσω
στα χρονάκια που περάσαν
και μη σκέπτεσαι αν ήταν
λαθεμένα ή σωστά,
τώρα κοίταζε μπροστά.
Νέα η χιλιετία
νέα και η εποχή
τώρα γύρισε σελίδα
τώρα κάνε τη στροφή
στην αγάπη, στη θυσία
στον αιμάτινο Σταυρό
κι από κει στον ουρανό

Γιατί στέκεσαι απ' έξω
Είν' η πόρτα ανοικτή
να ξερεις, να ερευνούσες
σε τι κόσμους οδηγεί,
τι γαλήνης μονοπάτια
δύναμης, παρηγοριάς,
-άλλο να στα εκθειάζω
κι άλλο να τα περπατάς-

Λέγεται δρόμος της Χάρης
που εκάραξε ο Χριστός
πάρε οδηγό τη Βίβλο
για να προχωράς στο Φως
συνοδό σου τη Σοφία
συντροφιά σου τη χαρά
τώρα, μην το αναβάλλεις
ίσως αύριο ναν' αργά.

Έφη Αϊβαζίδου